

PENTRU O AUTONOMIE LOCALĂ ȘI DESCENTRALIZARE REALĂ!

www.calm.md
www.facebook.com/calm.md
e-mail: info@calm.md

VOCEA AUTORITĂȚILOR LOCALE

BULETINUL INFORMATIV AL CONGRESULUI AUTORITĂȚILOR LOCALE DIN MOLDOVA

nr. 1 (81), 2023

CALM, pledoarie pentru autonomie

DE ZIUA LOR PROFESIONALĂ, primarii și-au expus punctul de vedere la întrevvedereea cu puterea centrală!

Sute de primari și alți reprezentanți ai administrației publice locale din toate regiunile Republicii Moldova s-au reunit la Chișinău cu prilejul Zilei Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală. Alături de ei au fost reprezentanții autorităților publice centrale și partenerii de dezvoltare.

În mesajul său de felicitare, prim-ministra Natalia Gavrilița a menționat că progresul semnificativ în procesul de integrare europeană se datorează, inclusiv implicării autorităților publice locale. „Guvernul pe care îl conduc a reușit să soluționeze mai multe probleme care au fost neglijate ani la rând. În același timp, am lansat programe care generează dezvoltare în fiecare sat sau oraș”, a declarat prim-ministra.

Președinta Comisiei parlamentare administrație publică, Larisa Vo-

loh, a afirmat că în ultima perioadă de timp, Parlamentul a aprobat inițiative legislative care au drept scop soluționarea mai multor probleme neglijate în ultimii 30 de ani. „Ne dorim să construim localități prospere, să oferim locuitorilor oportunități de muncă și acces la servicii de calitate, vrem ca oamenii să rămână acasă, iar cei plecați să revină, să investim în dezvoltarea durabilă a localităților și să avem funcționari publici motivați”, a spus Larisa Voloh.

Președinta Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), primară de Selemet, Cimișlia, Tatiana Badan, a salutat reluarea dialogului instituționalizat în cadrul Comisiei Paritare pentru Descentralizare și grupurilor de lucru sectoriale. „Ne bucurăm că atmosfera în APL s-a schimbat, dar mai sunt cazuri când primarii sunt supuși presiunilor. Nu îmi imaginez ce a fost în sufletului primarului municipiului Hâncești și a familiei acestuia când mascații au venit la el acasă. Pentru a recurge la asemenea acțiuni trebuie să existe dovezi incontestabile că un ales local a încălcat legea.” Printre alte probleme scoase în evidență de Tatiana Badan au fost salariile mici și politica de cadre în APL, necesitatea reformării autorităților publice locale de nivelul II, fără de care nicio reformă a APL nu va fi posibilă și va rămâne inserată doar pe paginile unei noi Strategii, necesitatea impulsării procesului de descentralizare financiară, patrimonială, administrativă etc.

Continuare, în pagina 2

„Vrem ca oamenii să rămână acasă, iar cei plecați să revină!”

CU CALM, ÎNAINTE

Președinta CALM, Tatiana Badan, de Ziua Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală:

„Sondajele ne arată că cetățenii au cea mai mare încredere în autoritățile publice locale și este important ca acestea să aibă și mecanismele necesare de a lua decizii bune la nivel local, să nu circulăm cu mâna întinsă la diferite nivele de guvernare. APL trebuie să aibă instrumentele sale, să se bucure de descentralizare financiară și administrativă, iar cei care lucrează în administrația publică locală trebuie să fie motivați”, a accentuat Tatiana Badan.

Continuare, în pagina 3

Directorul executiv al CALM, Viorel Furdui:

„1 februarie reprezintă o ocazie în plus ca puterea centrală și cea locală să înțeleagă că trebuie să meargă în aceeași direcție”

„Nu o dată am menționat faptul că R. Moldova, la capitolul dezvoltare, este ca o pasăre care are o aripă frântă. Tot ce s-a încercat să se facă până în prezent în R. Moldova s-a făcut de sus în jos, fără a folosi pe deplină măsură potențialul, energia enormă care există la nivel local. Aceasta și este una dintre explicațiile la întrebarea de ce de treizeci de ani R. Moldova bate pasul pe loc!”

Continuare, în pagina 4

Alesele și aleșii locali au celebrat pacea, marcând rezultatele obținute dar și provocările cu care se confruntă

Circa 200 de primare și primari, reprezentante și reprezentanți ale administrației publice locale, centrale, și ale comunității internaționale, s-au reunit la 3 martie, la Palatul Republicii din Chișinău, în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare, sub genericul: „Rolul și contribuția femeilor lidere în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive, promovarea păcii și coeziunii sociale în Moldova”

Continuare, în pagina 5

DE ZIUA LOR PROFESIONALĂ, primarii și-au expus punctul de vedere la întrevvedereea cu puterea centrală!

Continuare din prima pagină

Primarul municipiului Edineț, vicepreședintele CALM, Constantin Cojocaru, a constatat că aleșii locali finalizează acest

mandat cu rezultate remarcabile, deși ultimii trei ani au fost marcați de multiple crize. „Am ieșit învingători din aceste crize grație conștientizării de către toți că suntem cetățeni ai acestui stat.”

În luarea sa de cuvânt, **Ala Guzun, primară de Bilicenii Vechi, Sîngerei**, a sublini-

at faptul că primarii înțeleg cel mai bine care sunt greutățile cetățenilor, dar și ale administrației publice locale. Potrivit primăriei de Bilicenii Vechi, salariile în APL sunt mizere și lipsesc politicile statului care ar susține aleșii locali atunci când aceștia ajung la vârsta de pensionare.

Primarul orașului Sîngerei, Arcadie Covaliov, a salutat parteneriatul dintre guvernare și autoritățile publice locale, în beneficiul cetățenilor. „De la ADR Nord am obținut 16 milioane de lei pentru orașul Sîngerei, 1 milion de lei am obținut în cadrul Programului „Satul European”, 1

milion din partea SUA, prin intermediul Programului „Comunitatea Mea, peste 6 milioane de euro va investi Banca Europeană pentru renovarea drumului central din orașul Sîngerei. Este minunat că avem pace în R. Moldova și ne bucurăm pentru acest lucru.”

Potrivit lui **Victor Petrioglu, primarul orașului Vulcănești**, de ani de zile se vorbește despre faptul că este nevoie de reforme, dar nimeni încă nu a avut curajul să le realizeze. „Din 1996 lucrez în APL, din 2007 particip la diverse conferințe și tot vorbim despre aceste probleme dar nu putem depăși etapa când acestea să fie soluționate. Reformele trebuie realizate pentru ca finanțele publice să fie protejate, să nu fie utilizate în funcție de interesele unor partide politice.” Potrivit alesului local, pentru a realiza reforme adecvate este nevoie de a auzi problemele care sunt în co-

munități, pentru că majoritatea primăriilor au probleme comune.

Marcel Bobeica, primarul comunei Gangura, Anenii Noi, a reiterat necesitatea continuării procesului de descentralizare. „Doar în comuna noastră ratăm aproximativ un milion de lei anual deoarece

bunurile nu sunt delimitate. Avem agenți economici care gestionează sute de ha în comunitățile noastre dar, din păcate, nu au înregistrate nici filiale, nici reprezen-

tanțe și primăriile nu primesc nici un leu în rezultatul activității acestora, cu excepția impozitului funciar.” Marcel Bobeica a constatat că o cotă parte din impozitul din activitatea de întreprinzător trebuie să ajungă în bugetele locale, pentru a putea cu adevărat să dezvoltăm localitățile noastre.

Alexandru Bujorean, primarul orașului Leova, vicepreședinte al CALM a atras

atenția la unele prevederi ale Strategiei de reformă. „Este un document în care regăsim foarte multe prevederi în beneficiul APL și care ar fi conținut, probabil, mult mai multe dacă la etapa de elaborare a acestui document ar fi fost consultat pe larg cu colegii noștri din CALM.” Vicepreședintele CALM a reiterat necesitatea consolidării finanțelor publice locale. „În România comunitățile locale au cote părți din impozitul pe venit al întreprinderilor, inclusiv a celor municipale, fondate de autoritatea publică locală. Asemenea cote trebuie să ajungă și în APL din Republica Moldova, pentru întărirea capacităților.

În ajunul Zilei Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală, sărbătoare marcată anual la 1 februarie, la inițiativa CALM, președinta Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), primară de Selemet, Cimișlia, **Tatiana Badan** își exprimă recunoștința, prețuirea și respectul față de toți colegii primari din administrația publică locală, față de toți funcționarii și angajații din APL. „Anume ei sunt ambasadorii schimbării la nivel local și la nivel național, anume ei sunt mâna de oameni care duc povara tuturor grijilor satelor, comunelor, orașelor și municipalităților lor.”

Președinta a CALM din 2010 și primară a satului Selemet de aproape 20 de ani, **Tatiana Badan** cunoaște cum e să muncești 24 de ore din 24 în beneficiul comunității. „Cred că doar noi, primarii, împreună cu lucrătorii și funcționarii din administrația publică locală din Republica Moldova, cunoaștem ce înseamnă această dedicație, iar marele regret al meu este că așa și nu s-a înțeles de ce este necesar să motivăm acești ambasadori ai schimbării.”

Tatiana Badan susține că în Republica Moldova se întâmplă lucruri frumoase datorită acestor oameni responsabili, aleșilor locali care își asumă actul de guvernare locală și care adesea găsesc soluții acolo unde acestea par că nu există. „Colegii noștri din APL își folosesc tot potențialul, imaginația și capacitatea de a mobiliza comunitatea, de a scrie proiecte și de a le implementa pentru a soluționa problemele cetățenilor. Tocmai din acest motiv ei merită toată prețuirea din partea societății și a cetățenilor din fiecare localitate.”

În contextul în care parcurgem o perioadă marcată de multiple crize, inclusiv de războiul din Ucraina, președinta CALM își exprimă speranța că toate aceste greutăți îi vor întări și mai mult pe angajații din APL care își vor continua activitatea lor nobilă. „Le doresc colegilor mei din administrația publică locală sănătate, curaj, să rămână puternici și să continue să dezvolte comunitățile.”

De asemenea, **Tatiana Badan** a amintit că în cei aproape 13 ani de activitate, CALM a reușit să consolideze majoritatea unităților administrativ-teritoriale din Republica Moldova. „În pofida tuturor ispitelor și a „prietenilor” care s-au tot străduit să diminueze din importanța CALM-ului, împreună reușim să ne menținem pe acest drum al schimbării, al dezvoltării capacităților, al democrației locale, unde fiecare dintre membrii acestei organizații se regăsește și obține susținere atunci când are nevoie. CALM-ul este casa autorităților publice locale și aici se face un efort continuu în promovarea intereselor APL. Anume CALM-ul a fost organizația care a propus să fie instituită Ziua Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală.”

O altă dorință a președintei CALM este ca toți angajații din APL să nu mai aibă motive să se decepționeze din cauza lipsei de motivație, dar și din cauza lipsei de sprijin a cetățenilor. „Tatăl meu îmi spunea că pe vremuri primarul, preotul și învățătorul erau cei mai respectați oameni din comunitate. În semn de respect cetățeanul își scotea de pe cap căciula de cărlan atunci când se întâlnea cu ei. Nu ne dorim ca acest lucru să se

Evenimentul a fost organizat de Guvern, cu susținerea partenerilor de dezvoltare din cadrul Programului USAID „Comunitatea Mea”, Proiectului „Mă Implic” al Biroului de Cooperare al Elveției în Republica Moldova și Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD Moldova).

Președinta CALM Tatiana Badan: „LA MULȚI ANI PENTRU TOȚI REPREZENTANȚII APL – AMBASADORI AI SCHIMBĂRII!”

**„ÎMPREUNĂ REUȘIM SĂ
NE MENȚINEM PE ACEST
DRUM AL SCHIMBĂRII, AL
DEZVOLTĂRII CAPACITĂ-
ȚILOR, AL DEMOCRAȚIEI
LOCALE...”**

Întâmpile și astăzi, dar cred că toți angajații din administrația publică locală merită respectul cetățenilor.”

Tatiana Badan consideră că liderii locali își dedică viața comunităților lor. „Reprezentanții autorităților centrale sunt mai departe de cetățeni, liderii locali însă nu pot să fugă de problemele cu care se confruntă oamenii, ei zilnic trebuie să răspundă așteptărilor celor care i-au ales. De cele mai multe ori, cetățenii nu cunosc de unde vin resursele, cum se scrie și se câștigă un proiect, cum se raportează, cum se implementează, câte emoții trăiesc angajații din APL pe parcursul tuturor acestor etape. Îmi doresc foarte mult ca în această zi de 1 februarie, oamenii din fiecare localitate a R. Moldova să se gândească la schimbările din comunitățile lor. Să nu uităm și de faptul că în această țară am rămas foarte puțini care contribuim la formarea bugetului local sau al țării. Achităm impozite mici dar așteptările sunt foarte mari și numai autoritățile publice locale știu cât de greu este să obții o finanțare sau alta.”

**„ÎMI DORESC FOARTE
MULȚ CA ÎN ACEASTĂ ZI DE
1 FEBRUARIE, OAMENII
DIN REPUBLICA MOLDO-
VA SĂ SE GÂNDEASCĂ LA
SCHIMBĂRIILE DIN COMU-
NITĂȚILE LOR...”**

nilor care știu să aleagă lideri cu har de la Dumnezeu. „Prin votul exprimat, cetățenii ne-au oferit încrederea lor și șansa de a fi lideri ai comunităților, de a-i reprezenta. Le mulțumim pentru că au avut încredere în noi, astfel ne-au motivat să punem suflet în tot ceea ce facem, să dezvoltăm satele și orașele noastre, să creăm cât mai multe servicii, să aducem cât mai multe proiecte pentru ca cetățenii noștri să aibă o viață mai bună acasă, să putem să dezvoltăm comunitățile și din punct de vedere economic, pentru ca cetățenii noștri dragi care sunt departe de casă, dar ne ajută în activitatea noastră, să revină la baștină și să se bucure de schimbările care se fac. La mulți ani, autonomie locală! La mulți ani, stimați colegi! La mulți ani, CALM și recunoștință tuturor pentru acest parteneriat bun în dezvoltarea locală și națională!”

**„COLEGI MEI NU SUNT
APRECIĂȚI LA JUSTA VA-
LOARE...”**

În ajunul Zilei Autonomiei Locale și a Lucrătorului din APL, președinta CALM speră că nu va dura foarte mult până vom avea o descentralizare financiară și administrativă reală, astfel încât autoritățile publice locale din R. Moldova să se bucure de mai multe instrumente democratice ce le-ar permite soluționarea problemelor

comunității și implementarea standardelor europene. „Sondajele ne arată că cetățenii au cea mai mare încredere în autoritățile publice locale și este important ca acestea să aibă și mecanismele necesare de a lua decizii bune la nivel local, să nu circulăm cu mâna întinsă la diferite nivele de guvernare. APL trebuie să aibă instrumentele sale, să se bucure de descentralizare financiară și administrativă, iar cei care lucrează în administrația publică lo-

Directorul executiv al CALM Viorel Furdui: „1 FEBRUARIE REPREZINTĂ O OCAZIE ÎN PLUS CA PUTEREA CENTRALĂ ȘI CEA LOCALĂ SĂ ÎNȚELEAGĂ CĂ TREBUIE SĂ MEARGĂ ÎN ACEEAȘI DIRECȚIE”

Imediat după constituirea Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) în 2010, membrii asociației au militat pentru instituirea Zilei Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală. Astfel, în 2012 Guvernul aprobă o asemenea decizie, iar din 2013, la 1 februarie celebrăm autonomia locală și angajații din APL. Directorul executiv al CALM Viorel Furdui explică de ce a fost nevoie de o asemenea zi, care este rolul autonomiei locale în dezvoltarea unui stat și de ce autoritățile publice locale sunt veriga fără de care Republica Moldova ar fi sortită pieirii.

De ce a fost aleasă ziua de 1 februarie pentru a celebra autonomia locală și lucrătorul din administrația publică locală?

Viorel Furdui: La 1 februarie 1998 a intrat în vigoare Carta europeană a autonomiei locale, document adoptat de Consiliul

„CRED CĂ ESTE UN MARE POTENȚIAL LA NIVEL LOCAL, IAR FAPTUL CĂ SATELE ȘI ORAȘELE NOASTRE S-AU SCHIMBAT ÎN BINE, INCLUSIV LA CAPITOLUL INFRASTRUCTURĂ – APĂ, CANALIZARE, ILUMINAT STRADAL ETC, CONSTITUIE UN MARE SUCCES ȘI O REALIZARE ANUME A ACESTOR PRIMARI, FUNCȚIONARI PUBLICI CARE ÎȘI DEDICĂ ACTIVITATEA LOCALITĂȚILOR LOR!”

Europei, care reprezintă temelia drepturilor primăriilor, autorităților publice locale din toate țările care activează sub egida Consiliului Europei. Acest document de referință internațională a constituit temei pentru a dezvolta o legislație care să apere drepturile și interesele autorităților publice locale. De asemenea, în multe situații Carta Europeană a autonomiei locale a salvat autonomia locală, drepturile comunităților și autorităților publice locale din Republica Moldova, atunci când unii dintre guvernării noastre au încercat să comită abuzuri și să încalce principiile autonomiei locale, drepturile autorităților publice locale la autoadministrare, autogovernare etc. Tocmai din acest motiv a apărut ideea de a institui Ziua Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală la 1 februarie. Cu această inițiativă a venit Congresul Autorităților Publice Locale (CALM), practic, din startul creării acestei asociații, în 2010, iar în

2012 Guvernul a aprobat această decizie. Nu a fost ușor să promovăm această inițiativă deoarece, tradițional, nu se înțelegea care

este deosebirea dintre angajații din administrația publică locală și cea centrală și de ce ar fi nevoie de o asemenea sărbătoare.

Și de ce a fost nevoie de a institui o asemenea sărbătoare?

Viorel Furdui: Democrația locală, autonomia locală, administrația publică locală, inclusiv în contextul separării puterilor în stat, constituie elemente fundamentale pentru un stat. Acest lucru ni-l demonstrează experiența tuturor țărilor dezvoltate, cu democrații puternice, spre care noi tindem. Democrația locală stă la temelia statului cu valori democratice și standardelor de dezvoltare. Fără o reală democrație locală, suficientă putere acordată colectivităților locale, oamenilor din teritoriu să-și rezolve autonom, de sine stătător treburile, nu poate exista un stat modern și democratic spre care tindem cu toții. Totodată, vedem cum trăiește lumea în statele autoritare, excesiv de centralizate, dar și cum trăiește în statele democratice, evident că diferența este enormă, iar un element esențial care face această diferență este democrația locală. Recunoașterea acestui deziderat, a autonomiei locale, a drepturilor colectivităților locale, reprezintă un element fundamental. Din păcate, el nu a fost înțeles până în prezent în Republica Moldova sau, să-i spunem așa, a fost recunoscut la nivel formal: în Constituție, a fost ratificată Carta Europeană a Autonomiei Locale, a fost menționată în multe acte normative din Republica Moldova, inclusiv legi, strategii etc. Însă, de facto, clasa guvernamentală din R. Moldova până recent nu prea i-a acordat suficientă atenție autonomiei locale, nu a înțeles cu adevărat importanța acestui element, inclusiv pentru dezvoltarea țării. Nu o dată am menționat faptul că R. Moldova, la capitolul dezvoltare, este ca o pasăre care are o aripă frântă. Tot ce s-a încercat să se facă până în prezent în R. Moldova s-a făcut de sus în jos, fără a folosi pe deplină măsură potențialul, energia enormă care există la nivel local. Aceasta și este una

dintre explicațiile la întrebarea de ce de treizeci de ani R. Moldova bate pasul pe loc.

Dacă revenim la necesitatea instituirii acestei zile, în afară de legislație, de recunoașterea prin diverse acte normative a importanței și rolului administrației publice locale și a autonomiei locale, a fost necesar pentru ca înșiși guvernării să recunoască acest deziderat. Principalul obiectiv, în afară de organizarea unei festivități, în care guvernarea își exprimă respectul pentru administrația publică locală care, cu adevărat schimbă lucrurile în comunitățile noastre, păstrând speranța în satele și orașele noastre, contribuind enorm la dezvoltarea lor, ne-am propus să existe o posibilitate ca în această zi să se discute despre situația din administrația publică locală, problemele care există, rezultate, dacă acestea sunt și de a trasa anumite obiective de viitor, de comun acord cu administrația publică locală, care să ne permită să avansăm în procesul de dezvoltare a țării. De fapt, acest eveniment reprezintă o ocazie în plus ca ambele părți ale acestei bărci numite Republica Moldova, puterea centrală și cea locală, încă o dată, împreună, într-un format extins, să încerce să se apropie și să înțeleagă că trebuie să meargă în aceeași direcție, să se respecte, să se audă unii pe alții și să ajungă la o înțelegere. Acest lucru a lipsit mulți ani în R. Moldova și din această cauză credem am ratat foarte multe oportunități de a ne dezvolta mult mai rapid, de a împărtăși niște valori adevărate, europene, standarde de dezvoltare, în interesul tuturor cetățenilor din R. Moldova.

Ce le doriți reprezentanților autorităților publice locale cu ocazia Zilei lor profesionale?

Viorel Furdui: În primul rând, le dorim ca să-și păstreze demnitatea și onoarea, să se comporte ca una dintre cele mai credibile categorii ale autorităților statului, acest lucru îl recunoaște întreaga societate, cetățenii au cea mai mare încredere în ei. Ne dorim să pornească anume de la acest deziderat, să continue această activitate extrem de necesară pentru localitățile lor, să contribuie la dezvoltarea localităților lor și să fie cât mai uniți în această așa-numită luptă pentru recunoașterea valorii lor, a rolului și importanței lor în dezvoltarea statului Republica Moldova. Cred că este un mare potențial la nivel local, iar faptul că satele și orașele noastre s-au schimbat în bine, inclusiv la capitolul infrastructură – apă, canalizare, iluminat stradal etc, constituie un mare succes și o realizare anume a acestor primari, funcționari publici care își dedică activitatea localităților lor. Multă sănătate, rezistență și la mulți ani!

ALESELE ȘI ALEȘII LOCALI AU CELEBRAT PACEA, MARCÂND REZULTATELE OBTINUTE DAR ȘI PROVOCĂRILE CU CARE SE CONFRUNTĂ

Circa 200 de primare și primari, reprezentante și reprezentanți ale administrației publice locale, centrale, și ale comunității internaționale, s-au reunit la 3 martie, la Palatul Republicii din Chișinău, în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare, sub genericul: „Rolul și contribuția femeilor lidere în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive, promovarea păcii și coeziunii sociale în Moldova”. Conferința a fost moderată de Nadejda Darie, expertă CALM și coordonatoare a Rețelei Femeilor din cadrul CALM și primarul localității Zberoaia, raionul Nisporeni, Dinu Guțuți.

suportul acordat Celulei de Criză constituită în cadrul CALM, pentru a susține autoritățile locale în gestionarea eficientă a crizei.” În acest context, președinta CALM a salutat noua inițiativă „Femei în sprijinul femeilor: sporirea leadership-ului și rezilienței femeilor afectate de criză prin inițiative comunitare”, unul dintre obiectivele căreia este susținerea a șapte localități cu cel mai mare număr de persoane refugiate.

Președinta CALM a vorbit și despre rolul Rețelei Femeilor CALM în schimbarea percepțiilor și atitudinilor față de femeile cu funcții de conducere din Moldova, dar și acțiunile ce urmează a fi întreprinse pentru a încuraja mai multe femei din comunitățile locale să își asume poziții decizionale.

Beltrani, a constatat că la această conferință sunt abordate subiecte de importanță majoră pentru Elveția. „Astăzi vorbim despre rolul femeilor lidere. Femeile cu putere de decizie reprezintă o sursă imensă de inspirație pentru alte femei și fete. Acestea, la rândul lor, vor fi motivate să aleagă calea angajamentului care începe, în mod normal, în propria comunitate. Prin cooperarea cu alte țări, Elveția sprijină emanciparea femeilor din întreaga lume. În Moldova am participat la diferite acțiuni de consolidare a rolului de conducere a femeilor, scopul nostru fiind edificarea unei societăți mai incluzive.” Potrivit reprezentantului Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare, conferința din 3 martie a evidențiat modul în care femeile lidere contribuie la: promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive, precum și promovarea păcii și a coeziunii sociale.

Ambasadoarea Suediei în Republica Moldova, E. S. Katariina Fried, a mulțumim femeilor

antreprenoare și femei victime ale violenței. Suntem mândri și mândre să spunem că am reușit să ajutăm prin asistență și suport și vom continua să facem acest lucru în parteneriat cu UN Women.”

Reprezentanta de țară UN Women Moldova, Dominika Stojanoska, a mulțumit, la rândul ei, tuturor primarelor și primarilor pentru participarea la eveniment, în cadrul căruia sunt abordate două subiecte importante: rolul femeii

rece sunteți cel mai aproape de cetățeni și i-ați ajutat, în cooperare cu Guvernul, partenerii de dezvoltare. Știm cât de modeste sunt resursele bugetelor locale, cu toate acestea, ați depus tot efortul pentru a oferi protecție și servicii de calitate cetățenilor și persoanelor refugiate.”

Primara de Crușești, municipiul Chișinău, președintă a Rețelei Femeilor din cadrul CALM, Violeta Crudu, a vorbit despre responsabilitățile pe care le are o primară, dar și despre provocările prin care au trecut și încă mai trec unele femei implicate în politică. „Astăzi femeia primară e și doctoră, și psihologă, și ingineră, și responsabilă de activități cultu-

În debutul evenimentului, președinta CALM, primară de Selemet, Cimișlia, Tatiana Badan, a declarat că datorită efortului conjugat al autorităților locale, centrale, cetățenilor și partenerilor de dezvoltare, țara noastră a reușit să facă față crizelor din ultimii ani: pandemia COVID-19, criza refugiaților, energetică și cea economică.

Tatiana Badan a menționat că împreună cu UN Women, și suportul financiar al Suediei, în anul 2022, CALM s-a reușit oferirea suportului umanitar pentru 10 localități gazdă din 6 raioane ale Republicii Moldova. „Până în luna mai a acestui an, planificăm să susținem 15 comunități gazdă care vor implementa inițiative locale de integrare a persoanelor refugiate în comunitate. La fel, apreciem

Directorul de Cooperare al Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare, Dr. Guido

primare pentru contribuția lor în răspuns la criza refugiaților: „Ați militat pentru pace și creativitate socială, aici în Moldova, lucru pentru care vă mulțumim! Sunteți o sursă de inspirație pentru toți.” Potrivit Excelenței Sale, promovarea femeilor și a egalității de gen este o prioritate pentru Suedia. „Aici, în Moldova putem vedea proiecte implementate de femei la nivel local și național, femei

în guvernarea locală și promovarea păcii și a coeziunii sociale în Moldova. „Este un efort comun pentru noi toți. Mulțumim Congresului Autorităților Locale din Moldova și partenerilor pentru suport pentru că ne-a adunat astăzi. Acest eveniment este despre succese, bune practici, provocări și cum să avansăm împreună. Suntem uniți și uniți pentru a asigura dezvoltarea la nivel local a țării, care trece prin multiple crize, dar și să susținem persoanele refugiate, în mare parte femei și copii, care trec printr-o perioadă foarte complicată.”

În contextul în care acesta este ultimul an al acestui mandat al aleșilor și aleșilor locali, reprezentanta de țară UN Women Moldova le-a mulțumit primarelor și primarilor pentru că au făcut față tuturor provocărilor. „Am avut pandemia COVID-19, apoi a început războiul, iar drept consecință țara se confruntă cu o criză economică și energetică. Toți primarii și primarele, femei și bărbați, au fost în epicentrul acestor crize, deoa-

rale, tot ea e cea care plasează anunțuri, întreține paginile de socializare, gestionează site-ul, este agentă constatoare, președintă a Comisiei situații excepționale, aleargă după recruți, scrie demersuri, răspunde la petiții, completează cereri pentru compensații, aleargă după câinii vagabonzi, plantează copaci, strânge deșeuri, repară clădiri și drumuri, iese la măsurări în teren, este autoritate tutelară, înregistrează căsătorii, soluționează conflicte între vecini, certuri între soți, etc.”

Potrivit președintei Rețelei Femeilor din cadrul CALM, femeile au nevoie să fie tratate cu respect și demnitate. „Respectul înseamnă inclusiv legi care să ne apere, iar demnitate înseamnă un salariu

ALESELE ȘI ALEȘII LOCALI AU CELEBRAT PACEA, MARCÂND REZULTATELE OBTINUTE DAR ȘI PROVOCĂRILE CU CARE SE CONFRUNTĂ

decent cu care, pe lângă a putea să ne achităm facturile, să ne permitem să ne cumpărăm măcar o pereche de pantofi care să nu se rupă pe drumurile noastre pietruite, dar și o geantă mai bună, în care să ne încapă documentația de proiecte și devizele de cheltuieli.”

Primara municipiului Strășeni, vicepreședintă a CALM, Valentina Casian, a constatat că

prezența primarilor la Conferința Națională a Femeilor Primare demonstrează că avem și bărbați puternici. „Cei care sunt mai slabi ne critică și încearcă să ne doboare în campaniile electorale, dar acest lucru nu le-a reușit, iar prezența noastră aici este o dovadă a acestui fapt.”

Primara satului Slobozia Mare, Cahul, Valentina Carastan, a vorbit despre cum se reușește construirea de comunități rezistente la crize, despre mobilizarea oamenilor pentru a face față tuturor provocărilor, dar și despre proiectele implementate în localitate, inclusiv cu susținerea diasporii și a partenerilor de dezvoltare, realizări ce au oferit mai multe oportunități femeilor și bărbaților să-și deschidă afaceri sau să-și comercializeze produsele, chiar și în perioada pandemiei. „Fără o dezvoltare locală nu putem vorbi despre reziliență la crize. Noi trebuie să continuăm să ne dezvoltăm, dar pentru aceasta este nevoie de ambiție, motivare, curaj și mobilizare.”

Valentina Carastan și-a îndemnat colegile să rămână la fel

de curajoase și demne, pentru că „lumea de astăzi are nevoie de o nouă armată – cea a bunătații, reprezentată de femei.”

„Vă îndemn, dragi colege, să candidați la alegerile care vin, să nu vă descurajați în fața obstacolelor, să continuăm să dezvoltăm satele și orașele noastre.”

Primara satului Cobâlea, Șoldănești, Angela Ababii, a vorbit despre integrarea refugiaților în

comunități, o preocupare majoră a primarilor și primarelor în această perioadă de criză. „Organizarea cursurilor de însușire a limbii române, a taberelor de vară pentru copii, atragerea de fonduri și consilierea psihologică a femeilor refugiate, crearea condițiilor de interacțiune și agrement a refugiaților, susținerea acestora în procesul de identificare a locurilor de muncă – sunt doar câteva exemple de acțiuni pe care autoritățile publice locale le-au realizat cu succes”, a menționat primara de Cobâlea.

Angela Ababii și-a exprimat speranța că prin exemplul propriu al primarelor prezente în sală, vor fi încurajate și alte femei să candideze, atât pentru funcția de primare, cât și pentru cele de consiliere locale și, pentru a se implica în procesele de luare a deciziilor la nivel local și național.

În semn de solidaritate cu poporul ucrainean, cu primarele și primarii din Ucraina, ansamblul de bărbați primari „Speranța CALM-ului” au interpretat melodiile „Cher-

vona ruta” și „Cât trăim pe acest pământ”. Primarii și primarele au cântat împreună atât pe scenă, cât și în sală, ținând în mâini drapelul țării vecine.

ship-ului și rezilienței femeilor afectate de criză prin inițiative comunitare”, finanțat de Guvernul Elveției și organizațiile parteneriale ale UN Women.

Scopul evenimentului a fost de a pune în evidență importanța liderismului feminin în dezvoltarea unui cadru incluziv la nivel de comunități locale, prin promovarea egalității de gen, păcii și coeziunii sociale în Republica Moldova.

Conferința Națională a Femeilor Primare a fost organizată în contextul Zilei Internaționale a Femeii, de către Congresul Autorităților Locale din Moldova, în cadrul proiectului „Femei în sprijinul femeilor: sporirea leader-

PRIMARII DIN RM ALĂTURI DE COLEGII LOR DIN UCRAINA, ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI ȘI CU RECUNOȘȚINȚĂ PENTRU POPORUL UCRAINEAN CARE APĂRĂ INDEPENDENȚA, LIBERTATEA ȘI VALORILE UMANITĂȚII!

Un moment de solidaritate cu poporul ucrainean, cu primarii și primarele din Ucraina a avut loc în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare: „Rolul și contribuția femeilor lidere în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive”.

Ansamblul de bărbați primari „Speranța CALM-ului” au interpretat pe scena Palatului Republicii din Chișinău melodiile „Chervona ruta” și „Cât trăim pe acest pământ”. Primarii și primarele din scenă și din sală au cântat împreună, drapelul țării vecine fiind prezent în mâ-

nile multor primari și primare din Republica Moldova.

Moderatoarea evenimentului, experta CALM Nadejda Darie, a declarat că autoritățile publice locale din Republica Moldova sunt alături de poporul ucrainean în lupta sa pentru o viață libe-

ră și demnă. „Ucrainenii vor pace, moldovenii vor pace, toată lumea care are ceva sfânt și oameni dragi vrea pace, iar puterea noastră vine din dragoste și unitate.” Primarul de Zberoaia, Nisporeni, Dinu Guțuțui, de asemenea, a îndemnat toți participanții la eveniment să aibă grijă de Republica Moldova, dar și să fie solidari cu poporul ucrainean care luptă pentru libertatea țării lor, dar și a întregului continent. Primarii din scenă au scandat Slavă Ucrainei și Slavă Eroilor.

Conferința Națională a Femeilor Primare: „Rolul și contribuția femeilor lidere în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive” a avut ca obiectiv scoaterea în evidență a importanței liderismului feminin în dezvoltarea unui cadru incluziv la nivel de comunități locale, prin promovarea egalității de gen, păcii și coeziunii sociale în Republica Moldova. În Republica Moldova sunt 201 de femei primare.

DE ZIUA LOR PROFESIONALĂ, PREȘEDINTA MAIA SANDU A DECORAT MAI MULȚI REPREZENTANȚI AI APL!

Cu ocazia Zilei Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală, Președinta Maia Sandu a semnat un decret privind acordarea distincțiilor unui grup de aleși și funcționari din administrația publică locală, pentru profesionalism și tenacitate în dezvoltarea comunităților locale. „În condiții grele, acești oameni au reușit să schimbe în bine viața localităților”, se menționează în mesajul președintei Republicii Moldova.

Astfel, pentru muncă îndelungată și prodigioasă în organele administrației publice locale, pentru tenacitatea și profesionalismul manifestate în promovarea și implementarea transformărilor social-economice, precum și pentru poziție civică activă, **Ordinul de Onoare** a fost conferit **primarei municipiului Strășeni, vicepreședinta a CALM, Valentina Casian; primarei satului Slobozia Mare, Cahul, Valentina Carastan; prima-**

rului municipiului Edineț, vicepreședinta al CALM, Constantin Cojocar; primarului satului Logănești, Hâncești, Valentin Danu; primarului satului Colibași, Cahul, vicepreședinta al CALM, Ion Dolganiuc; primarului satului Corjova, Criuleni, Gheorghe Ojog.

Medalia Meritul Civic a fost conferită **primarei de Mereșeuca, Ocnița, Emilia Albu; primarului orașului Ștefan Vodă, vicepreședinta al CALM, Vladislav Cociu; expertei în cadrul CALM, Nadejda Darie; primarul satului Fundul Galbenei, Hâncești, Toma Didilică; primar al comunei Ecaterinovca, Cimișlia, Efim Strogoteanu; primarul satului Feștelita, Ștefan Vodă, Nicolae Tudoreanu și primara comunei Vinogradovca, Taraclia, vicepreședinta a CALM, Tatiana Turcan.**

Primarii premiați dețin între trei și șapte mandate.

Congresul Autorităților Locale din Moldova felicită reprezentanții autorităților publice locale care au obținut aceste titluri onorifice, dorindu-le multă sănătate, putere de muncă și noi succese în activitatea lor nobilă. Mulți alți aleși locali merită apreciere pentru munca enormă depusă în serviciul comunităților. Sperăm că în viitorul apropiat va fi recunoscută la nivel oficial și dedicația altor aleși locali.

Medalia „Meritul Civic” următorilor:

ALBU Emilia	- primărită a satului Mereșeuca, raionul Ocnița
COCIU Vladislav	- primar al orașului Ștefan Vodă
DARIE Nadejda	- expertă, Asociația „Congresul Autorităților Locale din Moldova”
DIDILICĂ Toma	- primar al satului Fundul Galbenei, raionul Hîncești
STROGOTEANU Efim	- primar al comunei Ecaterinovca, raionul Cimișlia
TUDOREANU Nicolae	- primar al satului Feștelita, raionul Ștefan Vodă
TURCAN Tatiana	- primărită a comunei Vinogradovca, raionul Taraclia.

Art. 2. - Prezentul decret intră în vigoare la data semnării.

PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA
DECRET
privind conferirea de distincții de stat

În temeiul art. 88 lit. a) din Constituția Republicii Moldova și al Legii cu privire la distincțiile de stat ale Republicii Moldova,

Președintele Republicii Moldova decretază:

Art. 1. - Pentru muncă îndelungată și prodigioasă în organele administrației publice locale, pentru tenacitatea și profesionalismul manifestate în promovarea și implementarea transformărilor social-economice, precum și pentru poziție civică activă, se conferă:

„Ordinul de Onoare” următorilor:

CASIAN Valentina	- primărită a municipiului Strășeni
CARASTAN Valentina	- primărită a satului Slobozia Mare, raionul Cahul
COJOCARI Constantin	- primar al municipiului Edineț
DANU Valentin	- primar al satului Logănești, raionul Hîncești
DOLGANIUC Ion	- primar al satului Colibași, raionul Cahul
OJOG Gheorghe	- primar al satului Corjova, raionul Criuleni;

Chișinău, 1 februarie 2023.
Nr. 815-DX.

TREI VICEPREȘEDINȚI AI CALM SE NUMĂRĂ PRINTRE PERSONALITĂȚILE CARE AU EXCELAT ÎN ANUL 2022!

Primara municipiului Strășeni, vicepreședinta CALM, **Valentina Casian**; primarul municipiului Chișinău, vicepreședintele CALM, **Ion Ceban** și primarul municipiului Cahul, vicepreședintele CALM, **Nicolae Dandiș**, au primit trofeul „Omul Anului”. Distincția este oferită de către revista „Vip Magazin” personalităților notorii care au înregistrat rezultate remarcabile în diverse domenii de activitate. La capitolul administrație publică locală au fost oferite trei premii deși, cu siguranță și alți aleși locali ar fi vrednici să dețină acest titlu. Felicitări câștigătorilor și mult succes în transformarea comunităților locale pe care le reprezintă și a Republicii Moldova, în ansamblu!

Valentina Casian este primară a municipiului Strășeni din anul 2011. Este membră a Congresului Autorităților Locale și Regionale al Consiliului European, membră a Comitetului de Monitorizare al Consiliului European. Este președinta asociației primarilor din Strășeni. Până a deveni aleasă locală a activat în calitate de consilieră locală, directoră de producere în cadrul unei societăți comerciale,

cercetătoare științifică. A studiat la Academia de Administrare Publică, specialitatea administrare publică, dar și la Universitatea Liberă Internațională, Facultatea de Drept. Este masteră în științe politice.

Ion Ceban este primar general al municipiului Chișinău din anul 2019. A deținut mai multe funcții în Guvernul Republicii Moldova, a fost deputat în Parlament. A fost consilier în

cadru municipiului Chișinău, dar și consilier prezidențial, secretar și purtător de cuvânt al Președintelui Republicii Moldova. A absolvit Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Tehnică din Moldova, Academia de Administrare Publică din Federația Rusă, este doctorand în Administrație Publică. Este președintele Delegației Republicii Moldova la Congresul Puterilor Locale și Regionale al Consiliului European.

Nicolae Dandiș este primar al municipiului Cahul din anul 2015. Este Licențiat în Științe Administrative și Licențiat în Istorie, Magistru în Managementul programelor și Proiectelor Europene, Politici Publice. Este doctorand în științe politice la Universitatea de Stat din Moldova și lector la Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul. Laureat al Premiului Academiei de Științe a Moldovei pentru tinerii cercetători. Lector la Extensiunea Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

Congresul Autorităților Locale din Moldova a ajuns la a XIII-a aniversare!

locale dezvoltate nu vom putea avea un stat puternic, în care oamenii să-și vadă viitorul. CALM a reușit să schimbe atitudinea față de APL, să crească importanța rolului și interesului față de guvernarea locală. CALM nu a cedat presiunilor, a rezistat timp de treisprezece ani, iar atunci când a fost necesar, a ieșit în stradă pentru a cere dreptate.

Am militat pentru descentralizare și sporirea autonomiei locale și în acest sens am venit cu nenumărate inițiative, unele au fost acceptate, pentru altele încă trebuie să luptăm. Orice victorie ne-a făcut mai puternici și mai încrezători în cauza noastră. Orice eșec ne-a motivat să fim mai buni, mai perseverenți.

Astăzi, la treisprezece ani distanță, CALM este recunoscut și

preună pentru ca democrația locală din Republica Moldova să devină puternică, de netăgăduit.

Mulțumim tuturor celor care au avut încredere în noi la începutul acestui parcurs frumos, uneori anevoios, dar pe care niciodată nu l-am întrerupt! Mulțumim primarilor Tatiana Badan, Ion Stratulat, Constantin Cojocaru, Dorin Chirtoacă, Grigore Policinschi și altor colegi care au crezut în CALM și au apărut interesele acestei instituții. Mulțumim IDIS Viitorul și Asociației Comunelor din România care ne-a inspirat la început de cale și care este alături de noi până astăzi! Mulțumim tuturor partenerilor și prietenilor care au fost alături de CALM pe parcursul celor treisprezece ani! Numai împreună putem să reușim să înregistrăm rezultatele pe care ni le propunem, să

Stimați reprezentanți ai autorităților publice locale, dragi prieteni, Vă anunțăm cu bucurie despre celebrarea a treisprezece ani de la crearea CALM, asociație ce a reușit să unească în jurul său unii dintre cei mai valoroși Oameni pe care îi are acest pământ, primarii și angajații din APL.

Totul a pornit de la o idee a unui grup de entuziaști, primari și experți care au mers la sfârșitul anului 2009 să vadă cum funcționează o asociație a autorităților locale din Bulgaria și ce beneficii aduce aceasta în activitatea primăriilor și a țării.

La început am fost puțini, apoi ideea, dar și acțiunile noastre i-au convins pe alți colegi să ni se alăture, astăzi CALM reprezintă circa 80% din unitățile administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova. Unitatea noastră a fost arma care ne-a ajutat să rezistăm și în perioade când unii au încercat să ne

reducă la tăcere, lucru pentru care Vă mulțumim!

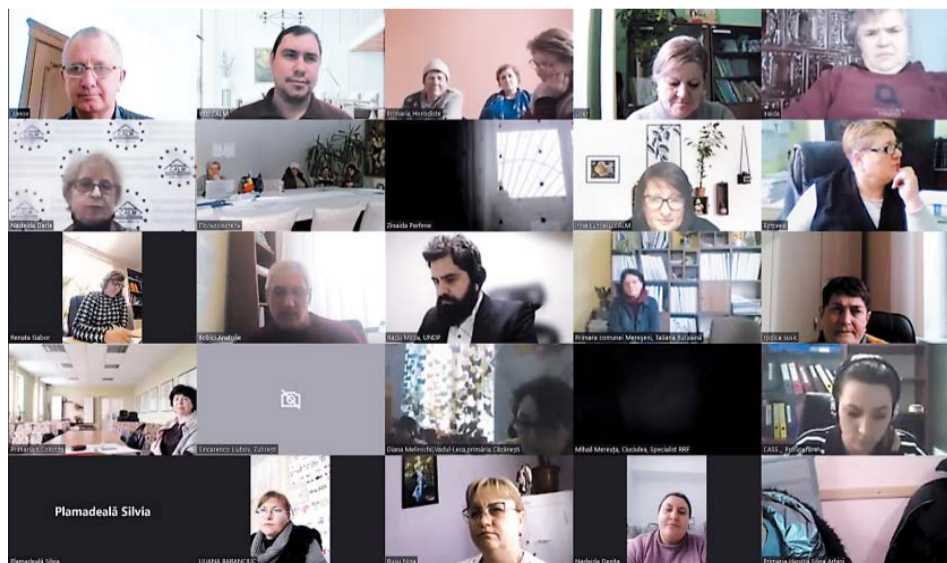
În acești treisprezece ani am reușit să obținem mai multe rezultate. Am militat pentru revalorifica-

rea statutului primarului și al angajatului din administrația publică locală, am încercat să convingem factorii de decizie că țara începe de la firul ierbii și fără comunități

respectat pe plan național și internațional. Adesea rezultatele noastre sunt prezentate drept pilde în alte țări cu democrații mai slabe. Mai avem însă mult de lucru im-

schimbăm în bine realitățile din comunitățile noastre locale și să creăm un viitor frumos aici, acasă! **La mulți ani tuturor celor ce fac parte din FAMILIA CALM!**

Bugetarea participativă – subiect în atenția

La 7 februarie a avut loc al doilea seminar informativ cu genericul „Bugetarea participativă – instrument de bună guvernare”. Evenimentul în format on-line

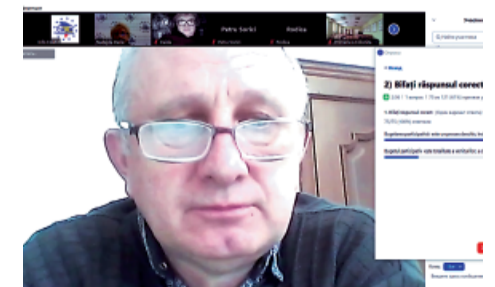
a fost adresat celor 32 de localități beneficiare ale proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, este implementat de PNUD

Moldova, cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), a Ambasadei Marii Britanii la Chișinău și a Fondului pentru Buna Guvernare, CALM fiind partener de implementare.

Experta CALM, Nadejda Darie a menționat că la seminar participă reprezentanți ai administrației locale și societății civile (inclusiv persoane cu dizabilități). „Alături de funcționarii din APL

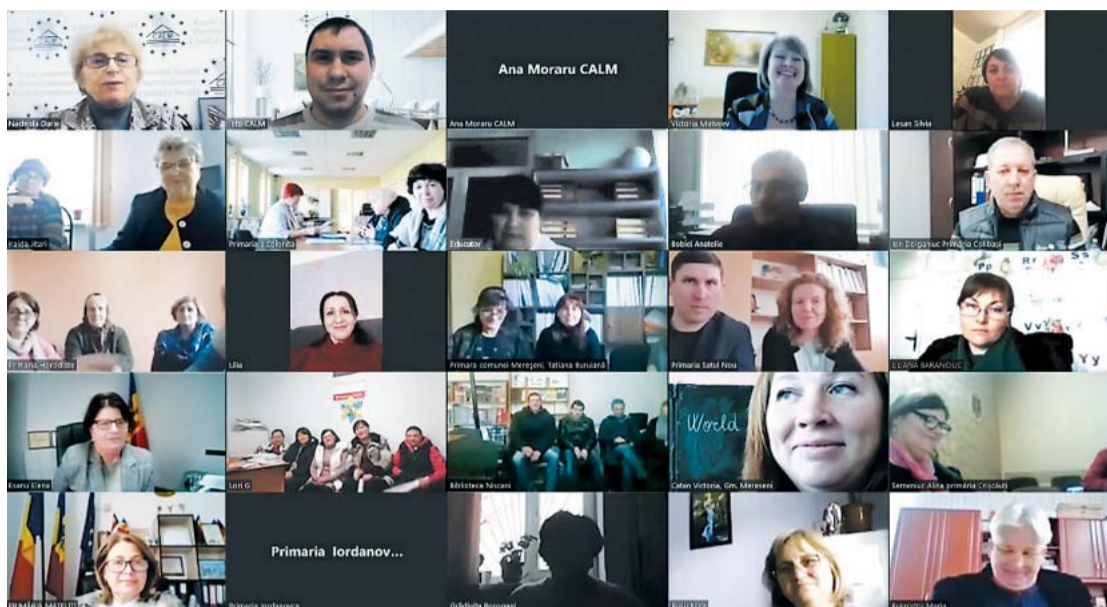
sunt lucrătorii din domeniul culturii, cadre didactice, lideri locali, reprezentanți ai asociațiilor de băștinași, fețe bisericești, ceea ce denotă interesul Dvs. pentru asigurarea unei bune guvernări în localitățile Dvs.”, a menționat experta.

Facilitatorul Octavii Ivanov a explicat că vor fi organizate evenimente similare

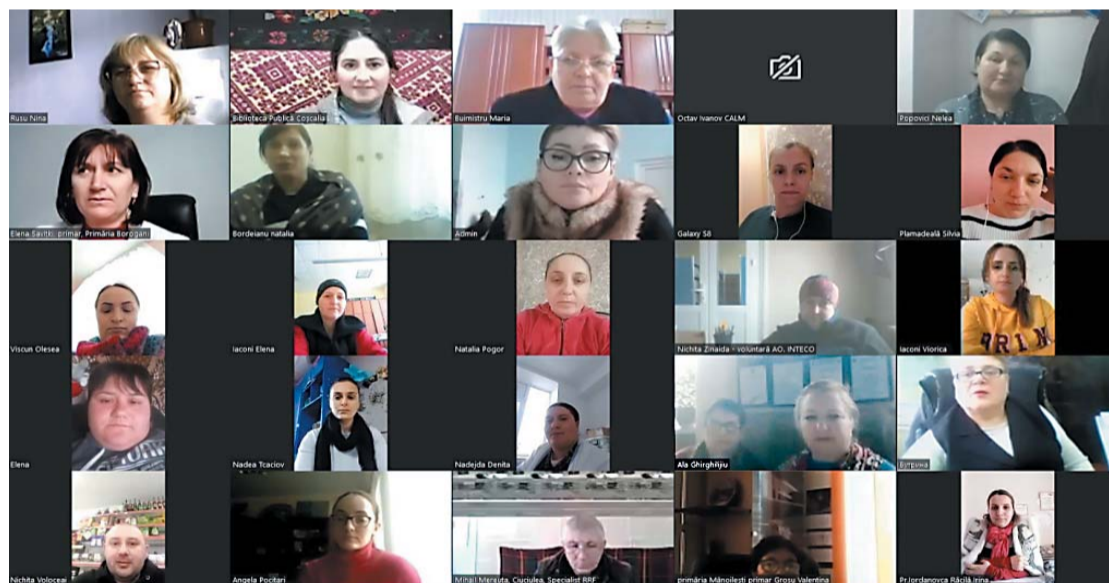

și în teritoriul, obiectivul principal fiind integrarea componentei de incluziune în activitatea autorităților locale, inclusiv prin participarea cetățenilor în procesul de bugetare participativă. „La ora actuală sunt

Procesele de consultare incluzivă la nivel local – subiecte de studiu pentru reprezentanții a 32 de UAT membre ale CALM!

Peste 200 de reprezentanți ai autorităților publice locale și societății civile (inclusiv persoane cu dizabilități) din 32 de localități ale Republicii Moldova au participat la primul seminar informativ cu genericul „Procesele de consultare incluzivă la nivel local”. Evenimentul a fost organizat de Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM), în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova, cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău, oferit prin intermediul Fondului pentru Buna Guvernare, CALM fiind partener de implementare.

CALM și a APL!

„circa 100 de APL care planifică resurse pentru a realiza proiecte de bugetare participativă. Ne propunem ca acest exercițiu să devină o normă pentru cât mai multe comunități locale.”

În context, Octavii Ivanov a vorbit despre realizările CALM în domeniul consolidării capacităților APL și ale cooperării descentralizate.

Pe durata evenimentului, participanții au aflat mai multe informații despre tipurile de democrație locală

și ce reprezintă acestea, ce înseamnă bugetare participativă, care sunt obiectivele acestui proces și cum poate fi asigurată bugetarea participativă.

Scopul evenimentului este de a asigura incluziunea proceselor democratice, prin susținerea cooperării dintre APL-uri și societatea civilă, astfel încât să fie respectate drepturile omului în procesele de bugetare și consultare la nivel local.

Coordonatoarea de programe din cadrul CALM, Irina Luncașu, a explicat că scopul proiectului este de a susține cooperarea dintre APL-urile selectate din cele 32 de raioane și OSC-urile locale în dezvoltarea unei abordări bazate pe drepturile omului a proceselor de bugetare și consultare la nivel local, cu accent pe rolul APL-urilor în asigurarea incluziunii proceselor democratice. „După cele două seminare introductive vor urma atelierelor, formatorii

clarat că obiectivul major al acestui proces reprezintă educația civică și participarea cetățenilor în procesele de luare a deciziilor, inclusiv în cele electorale, asigurarea unei administrații publice locale mai independente și mai credibile. „Ne propunem să cooperăm cu APL, cu grupurile de inițiativă, cu societatea civilă, astfel încât toți membrii activi din comunități să aibă de câștigat”, a menționat Mihai Tănase.

Formatoarea Victoria Matveev a explicat ce presupune democrația incluzivă și cum poate fi asigurată aceasta, făcând trimitere și la cadrul legal ce asigură aceste procese. „Unul dintre obiectivele proiectului este ca în aceste 32 de localități, APL împreună cu societatea civilă, ghidați de noi, formatorii CALM, să elaboreze planuri de acțiune în vederea promovării democrației incluzive.” Cum se definește participarea cetățenească, cum poate fi asigurată informarea consultativă, comunicarea, implicarea și transparența

CALM vor ajuta reprezentanții celor 32 de localități care fac parte din proiect să elaboreze Planurile de Acțiune de Cooperare între APL și Societatea civilă, inclusiv persoane cu dizabilități, având la bază drepturile omului și procesele de bugetare și consultare de la nivel local. Totodată, vom organiza atelierelor de validare și informare a reprezentanților APL, în rezultatul scrutinului electoral local din toamna anului curent.”

Managerul de proiect (Consolidarea democrației-

în procesul decizional, care sunt drepturile, dar și obligațiile cetățenești, ce presupun consultările și dezbaterile publice, dar și care este rolul APL în procesele democratice incluzive, au fost, de asemenea, subiecte în atenția participanților la seminar.

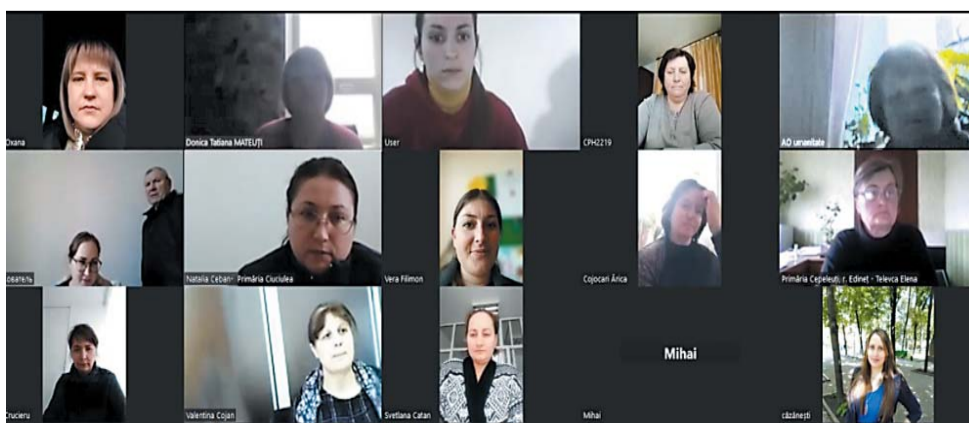
La finalul evenimentului, formatoarea Victoria Matveev a organizat un sondaj pentru a afla în ce măsură participanții la eveniment au asimilat informația prezentată.

EDMITE

ei în Moldova prin alegeri incluzive și transparente), Mihai Tănase, a de-

Menționăm că în luna ianuarie a anului curent, CALM a semnat Acordul de Parteneriat cu proiectul EDMITE, rolul CALM fiind de a sprijini implementarea Proiectului PNUD.

APL și societatea civilă din centrul Republicii Moldova SUNT INFORMAȚI DESPRE PARTICIPAREA INCLUZIVĂ ÎN PROCESELE DEMOCRATICE!

legislația trebuie îmbunătățită. De asemenea, trebuie să lucrăm mai mult cu populația pentru a o informa și pentru a o motiva să fie activă, să se implice.

Primarul comunei Bubuieci, municipiul Chișinău, Igor Moraru, a salutat implicarea CALM-ului în acest proces de motivare a cetățenilor să fie parte a proceselor decizionale. „Ar fi bine ca această implicare să fie asumată de către toți cei care își doresc să fie aleși, dar și de către cei care vin să aleagă. **„Trebuie să tindem să creăm condiții cât mai bune pentru că noi trăim în aceste comunități și de noi depind rezultatele pe care le vom avea.”**

Irina Lefter, educatoare în cadrul grădiniței „Academia Picilor” din satul Colonița, a fost impresionată de faptul că accentul se pune pe implicarea tuturor cetățenilor. **„Această educație trebuie**

Peste 50 de reprezentanți și reprezentante ai/ale administrației publice locale și societății civile (inclusiv persoane cu dizabilități) din municipiul Chișinău și raionul Ialoveni au participat la 9 februarie la seminarul informativ cu genericul „Importanța participării femeilor în procesele decizionale și electorale”.

Formatorii Victoria Matveev și Viorel Rusu au vorbit despre importanța participării incluzive și acțiunile necesare pentru asigurarea acestui proces, beneficiile abordărilor participative, consultărilor cetățenești, dezbaterilor publice și, în general, despre pro-

cesele decizionale la nivel local. Integrarea și incluziunea socială, importanța reprezentării diferitor

categoria de cetățeni în organele electivă, care sunt pașii ce trebuie întreprinși dacă decizi să candidați pentru o funcție publică

au fost, de asemenea, subiecte supuse atenției participanților la seminar.

Victoria Matveev a explicat că și-a dorit ca participanții să înțeleagă mai bine ce este o democrație incluzivă, ce înseamnă participarea cetățeanului, atât în viața comunității, cât și în procesul decizional, să înțeleagă care sunt acele categorii sociale din comunitate care, de obicei, sunt excluse din aceste procese, care sunt cauzele, să reflecte asupra acestora și să fie motivați să întreprindă anumite acțiuni pentru a schimba situația în bine, să determine femeile, tinerii, persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice etc, să fie active în procesul de luare a deciziilor.

Potrivit lui Viorel Rusu, obiectivul a fost de a asigura cu cunoștințe inițiale privind necesitatea participării în procesele electorale, dreptul de a fi ales și de a participa în viața publică, la soluționarea diverselor probleme la nivel local. **„Treptat vom aborda și alte teme din acest domeniu, astfel ca să ajutăm la procesul de integrare a diverselor părți ale populației în viața comunității.”**

Secretara Consiliului local Condița, Ana Rusu, a afirmat că este important să fie abordate subiecte precum asigurarea egalității de gen, implicarea femeilor în procesele decizionale și cele electorale. **„Este o temă ce necesită mult studiu, inclusiv**

să se întâmple din primii ani de viață, noi asta facem cu copii prin diverse activități.”

Evenimentul a fost organizat în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”,

implementat de PNUD Moldova cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău și al Fondului pentru Buna Guvernare, CALM este partener de implementare.

La 16 februarie va avea loc un eveniment similar pentru reprezentanți și reprezentante ai/ale administrației publice locale și societății civile (inclusiv persoane cu dizabilități) din raioanele Strășeni și Hâncești.

CALM a organizat la Rezina un seminar despre IMPORTANTA PARTICIPĂRII INCLUZIVE ÎN PROCESULE DECIZIONALE!

La 23 martie, la invitația Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), în orașul Rezina s-au reunit circa 60 de reprezentanți și reprezentante ai/ale administrației locale și societății civile (inclusiv persoane cu dizabilități) din raioanele Rezina, Telenești și Șoldănești. Participanții au aflat mai multe despre „Importanța participării incluzive în procesele decizionale și electorale”.

Primarul orașului Rezina, Simion Tatarov, a amintit că anul acesta avem alegeri locale, anul viitor vor fi alegeri prezidențiale, apoi vor fi organizate alegerile parlamentare. **„În afară de aceasta, am ales să avem un parcurs european, iar viitorul copiilor noștri depinde de felul în care vom implica cetățenii în procesele electorale și decizionale.”** Potrivit

primarului, activismul civic trebuie promovat la nivel local, astfel încât să reușim să înregistrăm cât mai multe progrese la nivel național.

Formatoarea Victoria Matveev a vorbit despre caracteristicile participării cetățenești și beneficiile acesteia, dar și despre importanța reprezentării diferitor categorii de cetățeni în organele electivă. De asemenea, Victoria Matveev a prezentat exemple de primare care au reușit să înregistreze rezultate remarcabile în activitate, printre acestea fiind președinta CALM, Tatiana Badan; președinta Comisiei Administrației Publice din Parlamentul R. Moldova, Larisa Voloh, fostă primară de Palanca, Ștefan Vodă; primara de Zubrești, Strășeni, Maria Manoli; primara de Dănceni, Ialoveni, Victoria Butuc Guranda etc. **„Acestea sunt doar câteva exemple de femei care au demonstrat că pot fi bune lideri la nivel local și național și care suntem**

convinși că pot deveni sursă de inspirație și pentru Dvs.”, le-a spus experta CALM participantelor la eveniment.

Expertul Viorel Rusu a vorbit despre dreptul de a alege și de a fi ales. Incompatibilitățile funcțiilor, restricțiile privind dreptul de a fi ales, inclusiv prevederile noului Cod electoral, au fost alte subiecte în atenția participanților la seminarul de instruire. **„Pentru funcția de primar sau primară pot candida cetățenii care au împlinit vârsta de 23 de ani și au studii generale. Consilierii locali pot fi cetățenii R. Moldova cu drept de vot, care au împlinit în ziua alegerilor locale 18 ani.”**

Totodată, participanții la eveniment au aflat mai multe despre asigurarea egalității de șanse, cooperarea dintre primar și Consiliul local, obligațiile, drepturile și garanțiile sociale ale aleșilor locali.

Evenimentul a fost organizat în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău și al Fondului pentru Buna Guvernare, CALM este partener de implementare.

Locuitorii din Căușeni și Ștefan Vodă mai pregătiți pentru ALEGERILE LOCALE DIN TOAMNĂ!

70 de persoane din localitățile Ștefan Vodă și Căușeni s-au reunit la primăria orașului Ștefan Vodă pe 4 aprilie curent, la invitația Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), în cadrul unui seminar de instruire cu genericul „Importanța participării incluzive în procesele decizionale și electorale”. Participanții au reprezentat administrația publică locală, societatea civilă și alte categorii de populație, inclusiv persoane cu dizabilități.

Participanții au avut posibilitatea să cunoască mai multe aspecte ale necesității implicării tuturor cetățenilor în procesele decizionale, în viața comunităților locale și cea politică, despre importanța asigurării proceselor incluzive, participării civice și a democrației locale.

Experta CALM, Victoria Matveev, a prezentat mai multe exemple de femei care au acces în funcția de primară sau de deputată în Parlamentul Republicii Moldova și au reușit să spargă stereotipurile, demonstrând astfel că și femeile reușesc să înregistreze rezultate remarcabile în funcții de conducere, să schimbe politicile locale și cele naționale în beneficiul comunităților și a statului.

Expertul CALM, Viorel Rusu, a accentuat faptul că în ultima perioadă CALM a

organizat evenimente similare în mai multe localități din Republica Moldova. „Punem accent pe implicarea și incluziunea socială în procesul electoral, în special a femeilor, a persoanelor cu dizabilități, a minorităților etnice. Prin intermediul acestor sesiuni de instruire am adus la cunoștința potențialilor candidați și candidate la alegerile locale generale

despre oportunitățile, posibilitățile, necesitățile implicării în procesul electoral la nivel local. Am vorbit și despre aspectele ce vizează transparența decizională, participarea incluzivă în procesul de luare a deciziilor, de soluționare a diverselor probleme a colectivităților locale. De asemenea, am atras atenția la noul cadru legal în domeniul electoral, a drepturilor, dar și a noilor restricții, a cerințelor față de candidați și alți participanți în aceste procese.”

Primara la al doilea mandat în Tănătari Noi, Căușeni, Veronica Cernetchi, a consta-

tat că la eveniment a fost foarte multă lume dornică de a obține cunoștințe noi, femei care au nevoie de încurajare pentru a ieși în față. „Mă bucur să văd femei receptive și sper că toate aceste instruiri de care beneficiem vor da rod, deoarece și noi avem aceleași drepturi ca și bărbații.”

Primara de Răscăieți, Ștefan Vodă, Ludmila Zagoreț, a fost de părere că seminarul a fost interesant și datorită diversității

participanților, reprezentanți ai APL, dar și ai societății civile. „Am aflat multe lucruri noi despre implicarea cetățenilor, despre cum este mai bine să motivăm oamenii să contribuie la luarea deciziilor la nivel local.”

Primara satului Tănătari, Căușeni, Lidia Jubea, a considerat extrem de important ca tot mai mulți oameni să cunoască faptul că

în aceste procese de luare a deciziilor să se implice toți, pentru că de fiecare dintre noi depinde viitorul satelor, orașelor și a țării noastre.

„În contextul viitoarelor alegeri locale din acest an ne dorim ca femeile să se implice mai mult, iar datorită acestor ateliere credem că va spori interesul pentru asemenea procese democratice”, a declarat Zinaida Cernavca, reprezentantă a societății civile din orașul Căușeni.

Evenimentul a fost organizat în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova cu suportul financiar al popoului american oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău oferit prin intermediul Fondului pentru Buna Guvernare.

CALM contribuie la identificarea liderelor din comunitățile locale!

60 de reprezentanți și reprezentante ai/ale administrației locale și societății civile din raioanele Edineț și Dondușeni au participat pe 11 aprilie, la seminarul informativ cu genericul „Importanța participării incluzive în procesele decizionale și electorale”. Evenimentul a fost organizat de către Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) la Edineț, în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova, cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău oferit prin intermediul Fondului pentru Buna Guvernare.

Participanții au avut ocazia să afle de la experții CALM, Victoria Matveev și Viorel Rusu mai multe informații despre importanța par-

periență, sunt activi și vor ca localitățile lor să se dezvolte. „Femeile trebuie să participe în procesul decizional pentru că ele sunt

competente, active și vor aduce plus valoare acolo unde se vor implica cu sufletul și cunoștințele pe care le posedă”, a afirmat Ina Ciubotaru.

Primarul municipiului Edineț, vicepreședintele CALM, Constantin Cojocaru, a constatat că acest seminar este necesar, în special,

tatea primărilor și a consiliilor locale, dar nu cunosc felul în care ar putea să se implice. Este important și faptul că au fost invitate la seminar foarte multe femei din mediul rural și cel urban, inclusiv din sectorul asociativ.”

Potrivit primarului de Edineț, este necesar să identificăm oameni activi din comunități și să formăm lideri și lidere, ceea ce cam lipsește comunităților contemporane moldovenești. „De asemenea, acest eveniment înseamnă și o școlarizare în domeniul legislației electorale, despre cum poți să pui umărul, cum să devii parte componentă a anumitor procese. Toate aceste acțiuni au un singur scop, de a face ca societatea noastră să crească cât mai mulți lideri și lidere care să împărtășească principiile ce ne vor ajuta să avansăm pe calea integrării în Uniunea Europeană.”

Reprezentanta societății civi-

toral al RM și deja există noi oportunități pentru femei. „Aici am învățat mai multe lucruri despre

Și pentru primara orașului Cupcini, Ludmila Magu, seminarul organizat la Edineț are o importanță semnificativă deoarece alături de reprezentanții APL au participat și persoane care tind să devină primari sau consilieri. „De asemenea, este salutară tendința de a avea în funcții de conducere mai multe femei. Astăzi au fost abordate mai multe aspecte care facilitează calea spre a obține mai multe cunoștințe, dar și încredere în propriile forțe atunci când îți dorești să accezi într-o funcție de conducere. Totodată, e foarte bine că s-a pus accentul pe cunoașterea legislației de că-

inclusiunea socială, delegarea persoanelor și modalitățile de implicare activă a cetățenilor în procesele decizionale. Este important ca fiecare om, indiferent de etnie, religie, limba vorbită etc, să fie încurajat să participe activ în procesele decizionale. Astfel, fiecare dintre noi va trăi altfel bucuria oricărei realizări, fie la nivel de comunitate, fie la nivel de țară.”

tre consilieri, unii încă mai cred că li se permite totul dacă au obținut acest statut, inclusiv să creeze obstacole în dezvoltarea unei comunități.”

Seminare informative cu asemenea tematică au avut loc în mai multe localități ale Republicii Moldova. Următorul eveniment se va desfășura în orașul Leova.

ticipării incluzive și alte procese democratice care contribuie la consolidarea și dezvoltarea comunităților. „Educația civică și motivarea tuturor categoriilor de cetățeni să fie parte a proceselor de luare a deciziilor va asigura o bună funcționare a instituțiilor și a statului”, a declarat Victoria Matveev.

Viorel Rusu a vorbit despre drepturile și obligațiile cetățenești, dar și despre rolul APL în asigurarea proceselor democratice incluzive.

Ina Ciubotaru este primară la al treilea mandat în Viișoara, Edineț și consideră că asemenea evenimente sunt utile pentru tânăra generație, dar și pentru categoriile de cetățeni care au mai multă ex-

periență, sunt activi și vor ca localitățile lor să se dezvolte. „Este o încercare de a scoate din anonimat anumite persoane, este și o încurajare a celor care cunosc câte ceva despre activi-

le din orașul Dondușeni, Cornelia Rusu, a aflat la seminar despre faptul că s-a schimbat Codul elec-

Primarul comunei Bubuieci, Igor Moraru: „Viața noastră este în funcție de cum alegem”

Participarea incluzivă în procesele democratice a fost subiectul a două seminare informative organizate de CALM pentru reprezentanții și reprezentatele ai/ale APL și societății civile (inclusiv persoane cu dizabilități) din centrul Republicii Moldova. Primarul comunei Bubuieci, municipiul Chișinău, Igor Moraru, a explicat de ce este importantă participarea incluzivă și cum o putem asigura.

Cât de mult avem de lucru pentru a asigura participarea incluzivă în procesele democratice?

Igor Moraru: Mă bucur că la inițiativa CALM obținem mai multe cunoștințe privind implicarea tuturor în procesul decizional și cel electoral deoarece, viața noastră este în funcție de cum alegem. Iată de ce ar fi bine ca această implicare să fie asumată de către toți, atât a celor care tind să fie aleși, cât și a celor care vin să aleagă. La acest capitol, în toate comunitățile, inclusiv a mea, este loc de mai bine, iar noi trebuie să tindem să creăm condiții tot mai bune pentru noi înșine, pentru că localitatea sau țara este ca o casă pentru noi. Trebuie să creăm condiții pentru a ne bucura de viața pe care o avem, de soarele care ne încălzește și de la natura care ne înconjoară.

Oamenii din Bubuieci sunt interesați de ceea ce face APL?

Igor Moraru: Există un grup restrâns care este interesat de ceea ce facem noi. Sunt și dintre cei pe care îi interesează doar o anumită problemă ce vizează zona în care locuiesc, fie că este

vorba de un drum, de apeduct, un teren de joacă pentru copii etc. Interesul lor dispare atunci când este soluționată acea problemă. În general, suntem individualiști, nu există interes pentru problemele ce credem că nu ne vizează. În afară de aceasta, nu întotdeauna cei care se implică reușesc să prioritizeze problemele.

Cum educăm societatea în acest sens?

Igor Moraru: Noi, cei aleși, avem un rol important în acest proces. Totuși, întâi de toate, cred că aceste valori se educă în familie. Anume acolo trebuie puse bazele cunoștințelor ce vizează cultura generală, inclusiv cea politică. În caz contrar, ne implicăm strict în procesul campaniei electorale, după care, cei care vin să aleagă lasă mâinile în jos și nu îi mai interesează ce se întâmplă în APL, primărie, Consiliul local. Adesea, chiar dacă în campania electorală ne-am dat votul pentru consilierii unui anumit partid, nu ne interesăm cine sunt ei, ce fac ei, cu ce ar putea să ajute comunitatea. Noi, cei din APL, inclusiv prin participarea la asemenea evenimente, ne străduim să acumulăm mai multe cunoștințe și pricepere, astfel încât

să prestăm servicii cât mai calitative pentru cetățenii noștri. Cred că va trece timpul și societatea își va dori să se implice mai mult. Dorința însă trebuie să vină din sufletul fiecăruia, inclusiv copiilor noștri trebuie să le cultivăm acest interes pentru tot ce se întâmplă în comunitate și țara noastră, deoarece viața noastră este aici și acum, atât la nivel local, cât și la nivel național. În caz contrar, nu poți solicita prea mult atunci când tu nu te implici, când nici măcar nu mergi să îți dai votul pentru cineva. Este nevoie de contribuția fiecăruia acolo unde suntem, în funcție de cunoștințele pe care le avem. Doar așa putem să construim o societate pe care ne-o dorim. Știu că avem mult de lucru la acest capitol, iar participarea societății civile este extrem de importantă în acest proces. Ea vede cu alți ochi atât procesele electorale, dar și de administrare publică locală și centrală și noi, aleșii locali, trebuie să colectăm informația pe care ne-o oferă societatea civilă și să îmbunătățim procesul de administrare. Astfel încât în viitorul apropiat, atât societatea civilă, cât și noi, autorități publice locale, dar și cetățenii, să ne bucurăm de viața pe care o avem.

Mereșeni, Hâncești – prima din cele 32 de localități care și-au propus să elaboreze planuri de acțiuni pentru cooperare dintre APL și OSC!

Mereșeni, Hâncești este prima localitate din cele 32 de beneficiare ale atelierelor de instruire organizate de CALM, în cadrul cărora APL și OSC locale (organizațiile societății civile) din regiunile Nord, Sud și Centru sunt susținute în dezvoltarea unei abordări bazate pe drepturile omului a proceselor de bugetare și consultare la nivel local, cu accent pe rolul APL-urilor în asigurarea incluziunii proceselor democratice.

La 28 martie curent, la Mereșeni a avut loc primul atelier de planificare strategică pentru elaborarea pla-

nului de acțiuni pentru cooperare între APL și OSC locale, cu componente de dezvoltare a comunității. Ulterior, în toate cele 32 de localități va fi organizat câte un atelier de finalizare și aprobare a Planului de acțiuni care va fi implementat după alegerile locale din toamna acestui an. Succes tuturor localităților beneficiare ale proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău și al Fondului pentru Buna Guvernare, CALM este partener de implementare.

Iurie Țap: „Autoritățile publice locale au puterea de la cetățeni, de la alegătorii lor, nu sunt o derivată a administrației publice centrale sau a puterii politice”

Ce înseamnă autonomie locală, de ce autoritățile publice locale au nevoie de independență politică, administrativă și financiară, de ce femeile trebuie să fie active în campaniile electorale, aflăm răspunsul la acestea și alte întrebări de la Iurie Țap, fost primar și deputat. În calitate de vicepreședinte al Parlamentului, Iurie Țap a contribuit la luarea deciziei privind instituirea Zilei Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală precum și la adoptarea altor inițiative legislative importante pentru APL.

Care este semnificația zilei de 1 februarie, când sărbătorim Ziua Autonomiei Locale și a Lucrătorului din Administrația Publică Locală?

Iurie Țap: Autonomia locală este un atribut al colectivităților locale, implicit al autorităților publice ale acestora. Evidențiez acest lucru pentru că noi avem o abordare mai îngustă asupra acestei probleme, poate astfel se explică și starea de lucruri actuală, deoarece cetățenii nu sunt implicați în autoadministrarea locală, așa cum prevede esența autonomiei locale.

Ce ar trebui să facem, cum ar trebui să fie?

Iurie Țap: Este important să se înțeleagă că colectivitățile locale descentralizate de către stat au fost create urmare a identificării intereselor specifice locale, diferite de cele naționale. Deci, rolul lor este de a administra independent de puterea centrală aceste interese specifice locale. Este important ca să înțelegem necesitatea organizării unor autorități publice locale cu adevărat independente politic, administrativ și financiar.

Independența politică este necesară din perspectiva faptului că aceste autorități au puterea de la cetățeni, de la alegătorii lor, nu sunt o derivată a administrației publice centrale sau a puterii politice. Din acest punct de vedere, autoritățile publice locale trebuie să fie independente de puterea politică centrală. Evidențiez acest lucru pentru că și în ultimul timp am auzit mai multe opinii potrivit cărora primarii ar fi bine să reprezinte partidul de guvernământ, ceea ce este total greșit. Aceste autorități locale trebuie să aibă independență politică deplină, pornind de la faptul că puterea lor rezultă de la alegători.

Independența administrativă trebuie asigurată deoarece este vorba despre interese specifice locale, cărora noi le spunem servicii publice de gospodărie comunală, adică utilitățile publice, cele legate de habitatul omului și cele aferente acestora: dezvoltarea locală, amenajarea teritoriului etc. Aceste competențe sunt ale autorităților publice locale. Statul elaborează politici iar implementarea lor ține de competența autorităților publice locale care trebuie să le realizeze în strânsă legătură cu cetățenii, cu alegătorii care, de fapt, sunt beneficiarii acestor servicii, dar sunt și sursa puterii autorităților publice locale.

Vorbind despre independența financiară, trebuie să recunoaștem că astăzi avem autorități care mai puțin se preocupă de interesele specifice locale, în mare măsură fiind o pârgie a administrației centrale sau a puterii politice. Acest lucru este total greșit pentru că astfel ele nu își onorează misiunea. În contextul Zilei Autonomiei Locale voi reitera ideea de a construi aceste colectivități teritoriale, respectiv autoritățile publice ale acestora, în corespundere cu postulatele doctrinei, dar și cu experiențele avansate. Trebuie să avem colectivități locale care au capacitate administrativă, care sunt puternice și care să fie independente politic, administrativ și financiar. Ele trebuie să difere de acele soviete sătești care erau un instrument de a controla totul până la nivelul cel mai de jos. Atunci era un președinte de soviet sătesc, secretar, contabil și un „zemliustroiteli”.

Cinci-șase funcții avem și astăzi, deci nu se ține cont de misiunea colectivităților locale, autorităților publice ale acestora. Iată de ce, atât timp cât nu vom realiza acest deziderat, dezvoltarea locală sau aspectul satelor, comunelor, orașelor, municipiilor, dar și regiunilor va fi așa cum este. Iată de ce este foarte important ca puterea politică să înțeleagă acest lucru și să meargă real pe această cale.

Un alt aspect important este cel al democratizării societății deoarece descentralizarea puterii înseamnă, în primul rând, democratizarea societății, implicarea cetățenilor în a-și autoadministra treburile locale. În acest sens trebuie să conștientizăm această responsabilitate și să le-o transferăm pe deplin, pentru că descentralizarea puterii, crearea colectivităților teritoriale locale înseamnă, în primul rând, transferul de responsabilitate

„Autoritățile publice locale au puterea de la cetățeni, de la alegătorii lor, nu sunt o derivată a administrației publice centrale sau a puterii politice”

te către aceștia. Atât timp cât cetățenii nu vor conștientiza care este responsabilitatea lor, noi nu vom putea asigura dezvoltarea pe plan local. Există experiența mondială, dar și cea europeană de care ar trebui să ținem cont. *Eu vreau să cred că actuala putere politică care și-a asumat anumite angajamente în legătură cu obținerea statutului de țară candidată în procesul de aderare la UE, va merge pe această cale, va conceptualiza reforma profund și o va realiza așa ca să fie din perspectiva statului de drept, deoarece statul de drept cere o descentralizare veritabilă a puterii.*

Care este importanța implicării cetățenilor în campaniile electorale la nivel local, să candideze și să contribuie la această schimbare?

Iurie Țap: Spuneam că sovetele sătești anterioare aveau patru-cinci –șase specialiști, așa cum au majoritatea primăriilor astăzi. Totodată și poate cel mai important lucru este că autoritățile publice locale nu sunt văzute ca parte integrantă a puterii executive, de rând cu Guvernul și administrația publică centrală. Din acest motiv ele trebuie să aibă capacitatea necesară și să fie motivate, inclusiv prin creșterea în carieră și, nu în ultimul rând, prin salarizarea acestora. Dimensiunea salarizării este o componentă foarte importantă a realizării reformei de descentralizare a puterii. Pentru a avea specialiști pregătiți, pentru a-i putea implica în activitatea primăriilor trebuie să-i motivăm. Iată de ce spuneam că trebuie să fie asigurată o independență administrativă, politică și financiară. **Astăzi veniturile proprii ale autorităților publice locale rurale sunt, în mediu de 10-11%. Media europeană este de 50%.** Veniturile proprii le-ar permite autorităților publice să asigure acele sporuri salariale care au fost declarate dar nu sunt asigurate. Rolul specialiștilor din APL este unul deter-

minant pentru că fără a avea oameni bine pregătiți, oameni care să ofere servicii de calitate, noi nu vom putea realiza misiunea autorităților publice locale. *Cât privește implicarea cetățenilor, spuneam că autonomia locală este a colectivităților, adică a cetățenilor și este foarte important ca cetățenii să înțeleagă acest lucru și să se implice, promovând pe cei mai buni, pe cei care înțeleg problema dată, care înțeleg ce înseamnă administrarea treburilor publice.* Pentru a avea o independență politică deplină ar trebui să schimbăm modalitatea de organizare a alegerilor la nivel local, aici s-ar cere să avem alegeri în circumscripții, pentru a asigura reprezentarea directă și unde, de rând cu partidele politice, ar putea candida cetățenii în calitate de candidați independenți. În actuala formulă evident că partidele politice domină și la nivel local. Iată de ce astăzi avem această contrapunere. Astăzi țara este, spre regret, dezbinată pe diferite criterii, în primul rând pe cele politice, atitudinea față de identitate, față de problema războiului și multe altele. Cetățenii se vor implica iar guvernarea trebuie să aplice instrumentele respective pentru a-i cointeresa și pentru a-i face stăpâni adevărați deoarece, autonomia locală este o pregătire a cetățenilor pentru a guverna la nivel național, pentru a alege un Parlament responsabil și pentru a asigura controlul puterii, deoarece statul de drept, atât la nivel local, cât și la nivel central, poporul, alegătorii, trebuie să controleze puterea, să nu-i permită să facă derapajele pe care le mai avem în societate.

De asemenea, este foarte important să ținem cont și de problemele de gender. Femeile sunt tot mai implicate în domeniul sănătății, educației, dar în structurile puterii acestea adesea lipsesc. Trebuie să înțelegem că interesele femeilor pot fi promovate cel mai bine doar de către femei. **Dacă avem o societate cu o repartizare de aproape 50 la 50, femeile trebuie să fie active și în acest sens, să-și manifeste inițiativa și responsabilitatea pe care o au, de rând cu bărbații, pentru a furniza și la nivel local politici, mai ales astăzi, când problema educației, atitudinea față de cei nevoiași, în general, problemele moralității sunt foarte importante.** Cred că femeile ar juca aici un rol foarte important și acest lucru trebuie să-l conștientizăm cu toții, de la cetățenii de rând, până la politicul de la nivel statal.

■ FEMEILE CARE INSPIRĂ ȘI MOTIVEAZĂ
Președinta CALM, Tatiana Badan:
„Eforturile consistente ale Rețelei Femeilor din cadrul CALM din ultimii ani, remarcate la nivel național și internațional, au contribuit la o schimbare a percepțiilor și atitudinilor față de femeile cu funcții de conducere din Moldova”

În discursul său din cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare, cu genericul “Rolul și contribuția femeilor lidere în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive, promovarea păcii și coeziunii sociale în Moldova”, președinta CALM, Tatiana Badan, a explicat că cele circa 200 de primare s-au întrunit la Chișinău pentru a pune în evidență importanța liderismului feminin în dezvoltarea unui cadru incluziv la nivel de comunități locale, prin promovarea egalității de gen, păcii și coeziunii sociale în Republica Moldova.

Acum un an, Republica Moldova s-a pomenit cu războiul la hotar, cu refugiați (femei și copii) în casă, în condițiile în care alte 2 crize (pandemică și energetică) erau în plin avânt. Nimeni nu a fost pregătit pentru așa ceva. Nici autoritățile locale, nici cele centrale. Dar, prin conjugarea eforturilor comune: APL, APC, cetățenii Republicii Moldova și partenerii de dezvoltare, am reușit să facem față acestor provocări, fapt pentru care suntem veseliți ca **„ȚARĂ MICĂ CU INIMĂ MARE”**.

Considerăm extrem de important menținerea dialogului permanent între administrația Centrală și cea Locală pentru a avansa dezvoltarea comunităților locale, a descentralizării și autonomiei locale. Doar prin atingerea acestor deziderate vom avea comunități reziliente, care vor putea gestiona crizele prompt și eficient.

Femeile Primare, cot la cot cu colegii lor bărbați Primari, se află în prima linie în gestionarea tuturor crizelor care ne afectează, căci sunt autoritățile plasate cel mai aproape de cetățeni. Fie cetățenii noștri, fie refugiații aflați în Republica Moldova, în primul rând, locuiesc/se află pe teritoriul unui sat, comună, oraș sau municipiu. Acolo ei beneficiază de servicii publice, de la primăria respectivă solicită ajutor, înscriu copii la grădinițe, școli, etc.

După cum se cunoaște, în mare parte, Bugetele locale sunt austere, cu puține posibilități pentru a oferi suport în situațiile de criză, atât pentru cetățenii lor, cât și pentru refugiați. Ne bucurăm enorm că partenerii de dezvoltare ne sunt alături.

Ținem să menționăm că împreună cu UN Women Moldova, cu suportul financiar al Guvernului Suediei, în 2022 CALM a reușit să acorde suport umanitar pentru 10 localități gazdă din 6 raioane ale Republicii Moldova. Iar până în mai 2023 se planifica să fie susținute 15 comunități gazdă care vor implementa inițiative locale de integrare a refugiaților în comunitate. La fel, apreciem înalt suportul acordat Celulei de Criză constituită în cadrul CALM pentru a susține autoritățile locale în gestionarea eficientă a crizei.

Salutăm noua inițiativă **„Femei în sprijinul femeilor: sporirea leadership-ului și rezilienței femeilor afectate de criză prin inițiative comunitare”**, finanțat de Guvernul Elveției și organizațiile partenere ale UN Women. Unul dintre implementatorii acestei inițiative este CALM. Implicarea CALM va duce la obținerea următoarelor rezultate scontate:

Rezultatul 1: Cartografierea nevoilor sensibile la gen și sprijinul acordat femeilor refugiate din 7 comunități țintă, inclusiv UTA Găgăuzia, prin intermediul Celulei de Criză a CALM;

Rezultatul 2: Sprijinirea inițiativelor conduse de comunitate în 7 localități țintă cu cea mai mare populație de refugiați pentru a răspunde nevoilor comunităților gazdă și ale refugiaților în contextul crizei refugiaților;

Rezultatul 3: Sprijinirea partenerilor UN Women în

identificarea participanților din comunitățile locale (autorități locale, furnizori de servicii, organizații comunitare, lideri comunitari și activiști locali) pentru a beneficia de cursuri de formare privind căile de referire a refugiaților, prevenirea exploatarei și abuzului sexual, egalitatea de gen în acțiunea umanitară, răspuns la criză, reziliență, sănătate mintală, etc.;

Rezultatul 4: Facilitarea dialogului eficient între autoritățile locale care găzduiesc refugiați, grupurile de femei și organizațiile comunitare, femeile refugiate și actorii umanitari, precum și autoritățile centrale implicate în răspunsul refugiaților pentru a permite sprijinul relevant și bazat pe nevoi care duc la prevenirea conflictelor.

Suntem 201 primare în Republica Moldova, lidere la capitolul numărul femeilor primare din Sud-Estul Europei. Avem Rețeaua Femeilor din cadrul CALM care are deja peste 11 ani de activitate. În calitate de promotor consecvent al egalității de gen, misiunea de bază a Rețelei este de a face vocea femeilor din APL una puternică, credibilă,

distinctă, precum și de a încuraja, motiva implicarea acestora la toate nivelurile de guvernare. Eforturile consistente ale Rețelei din ultimii ani, remarcate la nivel național și internațional, au contribuit la o schimbare a percepțiilor și atitudinilor față de femeile cu funcții de conducere din Moldova.

Cu toate că înregistrăm progrese, constatăm că mai avem mult de lucru. Femeile, deși reprezintă peste 52 la sută din populația țării, tot ele având procentual cea mai mare calificare certificată prin studii superioare, rămân sub-reprezentate la toate nivelurile funcțiilor locale alese: doar 22% primare, doar 27,1% consiliere raionale și 36,51%

consiliere locale. Prin urmare, este de o importanță majoră să îmbunătățim reprezentarea femeilor în funcțiile de alese locale – primare, consiliere raionale și locale, dincolo de nivelurile menționate.

Punerea în aplicare a cotei de 40% pentru următoarele alegeri locale din toamna 2023, precum și efortul constant de încurajare, motivare a acestora să se implice, să își asume poziții decizionale, poate facilita alegerea mai multor femei consiliere locale și raionale.

Pentru a asigura acest deziderat, considerăm util mentoratul din partea primarelor actuale către femeile care aspiră să se lanseze în politică la nivel local, dar sunt necesare și alte acțiuni.

Ne referim în primul rând la (1) Extinderea și continuarea Programului de consolidare a capacităților pentru femeile lidere locale, care sunt la început de cale.

(2) Este important, de asemenea, ca partidele politice să sprijine femeile lidere, inclusiv pe cele tinere: să se implementeze bugetarea sensibilă la gen de către partidele politice, să se utilizeze finanțarea publică primită pentru Egalitatea de Gen și Tineret, pentru a sprijini femeile respective și aripile de tineret ale partidelor politice, pentru ca acestea să propună mai multe candidate, inclusiv din rândul membrilor tinere.

Apreciem înalt suportul de lungă durată a Partenerilor noștri de Dezvoltare care ne sunt alături pentru a face față acestor provocări cu care ne confruntăm în calea sporirii reprezentării femeilor în procesele decizionale locale și avansării guvernării locale sensibile la gen.

Astăzi, cu prilejul Zilei internaționale a Femeilor, țin să mulțumesc tuturor primarelor pentru tot ce au făcut în gestionarea crizei refugiaților și pentru curajul de a activa în această funcție deloc comodă.

Atașată de tot efortul pe care îl depuneți, Vă încurajez să candidați la alegerile locale din toamna anului 2023! Noi femeile am demonstrat că putem fi adevărate lidere! Multă sănătate, curaj și perseverență!!!

Președinta Rețelei Femeilor din cadrul CALM Violeta Crudu:

„Femeile știu să transforme obstacolele în oportunități”

Primara de Cruzești, municipiul Chișinău, președinta Rețelei Femeilor din cadrul CALM, Violeta Crudu, a ținut un discurs în prezența celor circa 200 de primare, reprezentante ale APL și APC, parteneri de dezvoltare care s-au reunit la Chișinău, la 3 martie, în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare.

Rețeaua Femeilor din cadrul CALM care este o platformă de instruire, comunicare și schimb de bune practici pentru toate femeile din administrația publică locală: primare, președinte de raion, consilieri, secretare ale Consiliilor locale, angajate ale APL. Știm cât de important este să fim pregătite, să avem capacități pentru a face față provocărilor și răspunsului la crize. Nimeni nu a fost pregătit pentru ceea ce am trecut primăvara anului trecut, nici cei de la nivel local, nici de la nivel central dar, împreună cu oamenii noștri ne-am unit forțele și am reușit.

Mă gândesc în fiecare zi la cât de mult ne pot influența anumite decizii, în mod deosebit cele care ne fac responsabile în fața altora.

Îmi doresc să dezvoltăm localitățile noastre în unele cu adevărat europene, iar pentru aceasta avem nevoie de oameni responsabili, implicați și dedicați, care, transparent și corect iau decizii în folosul cetățenilor.

Am crescut într-o familie cu câteva generații de primari, iar mama mea a fost secretara Consiliului Local mai bine de jumătate din activitatea sa profesională. Dacă v-aș spune cu cât este remunerată astăzi mama mea sau tatăl meu, care a fost și el primar, discursul meu ar trebui să se oprească aici...

Dar nu despre aceasta vreau să vorbesc la un eveniment atât de important.

Am crescut, la fel ca și multe dintre Dvs., fiind educată că dăruirea de sine și devotamentul sunt atribuțiile de bază ale unui primar/funcionar în relația cu oamenii pe care îi reprezintă.

Am înțeles că atunci când ești primar, nevoile celorlalți sunt cele care te conduc în tot ceea ce faci. Nu vei obține niciodată încrederea oamenilor dacă nu le vei simți grijile și nevoile, dacă nu vei intra în familiile și inimile lor.

Un primar bun trebuie să fie aproape de oameni și de nevoile lor. Nevoile lor nu sunt altceva decât nevoile țării noastre. Ori, nu putem vorbi despre probleme globale, fără a ne referi la unele dintre cele mai elementare necesități cu care încă se mai confruntă oamenii noștri (lipsa apei și a canalizării, a iluminatului stradal, a gazelor naturale, a drumurilor etc.)

Satele și orașele noastre au în continuare nevoie de dezvoltare.

Totuși, ce ne ține pe noi, feme-

ile, în aceste funcții deloc simple și ușoare?

Speranța că într-o zi va fi mai bine!

Încrederea în forțele proprii!

Satisfacția lucrurilor realizate cu succes!

Mândria cu care ne reprezentăm tradițiile și obiceiurile satelor și orașelor noastre!

Deseori Femeile își subestimează abilitățile. Succesul este atribuit, de cele mai multe ori, bărbatului. Dacă vei întreba un bărbat

cum a făcut un anumit lucru, el va răspunde PENTRU CĂ SUNT GROZAV! Femeile, însă, vor găsi mereu un șir de factori externi, fie că cineva le-a ajutat, fie că au muncit mult sau că, pur și simplu au avut noroc!

Statistica a demonstrat că Femeile nu negociază niciodată pentru ele la locul de muncă. Un studiu a arătat că 57 % dintre bărbați și doar 7 % dintre femei își negociază salariul la prima angajare.

Dacă la o ședință va veni un bărbat director cu două femei adjunte, dar cu poziții la fel de importante, atunci când vor fi invitați să se așeze la masa de discuții, practica arătată că bărbatul se va așeza în mijloc, iar femeile undeva, pe la margini...

Da, ne este greu. Pentru că pe lângă serviciu noi suntem cele care menținem în mare parte gospodăria și familia, creștem copii, mergem la ședințele cu părinții, ne învoim dacă s-a îmbolnăvit copilul, ne învoim chiar dacă s-a îmbolnăvit și soțul!!!

Dar, Dumnezeu nu ne pune pe umeri nimic în plus decât ceea ce putem duce! Anume aceasta ne deosebește de bărbați, toate aceste poveri ne fac și mai puternice. Pentru că noi nu știm cum e să cedezi! Și pentru că noi vedem lucrurile din altă perspectivă, din una mult mai umană. Noi știm să transformăm obstacolele în oportunități!

Da, noi putem spune astăzi că suntem niște norocoase. Măcar pentru faptul că nu trăim în anii bunicelor noastre.

Da, avem o reprezentativitate mică, chiar și la nivel mondial. Dar de ce e atât de mică?

Dar cum să încurajăm alte femei să se implice în politică sau în

viața socială a comunităților când avem o legislație care nu ne apără împotriva hărțuirii și a violenței verbale? Avem zeci de cazuri când femeile primare, și nu doar, sunt numite urât la ședințele Consiliilor locale, în interpelările unor consilieri, pe rețelele de socializare, nemaivorbind despre campaniile electorale unde femeia-candidată devine ținta celor mai umilitoare ipostaze.

Astăzi nu avem nici un caz soluționat referitor la umilințele prin

care au trecut și trec unele femei implicate în politică. Dimpotrivă, acestea devin subiecte de știri pe care le digeră cu o poftă animalică societatea.

Astăzi femeia primară e și doctor, și psiholog, și ingineră, și responsabilă de activități culturale, tot ea e cea care plasează anunțuri, întreține paginile de socializare, gestionează site-ul, este agent constatat, președinta comisiei situații excepționale, aleargă după recruți, scrie demersuri, răspunde la petiții, completează cereri pentru compensații, aleargă după câinii vagabonzi, plantează copaci, strânge deșeuri, repară clădiri și drumuri, iese la măsurări în teren, este autoritate tutelară, înregistrează căsătorii, soluționează conflicte între vecini, certuri între soți, șofează etc.

E puțin sau e mult?

Ne întrebați ce ne dorim noi astăzi?

Răspund: să fim tratate cu respect și demnitate.

Respectul înseamnă inclusiv legi care să ne apere, iar demnitate înseamnă un salariu decent cu care, pe lângă a putea să ne achităm facturile, să ne permitem să ne cumpărăm măcar o pereche de pantofi, care nu să se rupă pe drumurile noastre pietruite, dar și o geantă mai calitativă, în care să încapă documentația de proiecte și devizele de cheltuieli.

Despre un costum frumos sau o rochie superbă voi vorbi cu altă ocazie....

Si, da, vreau ca toate femeile să se așeze la mijlocul mesei!

Veți spune că nu e ușor nici astăzi. Dar când a fost ușor?

Niciodată!

Cu toate acestea, noi am demonstrat că se poate!!!

Primara de Slobozia Mare Valentina Carastan:

„Vă îndemn, dragi colege, să candidați la alegerile care vin deoarece trebuie să continuăm să dezvoltăm satele și orașele noastre!”

Valentina Carastan, primară a satului Slobozia Mare, Cahul, a vorbit în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare, cu genericul: „Rolul și contribuția femeilor lidere în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive, promovarea păcii și coeziunii sociale în Moldova”, despre cum să construiești comunități rezistente la criză.

În ultimii ani suntem puși în fața mai multor încercări, provocări, crize. Aceste crize nu ar trebui să ne țină în loc, dimpotrivă, trebuie să ne ambiționeze, să căutăm soluții și să continuăm dezvoltarea comunităților noastre.

Spunea cineva: „Dacă observăm că tendințele se schimbă, trucid este să vă adaptați, să armonizați operațiunile interne cu mediul extern!” Asta am făcut noi toți când au venit peste noi crizele!

Criza COVID-19, noi ,cei de

ne-a ajutat ca fiecare instituție și casă să treacă mai ușor prin pandemie, respectând regulile necesare de a ne spăla cât mai des pe mâini, atât acasă, cât și în instituțiile publice.

Peste 10 producători locali, dintre care mai multe femei, și-au deschis afaceri în cadrul GAL „Lunca Prutului de Jos”, cu suportul UE, în timpul Pandemiei. Nu s-au speriat atunci când au fost închise piețele, și-au creat pagini pe rețelele de socializare, tot cu suportul MiDL și APL, și-au promovat produsele și le livrau la destinație!

Tot în timpul Pandemiei APL a construit o piață agroturistică de mai mare dragul, cu suportul PNUD, astăzi producătorii locali și regionali își vând produsele proprii acolo, fiecare dintre ei beneficiind de condiții egale.

Criza energetică, de asemenea, ne-a motivat, ambiționat să căutăm soluții. Astfel, cu suportul Agenției de Dezvoltare Austriacă implementăm un proiect de insta-

la Slobozia Mare am gestionat-o doar unindu-ne eforturile. Un mare ajutor în gestionarea acesteia a fost implementarea încă din anul 2016 a proiectului MiDL, în special crearea AdB-ului.

AdB-ul creat și consolidat în toți acești ani a determinat mulți băștinași din diaspora să se mobilizeze și să doneze echipament, măști, mănuși, dezinfectanți.... Ei, deja având experiență de a dona în cadrul acestui proiect, atunci când în 2016-2017 au donat pentru construcția apeductului din sat, construit cu suportul Guvernului Elveției. Este de menționat faptul că Doamna Viorica Ghelban, doctor neurolog la un spital din Londra, membru AdB, a venit acasă să ne susțină în lupta cu Covid-19.

Apeductul construit (40 km de rețea) pe parcursul a zece ani, cu fonduri europene (Guvernul Elveției-PNUD, FISM, Fondul Ecologic, Bugetul local, Programul Comunitatea mea-USAID)

lare a panourilor fotovoltaice la grădinița de copii nr.2.

Criza Războiului din Ucraina ne-a marcat pe toți! Peste 200 de refugiați a găzduit localitatea noastră. Și iarăși ne-am mobilizat, iar spiritul civic dezvoltat de-a lungul anilor prin diferite proiecte i-a făcut pe slobozeni să sară în ajutor refugiaților în cadrul campaniei „Slobozenii- solidari cu urainenii”!

Circa 20 de case și o pensiune turistică și-au deschis ușile și s-au oferit să-i primească pe refugiați, case care dispun de condiții, beneficiază de servicii locale: conectate la noua rețea de apeduct a satului, servicii de evacuare a gunoierului menajer, proiect implementat cu suportul GIZ ” Abilitarea cetățenilor în R. Moldova” și bugetul local. Una dintre provocări ar fi lipsa unui centru pentru a fi utilizat în diverse situații de criză.

Reparația școlilor, grădinițelor, gazificarea lor, conectarea la apeduct, la internet a făcut posi-

bilă integrarea copiilor ucraineni alături de copiii noștri în localitatea Slobozia Mare.

Dezvoltarea serviciilor la biblioteca publică: acces gratuit la internet, diverse cercuri în funcție de interese, i-au ajutat pe refugiați să se simtă mai bine în comunitatea noastră. Refugiații au vizitat cu interes Muzeul de istorie și etnografie, iar copiii ucraineni alături de copiii noștri, anume la muzeul frumos amenajat, în Casa mare, au confecționat măștișoarele PĂCII. Refugiații au participat la toate activitățile culturale din sat. Unii dintre ei chiar s-au angajat în satul vecin Giugiuilești.

Implementarea Proiectului EVA, UN WOMEN, de asemenea, a permis școlilor să acceseze proiecte și să amenajeze terenuri de joacă, anumite spații de relaxare și socializare de care beneficiază și copiii ucraineni.

Fără o dezvoltare locală nu putem vorbi despre reziliență la crize.

Noi trebuie să continuăm să ne dezvoltăm, nu ne putem opri în loc, e nevoie de ambiție, motivare, curaj, mobilizare pentru o bună dezvoltare a localităților noastre.

Și construcția drumului de acces către lacul Beleu, proiect finanțat de PNUD, UE4Moldova regiuni cheie Cahul și Ungheni contribuie la reziliență. Am văzut cum refugiații ucraineni mergeau în rezervația Prutul de jos să admire natura, să încerce să uite ororile pe care le-au văzut sau le-au trăit.

Fără o infrastructură bine dezvoltată și servicii locale adecvate, necesare pentru cetățeni, nu putem vorbi despre reziliență.

De exemplu, un cetățean ne-a spus că dacă nu avea apă, nu putea să-i ia în gazdă pe refugiați.

Implicarea femeilor consiliere locale, directoare de școli, grădinițe, agenți economici femei a fost primordială în gestionarea crizei refugiaților. Au fost pregătite prânzuri calde și duse direct în vama Giugiuilești, au fost adunate produse alimentare, haine, a fost făcută o bază de date a caselor disponibile să primească refugiați....

Vă felicit, stimate doamne, felicit toate doamnele din APC, APL I și III!

Felicit toate doamnele reprezentante ale țărilor partenere de dezvoltare ale țării noastre!

Îndemn să rămâneți la fel de curajoase, demne, bune, pentru că lumea are nevoie de o nouă armată, cea a bunătații și noi, femeile, suntem cea armată a bunătații!

Mulțumim donatorilor, finanțatorilor, partenerilor de dezvoltare pentru sprijinul acordat în dezvoltarea localităților noastre!

Vă îndemn, dragi colege, să candidați la alegerile care vin, să nu vă descurajați în fața obstacolelor, greutăților, pentru că trebuie să continuăm să dezvoltăm satele și orașele noastre! Cine, dacă nu noi?

Fiți puternice! O femeie puternică nu poate fi controlată! Ea este apreciată! La mulți ani, dragi femei!

Primara de Cobîlea, Angela Ababii: „Integrarea în marea familie a Uniunii Europene este o preocupare a autorităților centrale pe care o susținem”

Primara satului Cobîlea, Șoldănești, Angela Ababii, a vorbit în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor Primare „Rolul și contribuția femeilor liderice în promovarea dezvoltării locale durabile și incluzive, promovarea păcii și coeziunii sociale în Moldova”, despre integrarea refugiaților în comunități, o preocupare majoră a primarilor în această perioadă de când a început războiul în Ucraina.

Această primăvară a venit cu soare, căldură ei creându-ne o stare de bine și noi speranțe într-un an mai bun, cu reușite frumoase, liniște și pace pentru țara noastră, după multiple crize și provocări cu care ne-am confruntat pe parcursul ultimilor ani: pandemie, secetă, criza energetică, care a afectat considerabil bugetele administrațiilor publice locale etc.

După mai multe provocări ne-am pomenit și cu criza provocată de declanșarea de către Rusia a războiului din Ucraina.

După ziua de 24 februarie 2022 ne-am pomenit că nu avem experiență și nici susținere în gestionarea crizei refugiaților. În localitățile noastre veneau femei și copii, persoane vârstnice care aveau doar hainele cu care erau îmbrăcați, fără produse alimentare, cu probleme de sănătate, speriați și care trebuiau cazați, alimentați, îmbrăcați, oferit suport psihologic și toate acestea fără a avea specialiști sau a dispune de suficiente resurse financiare. Ne-am străduit să-i cazăm în casele noastre, să-i

primim cum știm mai bine, pentru că ne-am dorit ca ei să se simtă ca acasă. În această perioadă am avut noroc de sprijinul populației din localitate care a contribuit prin deschiderea ușilor caselor lor, oferind haine, produse alimentare, de igienă etc. Refugiații au fost încălziți, sprijiniți, astfel această criză ne-a oferit posibilitatea de a demonstra Uniunii Europene că suntem un popor mărinimos și că suntem europeni.

În acest context mulțumesc tuturor cetățenilor care s-au implicat în soluționarea acestei crize. Împreună cu familiile gazdă am reușit să integrăm pe parcursul anului 2022, dar și 2023, persoanele refugiate în activități comune, dar am avut parte și de susținerea partenerilor de dezvoltare.

Un rol important în soluționarea crizei refugiaților l-au avut băștinașii, care prin intermediul Asociației de băștinași au contribuit la colectarea de produse alimentare și de igienă. Am avut parte de susținerea Guvernului Marii Britanii care a alocat 10 mii de lire sterline pentru

proiectul „O floare pentru pace”, implementat în parteneriat cu Asociația de băștinași din localitate.

Integrarea refugiaților în comunități a fost o altă preocupare pentru noi, primarii, în această perioadă de criză. Organizarea cursurilor de însușire a limbii române, a taberelor de vară pentru copii, atragerea de fonduri și consilierea psihologică a femeilor refugiate, crearea condițiilor de interacțiune și agrement a refugiaților, susținerea acestora în procesul de identificare a locurilor de muncă – sunt doar câteva exemple de preocupare a primarilor care au reușit cu succes să realizeze incluziunea socială a persoanelor refugiate.

Mulți dintre colegii mei primari, cu suportul partenerilor de dezvoltare, cu implicarea refugiaților, au reușit să doteze centre temporare de plasament, au creat cantine sociale, spălătorii sociale, tabere de odihnă etc.

Parteneri de nădejde în sprijinul autorităților locale au fost PNUD Moldova, People in Need, Cehia, CARITAS, AO Pro Umanitate din

Germania, Guvernul Suediei cu care, prin intermediul ONG-urilor din localități, am dezvoltat multe servicii, atât pentru refugiați, dar de care beneficiază și cetățenii satelor noastre pe care le administrăm.

Au fost lecții din care am avut doar de învățat, am putut fi sprijin pentru aceste persoane care au mare nevoie de susținere și împreună suntem gata să punem umărul și în continuare, cu atât mai mult că avem sprijinul a mai multor Parteneri de dezvoltare care apreciază eforturile noastre și ne susțin. Prin astfel de implicări noi, primarii din Republica Moldova, am demonstrat că direcția noastră de integrare este în marea familie a Uniunii Europene, o preocupare a Autorităților Centrale pe care noi o susținem.

Un rol important în soluționarea acestor probleme le-am avut anume noi, femeile primare, consiliere, angajate în administrația locală, care am știut să ne mobilizăm la timp și să facem față acestor provocări fără precedent.

Noi, femeile primare, cred că am avut mai multă îndrăzneală, mai multă voință și astfel am venit la cîrma Administrației Publice Locale. Eu cred că am avut noroc și de încrederea pe care mi-au acordat-o cetățenii, fiind aleasă de majoritatea locuitorilor satului. Sper că prin exemplul propriu, prin mesajele de susținere, mai ales că suntem într-un an electoral, să încurajez și alte femei să candideze, atât pentru funcția de primară, cât și pentru cele de consiliere locale și, în general, să se implice în politică, în procesul decizional al localității și al țării.

Primara de Satul Nou, Cimișlia, Eugenia Sîrghi: „Numai împreună putem face schimbările pe care ni le dorim”

Primară la primul mandat în Satul Nou, Cimișlia, Eugenia Sîrghi a activat din 2003 până în 2011 în Italia. Era alături de soț și fecior în această țară vizitată de milioane de turiști. Totuși, dorul de casă o determină să revină acasă.

Pentru a reuși să se integreze în societate după ce a lipsit opt ani, Eugenia Sîrghi se implică în multiple activități. Se angajează la serviciu, se înscrie la o școală auto, la universitate, urmează și alte cursuri de instruire, decide să devină membră a unui partid politic. „Am devenit foarte activă deoarece îmi doream să realizăm anumite schimbări în țara noastră. Peste hotare am văzut ce înseamnă un anumit nivel de trai, condiții de viață bune, atitudine față de oameni, ceea ce m-a motivat și pe mine să mă implic. O singură persoană nu va reuși nicio-

dată să schimbe lucrurile în Republica Moldova. Fiecare trebuie să înceapă schimbarea de la sine, să facă ceea ce poate mai bine acolo unde activează, dar și să acționeze în cazul în care este vorba despre un beneficiu comun al țării. Tocmai din acest motiv m-am implicat în administrația publică locală, să reușim să facem schimbările pe care ni le dorim.”

Eugenia Sîrghi menționează că în Republica Moldova sunt mai multe femei în funcții publice care fac față cu profesionalism tuturor provocărilor, dar este nevoie și de implicarea bărbaților, a persoanelor cu dizabilități sau care reprezintă diverse comunități etnice pentru a reuși să construim un stat cu adevărat european. „Doar împreună vom identifica cele mai bune so-

luții. În Consiliile locale, de exemplu, în anumite situații bărbații au un punct de vedere, femeile au altă viziune și astfel se reușește soluționarea integrală a problemelor. Așa se întâmplă la nivel de țară, de Guvern și de administrație publică locală.”

Întrebată în ce măsură au reușit provocările din activitatea sa de aleasă locală să o demotivizeze, Eugenia Sîrghi spune că acestea sunt experiențe care ne fac mai puternici. „Din păcate, acest mandat a fost marcat de adevărate provocări pentru toți primarii, indiferent de numărul de mandate. Ne-au pus la mare încercare COVID-ul, crizele cauzate de pandemie, războiul de la frontiera țării noastre. Trebuie însă să înțelegem că toate aceste provocări sunt parte ale vieții noastre, care ne fac să obținem mai multă experiență și să devenim mai puternici.”

Primara de Hîrbovăț, Rodica Croitor, cu un îndemn către tineri: „Alegând să rămâneți acasă, contribuiți la dezvoltarea țării voastre”

Primara satului Hîrbovăț, Anenii Noi, Rodica Croitor, îndeamnă tinerii să se afirme acasă, în Republica Moldova. Aleasa locală cunoaște ce înseamnă să muncești peste hotare și crede că și în țara noastră există multiple oportunități pentru a te afirma și a-ți realiza visele.

„Fiind studentă în ultimul an de facultate aveam nevoie de un computer, iar posibilitățile financiare erau foarte limitate, chiar dacă mămică muncea peste hotare. Astfel am decis să plec în Italia pentru o perioadă scurtă de timp. Nu era complicat ceea ce făceam, fiind copil de la țară eram obișnuită cu munca și am lucrat aproape trei luni fără a avea o zi liberă. Totuși, fiind o studentă sărăcuțică, îmi doream să obțin anumite realizări acasă”, povestește Rodica Croitor.

Primara susține că peste hotarele țării se adaptează ușor cei care cresc și învață în acel mediu, iar celor care pleacă să munceas-

că ocazional le este foarte greu din punct de vedere psihologic. „Peste hotarele țării nu reprezintă nimic și nu îi vom înțelege pe acești oameni atât timp cât nu suntem în situația lor. Eu nu am rezistat și m-am întors acasă. Mi-am stabilit ca obiectiv că mă voi întoarce doar dacă nu mă voi descurca acasă. Astfel a devenit și mai mare dorința de a mă dezvolta, de a deschide o

afacere, de a contribui la dezvoltarea țării mele.”

După absolvirea facultății, Rodica Croitor a deschis o mică afacere la Hîrbovăț, iar statul a susținut-o oferindu-i un un suport financiar. „Nu puteam să cred că am primit acele resurse financiare gratuit, fără a fi nevoie să le restituim. Și astăzi sunt foarte multe oportunități pentru tinerii care vor să se dezvolte aici, acasă. Aparent, se consideră că peste hotare se fac mulți bani, dar dacă faci un calcul, ajungi la concluzia că exact așa poți munci și la tine acasă, doar că contribui la dezvoltarea țării tale, pentru a achita pensiile părinților și bunicii noastre.”

Astăzi, Rodica Croitor este la primul mandat de primară și îndeamnă și alți tineri să se implice în procesul de administrare publică. „Este o experiență extraordinară, de rezultatele căreia vă veți bucura în timp. „Bucuria de a face ceva util pentru comunitatea ta, de a contribui la dezvoltarea localităților noastre constituie o oază de lumină în viața noastră”.

Primara de Ruseștii Noi, Valentina Meșină: „Sper că prin exemplu propriu le-am încurajat și pe alte femei să candideze în campania electorală din acest an”

Valentina Meșină este primară la primul mandat în comuna Ruseștii Noi, Ialoveni. Cooperarea cu cetățenii, prioritizarea problemelor din localitate, transparentizarea proceselor decizionale și determinarea mai multor oameni să se implice în viața comunității au devenit unele dintre obiectivele majore ale alesei locale.

Transparenta proceselor decizionale a devenit o prioritate pentru Dvs. în calitate de primară...

Valentina Meșină: În ultimii ani trei ani, de când am câștigat mandatul de primară, sătenii noștri au aflat cu mirare că deciziile sunt luate de Consiliul comunei. Eu, în calitate de primară, realizez ceea ce se decide la ședințele Consiliului local. O altă noutate pentru unii a fost că primarul nu are drept de vot.

Cum îi informăm pe cetățeni, cum îi facem să devină interesați de ce se întâmplă, doritorii de a participa în procesele decizionale?

Valentina Meșină: La acest capitol pot să adaug că audierile publice au fost organizate pentru prima dată în acest mandat al meu. Am încercat să asigur transparența în activitatea APL și să motivez oamenii să se implice în procesele decizionale și mă mândresc cu aceste realizări. Cred că pe parcursul acestui mandat oamenii au înțeles că nu mai este actual să votezi pentru o siglă de partid, dar trebuie să îți dai votul pentru oameni profesioniști, care sunt școlii și care știi că se vor implica. Astăzi în Consiliu avem și

reprezentanții partidelor care nu mai sunt active în viața politică. Cred că este extrem de important să punem accentul pe abilitățile celor pe care îi alegem, nu pe o siglă de partid. În general, consider că APL-urile nu trebuie politizate deoarece este foarte greu, mai ales pentru primarii la primul mandat, să aibă consilieri care au alte preferințe politice sau alte viziuni asupra lucrurilor și să tot tergiverseze implementarea proiectelor și dezvoltarea unei comunei. De asemenea, cred că avem un număr prea mare de consilieri în satele și comunele noastre.

Cum a avut loc cooperarea Dvs cu cetățenii în acest mandat?

Valentina Meșină: Am identificat prioritățile atunci când am lucrat la strategia de dezvoltare a comunei. Am candidat cu un program de activitate dar, după consultarea cetățenilor care au primit acasă plante și erau rugați să identifice problemele din sectoarele în care locuiesc, am constatat că programul meu nu

prea coincide cu doleanțele sătenilor. Astfel, am implementat acele proiecte care au obținut cel mai mare punctaj din partea cetățenilor.

Încurajați și alți cetățeni să candideze în următoarea campanie electorală?

Valentina Meșină: Nu este interesant ca cineva să candideze de unul singur, fără a avea concurenți. Oamenii trebuie să aibă posibilitatea de a alege pe cel mai bun, pe cel care are abilități de a identifica soluții la problemele existente, de a fi alături de cetățeni, inclusiv în situații de criză, așa cum a fost pandemia sau cum este războiul de la hotar și criza refugiaților. Primarul trebuie să fie mereu alături de săteni și pregătit să acționeze, indiferent de încercarea prin care trebuie să trecem.

Femeile au spart aceste stereotipuri că locul lor nu este în funcțiile de conducere sau mai avem de lucru la acest capitol?

Valentina Meșină: Eu cred că am fost îndrăzneată, am avut multă voință și astfel am devenit prima femeie primară în comuna Ruseștii Noi. Cred că am avut noroc și de încrederea pe care mi-au acordat-o cetățenii, fiind aleasă de majoritatea locuitorilor comunei. Când am devenit primară am observat o părere de rău pe chipul unor doamne care ar fi putut să-mi fie concurențe demne, dar nu au avut această încredere necesară de a acționa. Sper că prin exemplu propriu le-am încurajat să candideze în campania electorală din acest an, atât pentru funcția de primară, cât și pentru cele de consilieri locale.

Comuna Ieri cu clădiri de canalizare

Bugetarea participativă, transformarea clădirilor care se ruinau în unele de importanță majoră pentru locuitori, atragerea investițiilor pentru dezvoltarea comunității – asta au văzut cele 44 de reprezentante ale administrației publice locale și ale societății civile la Sărata Veche, Fălești, acolo unde au întreprins o vizită de studiu la 15 martie.

Localitatea este administrată de vicepreședinta CALM, Maria Galiț, primară la al pa-

trulea mandat, președintă a GAL-ului „Movila Măgură”, inițiatoră a festivalului de promovare a obiceiurilor și tradițiilor „În ospete la Movila Măgura”, reprezentanta delegației Republicii Moldova la Congresul Autorităților Locale și Regionale al Consiliului European.

Maria Galiț avea 28 de ani când a devenit primară și de atunci localitatea sa este în continuă transformare. Inițial în comuna formată din trei sate nu activa nicio grădiniță, erau însă unele clădiri părăsite și în proces de degradare. A vorbit cu proprietarii acestora și i-a convins să

Sărata Veche – ruinate și gunoiști neautorizate, astăzi cu sistem în construcție și într-o continuă dezvoltare!

renunțe la titlurile de proprietate care nu valorau aproape nimic în favoarea primăriei. Astăzi, în comuna cu 4400 de locuitori activează trei grădinițe, o întreprindere municipală, un post de pompieri voluntari, a fost construită o piață agricolă, dar și un muzeu de toată frumusețea. De asemenea, la Centrul de Cultură și Agrement sunt organizate multiple activități pentru tinerii și vârstnicii din Sărata Veche, există o sală de fitness etc. Tot la inițiativa primăriei, senioarele de la Sărata Veche se întrunesc periodic pentru a comunica, dar și pentru a transmite din tradițiile și obiceiurile strămoșești tinerei generații.

„Toate aceste reușite au fost posibile datorită implicării cetățenilor și susținerii partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova”, afirmă Maria Galiț care, în timp ce conduce doamnele să vadă grădinița din Sărata Veche, încearcă să afle la telefon când e termenul limită pentru depunerea actelor în cadrul unui nou apel de proiect.

Illuminatul public stradal, asigurarea cu apă, evacuarea deșeurilor, de menținere a curățeniei – toate aceste servicii au fost create și dezvoltate de Maria Galiț în

acești ani. „Cu bugetele austere pe care le avem, fără contribuția cetățenilor nu am face față tuturor acestor cheltuieli”, explică vicepreședinta CALM invitatelor sale. Preocuparea de moment a primăriei este construcția sistemului de canalizare.

Participantele au fost inspirate de reușitele Mariei Galiț, unele dintre ele au spus că vor implementa anumite practici în localitățile lor. Altele și-au manifestat interesul de a candida la viitoarele alegeri, fie pentru o funcție de consilieră, fie pentru cea de primară, motivate fiind de reușitele primarelor Maria Galiț, Tatiana Badan, altor alese locale care au reușit să producă schimbările necesare pentru cetățeni și să reînvie speranța în localitățile pe care le conduc.

Vizita de studiu a fost organizată în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova, cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Ambasadei Marii Britanii la Chișinău și a Fondului pentru Buna Guvernare, CALM este partener de implementare.

Selemet – localitatea care a devenit

La 28 februarie, 44 de reprezentante ale administrației publice locale și societății civile, inclusiv persoane cu dizabilități, au întreprins o vizită de studiu la Selemet, Cimișlia, pentru a se inspira din experiența primarei, președintei CALM, Tatiana Badan. Evenimentul cu genericul, „Importanța participării femeilor în procesele decizionale și electorale” face parte din programul de mentorat „De ce eu”, destinat femeilor de la nivel local ce aspiră să se implice în politică.

să creeze o colaborare fructuoasă cu CALM și autoritățile locale din Moldova. Datorită acestei cooperări, în perioada 2012-2022, în Republica Moldova au ajuns peste 40 de autospeciale, 11 dintre ele devenind proprietate a comunităților locale. În aceste localități, inclusiv la Selemet, sunt create posturi de pompieri și pregătiți peste 100 de voluntari care să intervină în situații de urgență până la sosirea pompierilor profesioniști.

La începutul activității sale în calitate de primară, Tatiana Badan a avut ca obiectiv crearea condițiilor pentru copiii și elevii din Selemet. „A fost nevoie de 11 proiecte pentru a renova clădirea școlii și de alte proiecte pentru ca copiii din grădiniță să aibă condiții decente”, a explicat Tatiana Badan.

O altă preocupare a primarei este de a oferi șansa unei vieți mai ușoare persoanelor în etate și a celor din familii vulnerabile. Astfel, la Selemet a fost creat un

Tatiana Badan are o experiență de peste 30 de ani în administrația publică locală, 20 de ani în funcția de primară și 13 ani în funcția de președintă a CALM. În anul 2022, Tatiana Badan a fost prima femeie președintă a Rețelei Asociației Autorităților Locale din Sud-Estul Europei NALAS.

Ceea ce o definește pe președinta CALM este dragostea cu care muncește pentru oamenii din comunitate, multiplele investiții pe care a reușit să le aducă în Selemet, chiar dacă niciodată nu a fost afiliată politic, dar și curajul de a ieși în față în vremuri când

mulți preferau să tacă.

Ideea de a institui o asociație a băștinașilor care au plecat peste hotare tot la Selemet a apărut, inclusiv harta migrației cu stegulețele țării în care sătenii și-au găsit rostul în viață. Astăzi, în Republica Moldova avem peste 150 de asociații de băștinași care implică diaspora în dezvoltarea locală.

Tot Tatiana Badan este cea care îl determină pe reprezentantul Rețelei Proiectelor Structurale „We help din Austria”, fost primar și deputat, Hans Kohler, să vină în Republica Moldova și

Centru social, o cantina socială pentru copiii din familiile defavorizate, inclusiv pentru copiii refugiaților din Ucraina, duș, spălătorie și frizerie pentru cei care nu își permit asemenea servicii. Periodic, datorită susținerii asociației Norge-Moldova, sute de familii vulnerabile din Selemet primesc colete cu ajutoare.

Muzeul satului, festivalul I Prosop, crearea a două agropensiuni și a unui minihotel sunt alte

cunoscută grație unei Femei!

obiective realizate după nopți de nesomn ale primăriei în încercarea de a identifica soluții pentru dezvoltarea turismului local.

Dezvoltarea economică a comunității este, de asemenea, în vizorul primăriei. Târgul din localitate are o tradiție de peste o sută de ani și pentru că la Selemet vin oameni din diverse localități să-și vândă marfa pe marginea drumului, Tatiana Badan scrie proiecte și reușește să construiască o Piață agroalimentară regională de toată frumusețea și cu toate condițiile necesare pentru vânzătorii. Tot la inițiativa aleei locale, apicultorii din Selemet se unesc într-o asociație obștească Api-FloraSelemet, astfel aceștia devin mai puternici și mai cunoscuți pe plan regional și național. „Nu

grupului de acțiune locală „Vatra Morilor” care cuprinde cinci localități din raionul Criuleni, a constatat că rezultatele femeilor în funcții de conducere sunt încurajatoare. „Am observat că și în localitatea mea, Boșcana, Criuleni, după ce primară a devenit Svetlana Racul, mai multe femei au candidat pentru anumite funcții și au câștigat concursurile.”

Și Ecaterina Stratu, directoarea adjunctă la liceul Alexandru Donici din Ciuciuleni, Hâncești, a observat că participantele în cadrul vizitei de studiu la Selemet au șansa să obțină mai multă experiență și să o aplice în localitățile lor.

Vizita de studiu a fost organizată în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova, cu suportul financiar al poporului american, oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Ambasadei Marii Britanii la Chișinău și a Fondului pentru Buna Guvernare. CALM este partener de implementare al proiectului. Scopul evenimentului a fost de a încuraja femeile din localitățile rurale să candideze pentru funcția de primară sau consilieră locală/raională.

poți obține rezultate remarcabile, poți consolida comunitatea în jurul unei Femei și a unei idei, cea de a face viața mai frumoasă acasă, pornind de la fiecare dintre noi.

Președinta Asociației de Băștinași din satul Logănești, Hâncești, Daria Gonța, a afirmat că exemplul Tatianei Badan inspiră și alte femei să se implice, să iasă în față și să schimbe realitățile din comunități.

Anastasia Funica, directoră a

ar fi posibil nimic de realizat fără efortul enorm depus de echipa mică pe care o avem la primărie și fără implicarea cetățenilor”, a subliniat Tatiana Badan.

Veniturile proprii ale localității Selemet au fost anul trecut de doar 261 mii de lei. Cu toate acestea, Tatiana Badan, împreună cu echipa sa de la primărie, reușește să aducă investiții de 16

milioane de lei, două milioane de lei au fost implementate de către AO Băștina Selemet împreună cu partenerii de dezvoltare și contribuția băștinașilor de pretutindeni.

Acestea și alte informații interesante au aflat participantele noastre în cadrul vizitei de studiu la Selemet. Au mai aflat că prin comunicare și transparență

Cruzești – un sat frumos descoperit în cadrul unei vizite de studiu organizată de CALM!

O comună bine amenajată, o infrastructură dezvoltată, o colaborare frumoasă între angajații instituțiilor publice, dar și o primară care reușește să aducă investiții pentru dezvoltarea armonioasă a localității – asta au descoperit cele 50 de femei active din mai multe localități rurale ale Republicii Moldova, reprezentante ale administrației locale și societății civile, la Cruzești, municipiul Chișinău, în cadrul unei vizite de studiu cu genericul „Importanța participării femeilor în procesele decizionale și electorale”.

unde, din cauza natalității tot mai scăzute, instituțiile educaționale riscă să fie închise.

Un alt exemplu demn de urmat este cooperarea intercomunitară pentru modernizarea sistemului de colectare a deșeurilor în comunitățile Cruzești, Budești, Tohatin și Colonița. Astfel, cu susținerea USAID, au fost achiziționate un tractor cu accesorii și alte echipamente tehnice necesare pentru a oferi un serviciu calitativ de evacuare și gestionare a deșeurilor din cele patru localități vecine.

Violeta Crudu a reușit să unească în jurul său nu doar oamenii din comunitate, dar și diverși parteneri care au pus umărul pentru

dova, convinse de faptul că orice experiență poate fi utilă în activitatea lor.

Larisa Tomșa, primară de Cneazevca, Leova spune că știa că vine într-un sat care dispune de alte posibilități decât cele de la

Ocnița, a fost impresionată de energia și dorința colegei sale din Cruzești de a face schimbările necesare în localitate. „Am rămas surprinsă de atitudinea conducătorilor de instituții din localitate și de dorința lor ca noi să plecăm acasă doar cu amintiri frumoase.”

Veronica Osipov, directoare a muzeului din satul Gura Băcului, Anenii Noi, spune că a venit pentru prima dată la Cruzești și a

descoperit un sat ideal de frumos. „Am văzut că oamenii sunt uniți, primăria conlucrează foarte strâns cu toate instituțiile din localitate, ceea ce nu vezi în toate satele.”

Maria Manoli, primară de Zubrești, Strășeni, crede că această inițiativă a CALM de a organiza vizite de studiu în localitățile con-

Președinta Rețelei Femeilor din cadrul CALM, primara Violeta Crudu este la al doilea mandat și a reușit în această perioadă relativ scurtă să dezvolte servicii și să creeze condiții mai bune de trai pentru oamenii din comunitatea sa. Participantele în cadrul vizitei de studiu au avut ocazia să afle mai multe despre istoria acestei comune, ce a motivat-o pe Violeta Crudu să candideze pentru funcția de primară, dar și despre cum ideile prind viață atunci când există dorință și tenacitate.

Deși investiții au fost mai multe, consideră că proiectul său de suflet este crearea în 2018 a complexului educațional din localitate. Unind grădinița și școala într-o singură clădire

plantarea în Cruzești a circa 7 ha de pădure.

Despre activitatea în calitate de primară, Violeta Crudu spune că uneori îi dă aripi, altele îi provoacă lacrimi pe care nu le vede nimeni, dar orice încercare o ambiționează și mai mult să identifice soluții și să înregistreze noi victorii.

„De ce eu și cine, dacă nu noi, femeile?” Acestea sunt întrebările la care Violeta Crudu are răspunsurile și pe care le-a împărtășit cu femeile care i-au vizitat localitatea, pe care le-a încurajat să se implice, să iasă în față, să candideze, să fie ele schimbarea pe care ne-o dorim cu toții.

La Cruzești au mers și câteva primare de la nordul, sudul și centrul Republicii Mol-

sudul sau nordul Republicii Moldova. „Localitățile din municipiul Chișinău au resurse financiare necesare, au agenți economici, se bucură de susținerea primăriei municipiului Chișinău și, cel mai important, puțini oameni aleg să plece peste hotare.”

Și Emilia Albu, primară de Mereșeuca,

duse de femei este foarte bună și va da roade. „În acest caz se aplică metoda practică, nu doar cea teoretică. În afară de aceasta, în cadrul tuturor acestor vizite a fost transmis mesajul că femeile pot, femeile trebuie să candideze, să nu le fie frică, să depășească această barieră psihologică.”

Vizita de studiu a fost organizată în cadrul proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, implementat de PNUD Moldova cu suportul financiar al poporului american oferit prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Marii Britanii la Chișinău oferit prin intermediul Fondului pentru Buna Guvernare.

reușește nu doar să salveze aceste două instituții, dar și să optimizeze cheltuielile pentru întreținerea lor, să îmbunătățească condițiile de activitate pentru cei circa 200 de copii și să ofere un bun exemplu pentru alte localități

Viorel Furdul despre reforma administrației publice:

„Trebuie să fim realiști și să ne focusăm pe acțiuni foarte concrete, care să aducă rezultate rapide, inclusiv în contextul integrării UE, nu din cele ce vor genera efecte tocmai peste șapte ani”

Noua strategie de reformă a administrației publice prevede ca până în 2030 în locul raioanelor să fie create șase regiuni administrative: nord, centru, sud, municipiul Chișinău, UTA Găgăuzia și Nistru, iar numărul primăriilor ar trebui redus din cauza depopulării. Pentru stimularea acestui proces în bugetul de stat au fost prevăzute fonduri de circa jumătate de miliard de lei. În cadrul unei emisiuni la postul public de televiziune, directorul executiv al CALM, Viorel Furdul, a vorbit despre cât de reale sunt obiectivele acestui document, inclusiv termenele de implementare a acestuia.

Se dorește reducerea numărului primăriilor și lichidarea Consiliilor raionale...

Viorel Furdul: Este unul dintre cele mai discutate elemente, cel ce vizează aspectul teritorial. Însă, reforma administrației publice este mult mai complexă și nu include doar acest aspect, prioritar ar trebui să fie elementul organizațional, financiar, economic, social, cultural etc.

În Republica Moldova se tot vorbește despre lipsa capacității financiare, umane, economice etc, dar adesea realitatea diferă foarte mult de la o localitate la alta. Avem situații când localitățile sunt mari, dar au capacitate economică destul de redusă, din cauza amplasării geografice, potențialului uman etc. Există și localități mici sau microregiuni cu potențial imens. Situația este mult mai complexă și nu putem să abordăm doar aspectul teritorial. Sugestia noastră este să nu exagerăm cu anumite aspecte și

să uităm de altele pentru că discuția, de fapt, vizează reforma administrației publice, ceea ce considerăm că e absolut logic și necesar. Inclusiv UE a sesizat că este nevoie de creșterea capacității administrative, anume de aici trebuie să pornim. Acest lucru înseamnă că atât UE, dar și noi înțelegem că în RM există probleme la implementarea de reforme, a strategiilor. În afară de aceasta, noi trebuie să recunoaștem că pe parcursul ultimilor 30 de ani administrația publică locală a fost distrusă. Atitudinea guvernărilor față de administrația publică, atât locală, cât și centrală, a fost una irațională. **Pe de o parte, ne dorim implementarea reformelor, îmbunătățirea climatului de afaceri, legislație bună, efektivă, pe de altă parte, întotdeauna s-a dat cu piciorul în funcționari, în ultimul rând s-a atras atenția la condițiile lor de muncă, la motivare, la promovare, la crearea unor garanții sociale etc. În rezultat am avut în ultimii 30 de ani o epurare totală de cadre calificate în administrația publică, iar pe cei care au mai rămas trebuie să-i considerăm eroi.** Anume de aici încep toate problemele și astfel s-a ajuns la ideea de reformă a administrației publice centrale și locale și adoptarea unei strategii. Din acest punct de vedere apreciem pozitiv faptul că se încearcă o abordare comună a acestor elemente, ceea ce CALM a propus acum 12 ani, atunci când s-au început discuțiile privind reforma descentralizării, adoptarea unor strategii etc. Acum este un context pozitiv de a produce schimbările pe care ni le dorim, inclusiv UE ne solicită acest lucru, dar există mai multe aspecte negative care provoacă anumite riscuri privind succesul implementării acestei reforme.

„Dacă guvernările anterioare și-ar fi îndeplinit atribuțiile și strategiile, inclusiv cea de descentralizare patrimonială, pentru că de 30 de ani în RM încă nu a fost înregistrat procesul de evaluare a imobilelor, astăzi ar fi cu altă realitate și nimeni nu ar mai vorbi despre lipsa de competențe la nivel local. Conform datelor noastre, din cauza acestei lacune, cel puțin 20 de miliarde de lei s-au pierdut pentru dezvoltarea colectivităților locale!”

Care sunt aceste riscuri?

Viorel Furdul: Unul dintre acestea este dacă va fi sau nu implementată această strategie. Urmează să vedem din programul Guvernului care este atitudinea față de administrația publică locală, prin acțiunile pe care le va propune. Implementarea strategiei este prevăzută pentru o perioadă prea lungă de timp, care depășește mandatul

actualei guvernări, a actualului Parlament. Nu cred că șapte ani este un termen rațional pentru a acționa.

În afară de aceasta, pe de o parte se anunță că există o legătură strânsă între reforma administrației publice centrale și cele locale, pe de altă parte, la mai multe capitole se atestă o lipsă a acestei legături. Fie se vorbește doar despre administrația centrală, fie doar despre administrația locală și nu se înțelege în realitate această interdependență. Dacă se dorește realizarea reformei administrației publice centrale și locale trebuie să vezi de unde ieși competențele și în responsabilitatea cui le pui, inclusiv din punct de vedere financiar. Adică aceste competențe ar trebuie să fie asigurate și de anumite capacități- bani, oameni etc. În opinia noastră, anume lipsa unei clarități privind delimitarea funcțiilor de interes național, celor de interes regional și local constituie o altă lacună care poate să creeze impedimente în implementare. Fără o delimitare clară între aceste funcții de interes național, regional și local nu putem stabili care sunt responsabilitățile fiecărui nivel de administrație publică și cum asigurăm aceste nivele cu resurse necesare pentru implementarea reformei și realizarea la nivel local a tuturor atribuțiilor.

O altă premisă greșită care perpetuează de mai mulți ani ține de existența limitată a resurselor. În ultimii ani am văzut că cresc capacitățile atunci când s-au întreprins niște măsuri de descentralizare financiară, de transfer de competențe, cum ar fi domeniul drumurilor, excluderea plafonării pentru diverse taxe și impozite locale etc. Dacă guvernările anterioare și-ar fi îndeplinit atribuțiile și strategiile, inclusiv cea de descentralizare patrimonială, pentru că de 30 de ani în RM încă nu a fost înregistrat procesul de evaluare a imobilelor, astăzi ar fi cu altă realitate și nimeni nu ar mai vorbi despre lipsa de competențe la nivel local. Conform datelor noastre, din cauza acestei lacune, cel puțin 20 de miliarde de lei s-au pierdut pentru dezvoltarea colectivităților locale.

Revenim la premisa greșită despre care am vorbit anterior și anume că problemele principale din administrația publică sunt de la faptul că avem localități mici. Autorii noii strategii au prezentat anumite exemple, izolate și selective, făcându-se trimitere la anumite țări cu o formă teritorial-administrativă mai mare. Există însă și alte exemple, cum ar fi Cehia, Slovacia, Ungaria, Aus-

tria, Franța etc., care au sisteme fragmentate, dar care se descurcă foarte bine. Amalgamarea voluntară este un pas important, necesar, care poate fi realizat, dar el nu este unicul. Mai există asocierea intercomunitară, delegarea de competențe, sporirea rolului orașelor în calitate de poli de creștere economică etc. Toate aceste instrumente trebuie să fie privite împreună și astfel se va permite depășirea acestei situații ce vizează capacitatea financiară redusă, inclusiv prin măsuri de descentralizare financiară foarte concrete.

Noi sperăm că la redactarea variantei finale a strategiei se va ține cont de opiniile CALM și a reprezentanților APL din teritoriu și acest document nu va conține 180 de pagini, așa cum era inițial, nici 90 de pagini, așa cum este în varianta actuală, dar va fi un document mult mai compact, focusat pe problemele reale și urgente.

De asemenea, în contextul în care inițiativa este ca anumite reforme să fie târâgădate până în 2030, ne dorim să se țină cont de așa-numita oportunitate politică și de voință politică. **Astăzi avem la guvernare o majoritate politică necesară pentru a face anumite schimbări majore. Nu suntem siguri că peste un an, doi sau trei va exista o astfel de oportunitate.** În acest sens, propunerea CALM este să ne focusăm pe probleme foarte concrete, reale și să prioritizăm lucrurile. Acum este necesar urgent să revedem statutul și rolul APL de nivelul II, nu că cineva ar fi împotriva angajaților de acolo, dar pentru că toți recunosc că aceste structuri sunt depășite. Credem că dacă această problemă nu este soluționată în termeni restrânși, riscăm să intrăm în alt ciclu electoral, cu o imprevizibilitate totală privind viitorul acestui nivel de administrație. Paralel, trebuie să avansăm la capitolul consolidare a autonomiei locale, cu acțiuni foarte concrete și eficiente pentru APL, ceea ce s-a întâmplat în ultimul an, lucru pe care îl salutăm.

Cât privește lipsa de capacitate, primarii au combătut aceste prejudecăți, mai ales în ultimii trei ani, când am avut pandemie, criza refugiaților etc. **S-a văzut că există capacitate suficientă la nivel local, ceea ce ce au nevoie APL este mai multă încredere, mai multă libertate, mai puține controale excesive și mai multe resurse.** Trebuie să fim realiști și să ne focusăm pe acțiuni foarte concrete, care să aducă rezultate rapide, inclusiv în contextul integrării UE, nu din cele ce vor genera efecte tocmai peste șapte ani.

Alexandru Tarnavschi: „APL de nivelul I sunt lidere în atragerea de investiții în formă de granturi și acestea trebuie să fie pe deplin stimulate și susținute”

Alexandru Tarnavschi, vicepreședinte al Adunării Populare a UTA Găgăuzia, reprezentantul delegației Republicii Moldova la Congresul Puterilor Locale și Regionale al Consiliului Europei face o analiză a Strategiei reformei administrației publice pentru anii 2023-2030 și vine cu unele recomandări pentru reprezentanții puterii centrale.

tă de Congresul Autorităților Locale din Republica Moldova – instituție specializată care reunește 90% din municipiile țării și militează pentru implementarea standardelor europene de democrație locală în Republica Moldova. Totodată, este salutar faptul, ca cel puțin la etapa finală de redactare și adoptare a strategiei, CALM a fost implicat și luat în considerație mai multe din propunerile sale care au îmbunătățit acest document.

de implementare (7 ani), nu sunt viabile, ceea ce ridică anumite riscuri și le reduce din eficiență.

Fragmentarea administrației publice locale din Republica Moldova, pe care autorii Strategiei insistă să o reformeze, este tratată destul de subiectiv, unilateral și chiar arbitrar. În prezent, printre țările Uniunii Europene (dintre cele ce au făcut parte din fostul bloc de state socialiste din Europa de Est), lidere în dezvoltare sunt Slovenia

sunt 896 de primării, la o populație de 2,9 milioane de oameni). Prin urmare, concluzia autorilor Strategiei despre importanța prioritară a problemei fragmentării teritoriale și numărului mic de locuitori, în calitate de impediment în dezvoltarea țării noastre, este destul de controversată și discutabilă. Dimpotrivă, eliminarea așezărilor mici poate duce la degradarea democrației locale, distanțarea serviciilor publice de cetățeni, separarea serviciilor publice de înaltă calitate pentru cetățeni, exprimată în optimizarea rețelei școlare/sociale și în efectul urbanizării în masă (migrare a

administrativ-teritoriale a statului. Al doilea nivel de guvernare ar trebui realizat prin municipalizarea orașelor-centre de reședință a Consiliilor raionale, urmând exemplul municipiilor Chișinău și Bălți. Primarul municipiului, ales de cetățeni, va îndeplini funcția de primar general atât al municipiului, cât și al organelor administrației publice locale de nivel I care fac parte din municipiu. Iar capacitatea administrativ/financiară și diversitatea/calitatea serviciilor publice prestate va crește mult. Acest lucru va crește încrederea cetățenilor în administrația locală și centrală, întrucât toți

populației de la sate la orașe). În prezent, legitimitatea și încrederea autorităților administrației publice locale de nivel I în rândul populației este cea mai înaltă dintre toate autoritățile publice din Republica Moldova. Prin urmare, eventuala unificare a municipiilor este un proces care ar trebui să fie evolutiv și democratic. Deciziile privind unificarea nu trebuie luate de o majoritate simplă a consilierilor locali, așa cum se propune în proiectul de Strategie, ci prin referendumuri locale în rândul populației, așa cum prevede Carta Europeană a autonomiei locale. Prioritatea principală în reforma administrației publice ar trebui să vizeze desființarea structurilor administrației raionale și consolidarea autonomiei locale la nivelul APL 1. Acest nivel de administrare a autoguvernării locale în Republica Moldova este o modalitate politică și arhaică a structurii

funcționarii care reprezintă comunitățile locale vor avea legitimitatea votului cetățenilor. Practica actuală de a alege președinții consiliilor raionale, care se confruntă cu o criză de încredere, din cauza lipsei de legitimitate a votului popular, va rămâne în istorie. În Strategie, o atenție insuficientă este acordată liberalizării/descentralizării în domeniul salarizării și politici de la nivel local.

În prezent, unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I sunt lidere în atragerea de investiții în formă de granturi de la donatorii internaționali și acestea trebuie să fie pe deplin stimulate și susținute.

Centralizarea excesivă a sistemului de salarizare a angajaților administrației publice locale, într-un mediu în care nivelul de remunerare este determinat de autoritățile centrale, iar finanțarea se realizează în detrimentul bugetelor locale, demotivează angajații și provoacă o reducere semnificativă de lucrători calificați în sectorul public. Totodată, în Strategie, practic, lipsesc prevederi ce se ar viza clar și regiunile autonome ale Republicii Moldova – UTA Găgăuzia și, pe viitor, Transnistria. În acest sens, funcționalitatea entităților autonome nu este doar interacțiunea politică dintre Centru și Regiuni, ci și reforma sistemului existent de administrație publică la nivel central, care nu ține cont de particularitățile funcționării entităților etnice autonome, exprimate în necesitatea împărțirii competențelor și puterilor. Un moment pozitiv pentru implementarea corespunzătoare a Strategiei de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030 ar putea fi corelarea viitorului plan/program de acțiuni al Strategiei pentru anul 2023 cu Foaia de parcurs privind implementarea recomandării nr. 436 din 2019 al Consiliului Europei în domeniul democrației locale și regionale, semnată de Guvernul Republicii Moldova și Consiliul Europei.

Republica Moldova a aprobat proiectul Strategiei de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030, care include o secțiune privind administrația publică la nivel local. S-a făcut o muncă substanțială pentru dezvoltarea unei viziuni strategice în vederea reformării sistemului de administrație publică în Republica Moldova.

În ceea ce privește reforma administrației publice locale, printre elementele pozitive ale Strategiei aș remarcă eventuala comasare a unităților administrativ-teritoriale de nivelul I, în condițiile în care aceasta se va face exclusiv voluntar.

Se are în vedere varianta revenirii la finanțarea instituțiilor de învățământ școlar (licee și gimnazii) la nivelul bugetelor locale de nivelul I, care sunt proprietari de clădiri. O altă prevedere este reducerea semnificativă a numărului de consilieri locali și raionali, ceea ce va îmbunătăți calitatea dezbaterilor democratice la nivelul consiliilor și a deciziilor luate.

În același timp, o serie de propuneri sunt discutabile și pot genera efecte negative prin punerea în aplicare a reformei planificate.

Strategia, a cărei perioadă de implementare este de 7 ani, este un document greu și academic. Societatea civilă nu a fost implicată în elaborarea conceptului și proiectului inițial al Strategiei, reprezenta-

Realitățile Republicii Moldova, în contextul fragilității democrației, lipsei de consistență în implementarea reformelor, instabilitatea politică și schimbarea constantă a Guvernelor, arată că documentele cu program cu un termen foarte lung

și Cehia, state cu un număr foarte important de municipalități. În Cehia, de exemplu, există aproape 6.500 de municipalități/APL-uri de diferită dimensiune și cu o populație de cel mult 10 milioane de locuitori (în Republica Moldova

CALM a prezentat la Strasbourg rezultatele și restanțele în domeniul democrației locale!

La 9 februarie, la Strasbourg, și-a desfășurat lucrările Comitetul de Monitorizare al Congresului Autorităților Locale și Regionale (CALRE) al Consiliului European. Agenda a cuprins subiecte privind onorarea obligațiilor și angajamentelor de către statele semnatare ale Cartei Europene a Autonomiei Locale, membre ale Consiliului European.

În luările de cuvânt și în contextul procesului de post-monitorizare a implementării Foii de Parcurs și angajamentelor Republicii Moldova în domeniul democrației locale și regionale, raportorii Marc Cools și Gunn Marit Helgesen, au atras atenția asupra unor progrese din ultima perioadă de timp dar și asupra unor restanțe și semnale de îngrijorare. În special, în legătura cu creșterea unilaterală a salariilor din APL fără acoperire financiară, precum și situația precară a angajaților din APL la capitolul remunerarea muncii. De asemenea, comitetul de monitorizare a examinat adresa primarului mun. Chișinău, privind problemele legate de relațiile autorităților municipale și cele centrale în perioada crizei refugiaților, compensarea cheltuielilor bugetului municipal, situație de la S.A. Apa Canal etc.

Membrii Delegației noastre au vorbit despre schimbările pozitive înregistrate în ultima perioadă, în mod special la capitolul dialog instituționalizat, măsuri concrete de descentralizare la elaborarea politicii bugetar-fiscale, liberalizarea completă pentru impozitul pe bunuri imobiliare, terenuri, modificări în procedura de achiziții, adoptarea cadrului legal privind asociațiile intercomunale.

Totodată, a fost reiterată necesitatea atragerii atenției asupra subiectelor extrem de importante, precum problema motivării personalului din domeniul administrației publice locale, creșterea unilaterală a salariilor în APL, din contul bugetelor locale, diferența enormă în remunerarea angajaților instituțiilor centrale și a celor de la nivel local, lacunele în domeniul gestionării proprietății,

menținerea transferurilor în bugetele locale la nivelul anului 2020, în pofida creșterii inflației cu 30-35 % etc.

Printre evoluțiile pozitive, directorul executiv al CALM, Viorel Furdui, a menționat reanimarea activității Comisiei Paritare și a grupurilor de lucru importante în sectoarele cheie pentru autoritățile locale.

„În decembrie 2022 a apărut primul proiect al strategiei de reformă a administrației publice. În urmă cu câteva zile, acest proiect a fost publicat și supus consultărilor publice. Mai multe evoluții importante au avut loc recent prin aprobarea în Parlament a câtorva propuneri CALM – au fost majorate plafoanele de achiziții publice pentru procedurile de licitație, au fost introduși coeficienți teritoriali pentru creșterea prețului terenului, atragerii investițiilor la nivel local, a fost aprobată și legea asociațiilor intercomunale.”

Cu toate acestea, directorul executiv al CALM, a explicat că toate evoluțiile pozitive din cadrul politicii fiscale au fost puse în pericol în cadrul legii bugetare 2023 în care administrația publică centrală a pus pe umerii autorităților locale povara deciziilor centralizate de remunerare și costurile inflației extrem de ridicate. „Rămâne un semn de întrebare dacă în plan fiscal sau financiar toate impozitele și resursele suplimentare puse la

dispoziție autorităților locale în cadrul Politicii fiscale 2023 vor putea acoperi costurile măsurilor suplimentare de remunerare și inflația ridicată. Chiar dacă acest lucru se va întâmpla, bugetele locale vor fi private de orice resurse suplimentare, inclusiv vor fi diminuate resursele din investițiile de capital și infrastructură.”

Un alt subiect abordat a fost relația dintre mun. Chișinău și autoritățile centrale, care rămâne a fi una excesiv de politizată. Acest lucru afectează negativ administrarea capitalei – în ceea ce privește plata salariilor, alimentarea cu apă este amenințată cu încetarea gestionarea deșeurilor etc.

La capitolul reformă și descentralizare, potrivit delegației noastre, strategia de reformă a administrației publice este prea complexă, pe termen prea lung, dincolo de mandatul actualului Guvern și Parlament (până în 2030) și fără garanții de implementare. O astfel de abordare excesiv de strategică contrazice concluziile ultimului raport de monitorizare al Congresului Consiliului European asupra Republicii Moldova și ale Foii de parcurs care menționează că abordările strategice pe termen lung în R. Moldova nu sunt eficiente, rămân neimplementate și este mai bine să ne concentrăm pe perioade scurte și acțiuni pe termen mediu cu impact imediat.

„Sistemul de remunerare rămâne puternic centralizat, în timp ce toată povara măsurilor guvernamentale de creștere salarială unilaterală este pusă pe bugetele locale. Toate acestea duc la un exod catastrofal al resurselor umane din administrația publică locală”, este o altă constatare a delegației RM la CALRE.

Un alt domeniu în care rămân lacune semnificative este procesul de delimitare, înregistrare și evaluare a imobilelor. Tărăgănarea în acest domeniu a fost întotdeauna unul dintre factorii majori ai veniturilor locale enorme ratate de bugetele locale care ar fi putut contribui esențial la dezvoltarea locală.

De asemenea, reprezentanții Delegației, au atras atenție asupra necesității luării în considerație că Republica Moldova intră în perioada electorală și unii din aleși locali semnalează apariția riscurilor de presiuni. „În opinia noastră, aceste semnale sunt niște cazuri izolate și nu sistemice. Dar, în orice caz, am dori să cerem Congresului să acorde maximă atenție acestor practici, luând în considerare experiența noastră negativă anterioară.”

În concluzie, este subliniat faptul că Republica Moldova are progrese importante și vizibile, dar au mai rămas câteva probleme, de asemenea, foarte importante, care trebuie să rămână în atenția Congresului pentru a face toate aceste schimbări durabile și ireversibile.

La rândul său Comitetul de monitorizare și Raportorii, au anunțat că se pregătesc o vizită de lucru în Republica Moldova, în perioada martie-aprilie, în cadrul căreia, va fi examinată situația și implementarea angajamentelor Republicii Moldova față de Consiliul European în domeniul democrației locale și regionale,

Republica Moldova a ratificat Carta Europeană a autonomiei locale în 1998, obiectivul fiind determinarea și protejarea drepturilor colectivităților locale, care sunt cele mai aproape de cetățean, acordându-le posibilitatea de a participa efectiv la adaptarea deciziilor ce țin de viața de zi cu zi.

Primarul comunei Gangura, Marcel Bobeica:

„Avem primării cu 1700 de locuitori unde populația și veniturile proprii sunt în continuă creștere, iar localitățile se dezvoltă”

Primarul comunei Gangura, Ialoveni, Marcel Bobeica, a vorbit, în cadrul unei emisiuni la postul public de radio, despre lacunele strategiei de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030 și pericolele acesteia.

„În primul rând, nu am văzut să fie delimitate competențele ce vizează domeniul APC de cel al APL. De asemenea, în strategie regăsim o singură componentă a reformei administrației publice locale, cea a aspectului teritorial. Totodată, documentul nu are la bază o analiză minuțioasă a situației economice actuale a primăriilor.”

Potrivit primarului, strategia nu prevede măsuri de descentralizare financiară. „În aceste condiții ne întrebăm care este beneficiul cetățenilor dacă facem o asemenea reformă administrativ-teritorială? Ni se spune că o primărie trebuie să aibă o populație de circa cinci mii de locuitori. Întrebarea este dacă după aceste modificări cetățenii vor avea servicii mai bune, drumuri mai bune, apă mai calitativă etc.?”

Vorbind despre cele 250 milioane de lei prevăzute de Guvern pentru susținerea amalgamării voluntare, Marcel Bobeica a explicat

că aceste resurse nu sunt suficiente nici pentru reparația tuturor drumurilor din comuna sa.

„În unele studii am văzut că ni se spune și cu ce primării trebuie să ne unim. Făcând o analiză a veniturilor proprii ale primăriei mele și ale primăriei X, cea cu care ni se propune să realizăm amalgamarea, am constatat că structura veniturilor proprii ale primăriei Gangura este de două ori mai mare, ceea ce înseamnă că veniturile pe care le acumulăm în comuna mea vor fi utilizate pentru dezvoltarea unei alte localități care este mai mare și, cel mai proba-

bil, primarul va fi ales anume de acolo, iar alesul local se va strădui să soluționeze, în primul rând, problemele din localitatea lui, iar dezvoltarea satelor din comuna mea va stagna.”

Potrivit primarului de Gangura, reforma trebuie să înceapă de la divizarea competențelor, descentralizarea financiară și după finalizarea procesului de delimitare și evaluare a bunurilor proprietate publică.

„Atunci când ne convine, aducem exemplul țărilor UE, dar uităm să spunem și despre descentralizarea financiară realizată acolo. Trebuie să dăm primăriilor venituri adăugătoare, cum ar fi impozitul persoanelor fizice la locul de trai, să acoperim o cotă parte a impozitului pe venit din activitatea de întreprinzător etc, dar și să facem o analiză economico-financiară pentru a vedea care sunt primăriile cae se descurcă bine.” În acest context, Marcel Bobeica a afirmat că în raionul Ialoveni sunt primării cu 1700-1800 de locuitori, dar populația este în creștere, veniturile proprii, de asemenea, sunt mereu în creștere, iar localitățile se dezvoltă. „Chiar dacă au 1700 de locuitori, au sistem de canalizare, drumuri reparate, iluminat public stradal și venituri adăugătoare. Unii experți ne tot spun că primăriile noastre sunt ineficiente, că nu putem gestiona

toate finanțele sau proiectele și că unul dintre pericole ar fi că în procesul de preaderare nu vom putea valorifica anumite resurse. Totuși, dacă e să facem o analiză, vom vedea că tot ce a fost direcționat către APL, fie că vorbim de competențe sau de proiecte, APL a făcut față. Exemple ar fi mai multe în acest sens, așa menționa doar criza COVID-19 sau criza refugiaților. Un alt exemplu este Satul European. La început cineva avea dubii că vor fi depuse măcar 100 de proiecte, s-a văzut cât de bine s-au mobilizat primarii și au depus peste 450 de proiecte, o parte dintre acestea deja sunt implementate. Noi chiar observăm că există un elan al primarilor în elaborarea proiectelor tehnice. Primarii au dorință și au și capacități, noi muncim zi și noapte pentru a realiza aceste proiecte și realitatea ne arată că reușim.”

În concluzie, primarul a fost de părere că reforma trebuie să fie analizată minuțios, să existe o consultare reală cu APL de nivelul unu, documentul să fie consultat la etapa elaborării, nu varianta finală, să fie întreprinse acțiuni concrete de descentralizare, de delimitare a proprietăților și doar atunci se va vedea dacă avem nevoie de acest element administrativ-teritorial al reformei.

Reforma administrației publice – Între dorința de schimbare și riscul de a rămâne cu același sistem depășit!

Reforma administrativ-teritorială are un loc important pe agenda politică a R.Moldova. Principalele obiective sunt modernizarea, optimizarea și creșterea potențialului de dezvoltare. Despre ce reprezintă conceptul următoarei strategii de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030, pașii spre concentrarea APL-urilor asupra serviciilor, dar și activităților de interes local s-a discutat în cadrul emisiunii la TVR Moldova.

Amintim că una dintre condiționalitățile Comisiei Europene pentru începerea negocierilor pentru aderarea la UE este elaborarea unei reforme administrative, axate pe creșterea capacităților administrative, la nivel local și central. Autoritățile centrale ale statului susțin că prin creșterea capacităților inclusiv se propune pregătirea țării pentru absorbția fondurilor europene, sporirea calității managementului serviciilor publice, a proiectelor investiționale etc.

Potrivit președintei Comisiei Administrație Publică, Larisa Voloh, o astfel de reformă a administrației publice trebuie să fie bine gândită, astfel încât să păstrăm ireversibilitatea cursului european. „Nu ne dorim să nimerim iarăși într-o capcană asemeni celei din 2001, atunci când a fost revăzută formula administrativ-teritorială. Vrem să avem un consens foarte larg atunci când luăm decizii importante, iar consultările vor fi organizate nu doar cu autoritățile și cetățenii, dar și cu societatea civilă, mă refer la expertiza, analiza, metodologia pe care pot să ne-o ofere asociațiile, organizațiile sau experții în domeniu.”

În contextul inițiativei de realizare a conceptului reformei administrației publice, directorul executiv al CALM, Viorel Furdui, a constatat că trebuie să ținem cont de contextul social și istoric, de reformele nereușite, chiar și cele care au fost bine intenționate, dar au rămas în mentalitatea oamenilor ca unele păguboase. „Toată lumea înțelege că elementul teritorial trebuie să fie abordat însă, în prim-plan trebuie să punem descentralizarea economică, financiară, patrimonială, delegarea competențelor, astfel încât cetățenii să fie în câștig, nu iarăși în pierdere.”

Fostul deputat și Ambasador al R. Moldova în SUA, reprezentantul IDIS Viitorul, Igor Munteanu a atras atenția asupra faptului că raioanele sunt instrumente ale unui sistem perimat și că acestea trebuie să fie înlocuite cu ceva mai bun. „Acest lucru înseamnă că trebuie

să lucrăm pe competențe și pe extinderea bazei fiscale, pentru ca autoritățile locale de primul nivel să fie durabile, viabile și să dorească să inoveze.

Deputatul, membrul Comisiei Administrație Publică, Vitalie Jacot, a fost de părere că amalgamarea este o readucere la normalitate din punct de vedere juridic a administrației teritoriale. „Avem experiența multor sate din RM care sunt asociate în comune, fiecare are specificul său local dar, de regulă, problemele cu care se confruntă sunt aceleași. În rezultatul amalgamării se vor optimiza cheltuielile pe care le suportă administrația, iar cetățenii vor obține servicii mult mai calitative. Acum, cele mai multe resurse din bugetele locale se chel-

De asemenea, potrivit directorului executiv al CALM, înainte de a iniția un asemenea proces, trebuie să stabilim prioritățile pornind de la cauze. „Se vorbește foarte mult despre faptul că APL nu prea au capacitate administrativă, financiară, că sunt prea mici etc. Aceste constatări ar avea un anumit temei în cazuri izolate. În general, atunci când vorbim despre capacitatea administrativă redusă trebuie să vedem care sunt cauzele, de ce până în prezent, chiar dacă am avut multe strategii, planuri etc, această capacitate nu a crescut într-o măsură suficientă. Vom observa că guvernării pe care i-am avut până recent absolut nu și-au realizat angajamentele. Strategia de descentralizare adoptată

rsionată a realităților. „Zilele acestea am participat la ședința Consiliului Național de Dezvoltare Regională și Locală, iar concluzia principală a fost că înșiși guvernării noastre nu s-au așteptat la un asemenea număr de mare de proiecte depuse de APL pentru programul Satul European. **Mai bine de 450 de cereri de proiecte au devenit câștigătoare și nu e atât de simplu să le scrii, să pregătești documentația tehnică etc. Un alt aspect impresionant a fost modul de asimilare a banilor și acest lucru demonstrează că la nivel local există capacitate.** 55% din resursele destinate pentru Satul European au fost deja asimilate și acest lucru s-a întâmplat în condițiile în care implementarea proiectelor a început în ultimele trei luni ale anului. Printre propunerile expuse în cadrul Consiliului Național pentru dezvoltare locală și regională era și necesitatea identificării fondurilor suplimentare pentru a putea face față acestei dorințe a primărilor de a schimba localitățile noastre.”

În ceea ce privește propunerea de amalgamare voluntară, directorul executiv al CALM a fost de părere că acesta este unul dintre instrumentele de consolidare a capacității administrative și trebuie privit într-un context mai larg, împreună cu alte instrumente, cum ar fi cooperarea intermunicipală, delegarea de competențe etc.

„Există și un proiect de lege privind asocierea intercomunitară, inițiativă ce va crea premise să fie schimbate lucrurile în APL, mai ales atunci când vorbim despre probleme precum lipsa specialiștilor calificați. Astfel, un contabil sau un alt specia-

list va putea presta servicii pentru două sau trei primării, sunt și alte chestiuni pe care multe primării nu pot să le soluționeze astăzi de sine stătător. În afară de aceasta, dacă o primărie mică nu poate să presteze anumite servicii, ea le delegă unei primării mai mari, fie administrației publice locale de nivelul II și, în acest context, amalgamarea voluntară ar avea sens.

Totodată, potrivit CALM, este extrem de necesar de reorganizat administrația publică locală de nivelul II. „Trebuie să ne focusăm atenția pe probleme care vor genera rezultate imediate. Trebuie să folosim această oportunitate care există în prezent și posibilitatea de a lua decizii importante. Dacă pierdem această oportunitate, există un mare risc ca situația să nu se schimbe esențial și în următorul ciclu electoral să rămânem cu același sistem care este depășit, mai ales atunci când vorbim despre administrația publică locală de nivelul II.”

tuie pentru sistemul de învățământ, o parte pentru salarizarea personalului și circa 11% revin domeniul locativ-comunal și investițiilor. Un alt deziderat ar fi majorarea veniturilor proprii ale localităților, dar nu toate au un număr suficient de agenți economici puternici, o carieră în preajmă care ar genera anumite venituri și, în aceste condiții, amalgamarea este un colac de salvare pentru asemenea localități.”

Directorul executiv al CALM Viorel Furdui a subliniat faptul că despre reforma administrației publice se discută de mai mulți ani. „Noi credem că nu poți face reforma APL, fără o reformă a APC, iar constatarea partenerilor noștri europeni este că în RM capacitatea administrativă a instituțiilor publice este destul de scăzută și au sugerat ca aceasta să fie dezvoltată, adică să fie elaborate politici și, mai ales, implementate acestea, atât la nivel central, cât și la nivel local. În acest context trebuie să abordăm aspectul teritorial al acestei reforme.”

în 2012 nu a fost implementată, apoi a mai existat o strategie pentru perioada 2016-2020 care, de asemenea, nu a fost implementată, iar în ultima strategie de dezvoltare națională Moldova 2030 este recunoscut faptul că în domeniul administrației publice au fost realizate circa 20% din prevederi.”

Viorel Furdui a subliniat că toate aceste strategii prevedeau acțiuni de consolidare a capacităților, descentralizare financiară, transfer de atribuții, funcții, resurse, soluționarea problemelor ce vizează patrimoniul etc. „E vorba despre multiple probleme care sunt și astăzi actuale. Conform calculelor noastre, sistemul de administrare a pierdut mult peste 20 de miliarde de lei numai pe componenta de înregistrare și evaluare a bunurilor imobiliare, o sumă uriașă cu care s-ar fi putut de schimbat realitățile din localitățile noastre.”

O altă constatare a reprezentantului CALM a fost că adesea soluțiile identificate în grabă au la bază o viziune disto-

Viorel Furdui: „Avem nevoie de o viziune proprie privind reforma administrației publice, care ne aparține, este conectată la realități și este asumată de toți actorii!”

Prezența reprezentanților APL în procesul de monitorizare a implementării Strategiei de reformă va permite ca guvernarea să cunoască foarte bine toate aspectele, inclusiv problemele care pot apărea în anumite situații.

La 15 martie, curent, Guvernul a aprobat Strategia de reformă a administrației publice centrale și locale pentru anii 2023-2030. Documentul descrie viziunea, scopul și acțiunile necesare pentru consolidarea capacităților autorităților publice centrale și locale. Deși nu a participat la elaborarea Strategiei, Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) a venit cu mai multe propuneri de îmbunătățire a acestui document, inclusiv în cadrul Comisiei Paritare.

Potrivit directorului executiv al CALM, Viorel Furdui, acesta este un document care reflectă viziunea Guvernului privind direcția în care trebuie să se miște lucrurile în procesul de reformă a administrației publice. „Necesitatea elaborării unui asemenea document a fost discutată pe parcursul mai multor ani și pornește de la faptul că în domeniul administrației publice, în general, atât a celei centrale, cât și a celei locale, există probleme majore ce țin de organizarea și funcționarea acestora, iar toate încercările de până acum, inclusiv strategiile, planurile, reformele care s-au făcut în sectorul public, potrivit opiniei generale, nu au fost realizate cu succes și, în rezultat, avem într-adevăr o mare problemă la nivelul administrației publice în ceea ce înseamnă calitatea actului guvernamental, a procesului de elaborare a deciziilor și a documentelor de politici. De asemenea, probleme mari sunt și în ceea ce privește atractivitatea funcției publice, a motivării angajaților care lucrează în interesul statului. Este foarte dificil să atragi buni specialiști sau să-i păstrezi pe cei care încă au rămas să activeze și se dedică domeniului administrației publice. Credem că anume din aceste cauze foarte multe reforme în R. Moldova treneză, sunt stopate sau nu au finalitate, iar în rezultat nici cetățenii nu simt efectele acestora în mai multe domenii.”

Viorel Furdui amintește că această Strategie a fost elaborată și în contextul în care Uniunea Europeană, după ce a luat decizia de a acorda R. Moldova statut de țară candidată la aderare, în rapoartele sale a constatat o capacitate administrativă redusă în statul nostru, posibilități limitate ale administrației publice de a elabora și de a implementa reformele necesare pentru a avansa în procesul de dezvoltare, de modernizare a Republicii Moldova. „Din acest motiv, una dintre condițiile de bază ale UE este creșterea capacității administrației publice în elaborarea și implementarea reformelor. În acest sens, autoritățile R. Moldova au considerat că un prim pas pentru a implementa acest angajament față de UE ar fi elaborarea și adoptarea unei viziuni, unei strategii complexe, care să vizeze mai multe domenii ale administrației publice ce trebuie reformate și care, în viziunea Guvernului, în rezultat, ar trebui să genereze creșterea capacităților administrative în R. Moldova, a calității procesului decizional, dar și a politicilor elaborate de către autoritățile publice din statul nostru, atât la nivel central, cât și la nivel local”, explică directorul executiv al CALM.

În ceea ce privește conținutul acestei strategii, reforma administrației publice vizează atât guvernarea centrală, cât și cea locală. În strategie se regăsesc compartimente ce se referă la administrația centrală și locală, managementul funcției publice și modul în care aceasta este gestionată, calitatea funcționarilor, inclusiv sub aspectul angajării, instruirii, motivării etc. Alte compartimente vizează pla-

nificarea strategică, guvernarea electronică, iar unul, în mod special, se referă la administrația publică locală deși, tot ce înseamnă APL se regăsește și în celelalte capitole.

Vorbind despre rolul CALM în elaborarea Strategiei, Viorel Furdui a explicat că una dintre problemele sesizate a fost faptul că conceptul acestei strategii, dar și textul inițial au fost elaborate fără participarea CALM și a factorilor naționali. „Am constatat că acest document a fost în gestiunea consultanților care ajută Guvernul R. Moldova. După mai multe sesizări trebuie să recunoaștem că, în ultimă instanță, CALM a fost implicat mult mai activ, având loc mai multe discuții productive, inclusiv în cadrul Comisiei Paritare, structură care are menirea de a asigura această comunicare între administrația centrală și cea locală la cel mai înalt nivel, deoarece Comisia Paritară este prezidată de premier, iar membrii Comisiei Paritare sunt reprezentanții Guvernului și ai CALM, președinta CALM fiind și copreședintă a acestei structuri. Deși am fost implicați pe ul-

tima sută de metri, totuși s-au reușit niște intervenții destul de importante pe conținutul acestei strategii, conectarea acestui document la realitățile din R. Moldova, acordarea unui suflu mai pragmatic și mai practic și, luarea în considerare a opiniei APL. În mod special, în cadrul acestei Strategii au fost consolidate principiile de autonomie locală, descentralizare și subsidiaritate, acestea fiind incluse în document la insistența CALM-ului, deoarece nu ne putem imagina cum acestea fiind excluse poți realiza reforma APC și APL. De asemenea, reforma APC presupune și transferul de anumite funcții, atribuții, delimitarea lor între nivelul central, regional și local. Deci, este esențial să se țină cont de principiul constituțional al autonomiei locale, descentralizării și al subsidiarității.”

O altă intervenție importantă la inițiativa CALM-ului a fost ca un document de referință pentru reforma administrației publice să devină raportul Congresului Puteților Locale și Regionale al Consiliului Europei și recomandarea din 2019 privind situația în domeniul democrației locale și regionale din R. Moldova. „Documentul conține recomandări foarte clare privind direcțiile în care trebuie să avanseze procesul de consolidare a autonomiei locale și regionale din R. Moldova. Este un aspect important care pe viitor ne va permite să ținem cont de aceste prevederi. În Strategie a fost inclusă și Foaia de parcurs semnată de R. Moldova și CoE ce prevede implementarea acestor recomandări ale Congresului Puteților Locale și Regionale al CoE – un alt angajament important asumat de R. Moldova, de care trebuie să țină cont toți factorii decizionali ai statului nostru”, a declarat directorul executiv al CALM.

Tot la propunerea CALM a fost recunoscut

și consolidat rolul Comisiei Paritare în procesul de coordonare și monitorizare a acestui proces de reformă, ceea ce va permite ca toate acțiunile, deciziile, rezultatele din cadrul acestui proces de reformă să fie discutate cu participarea nemijlocită a acestei structuri de dialog importante dintre APC și APL. „Acest lucru credem că ne va permite ca deciziile în anumite domenii, mai ales cele ce pot fi destul de sensibile, să fie luate doar după ce va fi auzită opinia APL, ceea ce este foarte important și adesea a lipsit în procesul de reformă din R. Moldova, inclusiv atunci când viza APL. **Prezența reprezentanților APL în procesul de monitorizare a implementării strategiei va permite ca vocea și opinia APL să fie auzite la toate etapele și astfel, atunci când se vor lua anumite decizii, puterea centrală să cunoască foarte bine toată imaginea, toate aspectele, inclusiv problemele care pot apărea în anumite situații**”, a explicat Viorel Furdui.

Lipsa delimitării funcțiilor, atribuțiilor și competențelor între diverse nivele de admi-

funcții, inclusiv cele legate de dezvoltarea comunităților locale, este distorsionată, nu este reală. Dacă acum zece ani, când a fost elaborată o strategie privind descentralizarea administrativă, ar fi fost realizat planul de acțiuni al acestui document, am fi avut cu totul altă realitate. Conform aceluia plan ar fi fost transferate către APL niște venituri, ar fi fost făcută evaluarea bunurilor imobile, ar fi fost transferate mai multe drepturi către APL și acum era cu totul altă situație, era altă capacitate administrativă. În ultimii ani au avut loc schimbări în domeniul descentralizării Fondului rutier, eliminării plafonării taxelor și impozitelor locale, schimbării destinației terenurilor etc, ceea ce a demonstrat că capacitatea administrației publice locale a început să crească, au început să obțină mai multe venituri și au apărut mai multe posibilități de a rezolva problemele comunităților locale”, a menționat Viorel Furdui.

Întrebat dacă a fost elaborată o strategie bună și urmează să vedem în ce măsură aceasta va fi implementată, directorul executiv al CALM a afirmat că nu poate defini acest document ca unul bun sau rău. „Sincer vorbind, R. Moldova are o experiență foarte bogată în elaborarea unor strategii bune. Cred că este o strategie necesară în acest moment și foarte mult va conta modul în care aceasta va fi implementată. Este important ca în perioada imediat următoare să fie elaborat planul de acțiuni sau programul de implementare pe termen scurt, mediu, lung și atunci vom vedea care sunt acțiunile concrete, care sunt prioritățile Guvernului actual și modul în care acestea vor fi implementate. Noi sperăm foarte mult și avem asigurarea din partea Guvernului că deja vom fi implicați plenar în acest proces și ne vom strădui într-o discuție sinceră, deschisă, prin cooperare, să stabilim acele priorități și acțiunile care trebuie să fie realizate în perioada următoare, pentru ca cu adevărat să putem spune ulterior că nu s-a greșit atunci când s-a decis elaborarea acestei strategii, că acest document a avut rost și că el nu va repeta soarta strategiilor anterioare care așa și au rămas neimplementate.”

În ceea ce privește viitorul raioanelor și al satelor, Viorel Furdui a explicat că autorii acestei strategii au oferit anumite opțiuni mai ales pentru nivelul II de administrare și mai puțin a fost abordată problema APL de nivelul I. „La capitolul APL de nivelul I, la prima etapă a fost avansată ideea amalgamării voluntare. Noi credem că vor mai fi discuții la acest subiect, urmează să fie abordate diverse aspecte legate de criterii, condiții, modul de implementare a lor, inclusiv să fie adoptată o lege în acest sens, o metodologie. Aici vor fi încă multe discuții și ne bucurăm că am convins autoritățile ca să nu fie bătute în cuie lucrurile menționate acolo. Criteriile care au fost incluse în această strategie sunt niște recomandări la care se va reveni atunci când vom începe a discuta la concert acest mecanism. În ceea ce privește raioanele, nivelul regional, subregional, tot cu caracter de recomandare s-au propus anumite opțiuni privind crearea districtelor sau regiunilor, care în opinia noastră, la această etapă sunt destul de generale.”

Directorul executiv al CALM crede că la acest capitol mai este mult de discutat, iar strategia arată direcția în care trebuie să avansăm, indică faptul că nivelul doi trebuie regândit dar nu specifică clar când sau în ce mod. „Credem că încă vor fi discuții în această privință. Cert este faptul că până la sfârșitul acestui mandat al actualelor raioane și al APL de nivelul I nu se vor întâmpla careva intervenții esențiale din punctul de vedere organizațional-teritorial al administrației publice. Rămâne pe parcursul următorului mandat al aleșilor locali să discutăm și poate se va lua o decizie care să avanteze pe majoritatea.”

nistrare publică a fost o altă lacună a strategiei constatată de CALM. „Considerăm că un asemenea document care vizează o reformă atât de complexă, cum este cea a administrației centrale și locale, trebuie să stabilească cel puțin unele criterii și direcții pe care ulterior toți actorii implicați să avanseze, să se stabilească ce funcții, atribuții, competențe rămân la nivel central, care vor fi la nivel regional și care la nivel local. În rezultatul implicării CALM s-a găsit o anumită soluție în acest sens și au fost introduse prevederi care ulterior vor putea fi dezvoltate.”

Un alt element important al acestei strategii la care a contribuit CALM reprezintă cauzele situației actuale din APL, formularea corectă și concretă a motivelor care au contribuit la slăbirea capacității administrative și nu permit APL să-și îndeplinească în modul corespunzător mandatele. „În afară de aspectul demografic și cel de fragmentare, aceasta fiind opinia consultanților care insistă pe aceste probleme, CALM a solicitat să se regăsească una dintre cauzele majore care a generat reducerea capacității administrative, este vorba despre neimplementarea de către guvernările anterioare a angajamentelor, a politicilor publice în domeniul descentralizării și consolidării autonomiei locale. **În acest sens, am atras atenția că problemele demografice sunt mai degrabă o consecință a faptului că guvernele anterioare nu au implementat aceste strategii, planuri de acțiuni sau angajamente asumate față de Consiliul Europei. În opinia CALM, anume din cauza nerespectării acestora și a politicilor adoptate pe parcursul anilor în domeniul APL, imaginea privind situația din APL și capacitatea reală a APL să-și îndeplinească anumite**

Ședința comisiei paritare – au fost discutate Strategia de reformă a administrației publice și alte probleme actuale ale APL

La 13 martie, în cadrul ședinței Comisiei Paritare, a fost discutat proiectul Strategiei de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030

Comisia Paritară este formată din reprezentanții Guvernului și ai Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM).

Premierul Dorin Recean a menționat că aceasta este prima ședință în actuala componență a Cabinetului de Miniștri. „Obiectivul nostru comun este să avem un serviciu public calitativ și cât mai aproape de cetățean și calitativ. Ne dorim ca administrația publică locală să devină mai eficientă și vom susține acest proces.”

În ceea ce privește Strategia de

reformă, premierul a afirmat că acest document ne arată direcția pe care trebuie să o parcurgem. „Guvernul înțelege că descentralizarea deciziilor, dar și a resurselor APL va aduce beneficii atât guvernului central, cât și administrației publice locale”, a declarat șeful Executivului.

Președinta CALM, primară de Selemet, Cimișlia, Tatiana Badan, a vorbit despre necesitatea întrunirii reprezentanților grupurilor de lucru sectoriale pentru descentralizate. „Ne dorim ca pe viitor să fim impli-

cați la inițierea unor asemenea documente de politici ce vizează APL. Dacă vom participa din start la elaborarea acestora, documentele vor fi mai bune și vor răspunde așteptărilor cetățenilor.”

Participanții la eveniment au vorbit despre ultimele modificări propuse pentru îmbunătățirea proiectului Strategiei, în contextul în care la 14 martie Guvernul va aproba acest document.

Reprezentanții CALM au fost informați că după aprobarea Strategiei

va fi elaborat planul de acțiuni pentru anii 2023-2026, dar și Legea privind amalgamarea voluntară, documente ce ar urma să fie consultate cu CALM și aprobate până la Sărbătorile Pascale.

Directorul executiv al CALM Viorel Furduliu a mulțumit membrilor Guvernului pentru faptul că în ultima perioadă au avut loc mai multe consultări cu CALM și pentru că unele dintre ideile CALM se regăsesc în proiectul Strategiei de reformă a administrației publice. De asemenea,

Viorel Furduliu a constatat că APL așteaptă acțiuni care să producă efecte imediate, mai ales că angajamentul statului nostru față de Uniunea Europeană nu a fost elaborarea unei strategii, dar sporirea capacităților administrative ale APL.”

Printre noile propuneri ale CALM au fost crearea a două noi grupuri sectoriale: în domeniul culturii și în domeniul ordinii publice, alături de cele șapte deja create în cadrul Comisiei Paritare. Premierul Dorin Recean a susținut această inițiativă,

aceste idei fiind agreeate anterior și de către reprezentanții acestor două ministere.

De asemenea, Viorel Furduliu a solicitat implicarea cât mai largă a CALM în procesul de coordonare și de monitorizare a implementării reformei.

O altă propunere a vizat crearea premiselor pentru alocarea de noi surse financiare pentru administrația publică locală, în contextul în care în conceptul Strategiei acest subiect nu este reflectat, dar și ținând cont de

faptul că perioada de implementare a acestui document este până în anul 2030.

Primarul de Gangura, Ialoveni, Marcel Bobeica a vorbit despre necesitatea urgentării procesului de evaluare a bunurilor imobiliare și a terenurilor, altfel implementarea prevederilor Strategiei riscă să fie sortite eșecului.

Salarizarea în APL a fost un alt subiect abordat de către reprezentanții CALM. Solicitarea directorului executiv al Congresului a fost de a echilibra nivelul de salarizare din administrația publică locală cu cel din administrația publică centrală, la ora actuală existând o mare discrepanță între salarizarea reprezentanților celor două puteri. De asemenea, vicepreședinta CALM, Valentina Casian a menționat că directorii întreprinderilor din subordinea primăriilor au salarii mai mari decât ale primarilor, iar responsabilitatea și identificarea soluțiilor care apar în gestionarea acestor domenii revine aleșilor locale.

Primarul municipiului Cahul, vicepreședintele CALM, Nicolae Dandiș a atras atenția asupra necesității asigurării unei sinergii între documentele strategice elaborate. Reducerea numărului consilierilor a fost un alt subiect abordat de Nicolae Dandiș.

Primarul de Botnărești, Anenii Noi, vicepreședintele CALM, Victor Gori, a ținut să accentueze faptul că capacitatea administrativă a unei UAT nu depinde de numărul populației.

Între altele, Strategia de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030 prevede amalgamarea voluntară a UAT de nivelul I, optimizarea competențelor, asigurarea autonomiei operaționale și consolidarea competențelor APL. Pentru a stimula amalgamarea voluntară, Guvernul a pregătit mai multe instrumente, inclusiv financiare.

Potrivit expertului CALM, Alexandru Osadci, în ceea ce privește reforma nivelului II de administrare (Consiliile raionale), în Strategie se regăsesc două opțiuni. „Prima vizează regionalizarea, iar a doua vizează crearea a zece raioane în locul cele 32 existente. Deocamdată nu este favorizat niciunul dintre aceste două modele, credem că deciziile la acest capitol vor fi luate mai târziu.”

Propunerile CALM la Regulamentul de Dezvoltare Națională și Locală!

La 27 martie a avut loc ședința grupului de lucru sectorial din cadrul Comisiei Paritare, pe domeniul dezvoltării regionale și locale, patrimoniului și cadastru. La eveniment au participat reprezentanți ai administrației publice centrale responsabile de acest domeniu și ai Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM). Subiectele abordate au vizat modificările propuse de Executiv la Regulamentul Național de Dezvoltare Națională și Locală.

Propunerile venite din partea reprezentanților administrației publice locale au ca obiectiv ajustarea cadrului normativ de implementare a proiectelor, definitivarea anumitor principii, excluderea unor procese birocratice, astfel încât APL-urile să nu se confrunte cu obstacole în procesul de implementare a proiectelor.

Potrivit primarului municipiului Strășeni,

vicepreședintă a CALM, Valentina Casian, nicăieri nu este specificat ce presupune revitalizarea urbană. „Trebuie să cunoaștem dacă e vorba despre ceea ce s-a construit cândva sau putem include aici și unele construcții mai mici care se pot regăsi în teritoriul ce urmează a fi supus revitalizării.”

Vorbind despre necesitatea stabilirii criteriilor de eligibilitate pentru proiectele care au fost implementate anterior în proporție de 50% și pe care primarii doresc să le finalizeze în cadrul unui alt program de investiții, a-

stabilit că această competență va fi transmisă Consiliului Național de Dezvoltare Regională și Locală, astfel încât această structură să decidă ce măsuri vor fi scoase la concurs și care vor fi plafoanele pentru acestea.

Primarul de Sireț, Strășeni, Leonid Boaghi, a propus să se facă anumite excepții în cazul măsurii 3.1... „Această măsură prevede acordarea compensațiilor doar în cazul unor proiectele care sunt specificate în acest capitol. Am propus să fie acceptate și alte măsuri decât cele specificate în această

măsură, cum ar fi în cazul construcției piețelor agricole, a posturilor de pompieri, anumiți drumuri etc.”

În acest sens, Leonid Boaghi a specificat că la Sireț se implementează foarte anevoios un proiect transfrontalier și este nevoie de susținerea statului pentru finalizarea acestuia. „Noi am depus dosarul în 2018, banii i-am primit la distanță de trei ani și jumătate, prețurile între timp au crescut exorbitant din cauza războiului din zonă și nimeni dintre APC sau APL nu a putut prevedea acest lucru. În afară de aceasta noi, APL, permanent suntem acuzați de faptul că nu avem capacitate dar, de foarte multe ori, în cazul anumitor proiecte apar diverse riscuri neprevăzute și în consecință suntem învinuiți că nu se reușește absorbția banilor.”

Acestea, dar și alte propuneri ale CALM urmează a fi studiate de către autoritățile publice centrale și propuse spre aprobare în cadrul unei ședințe de Guvern.

CALM a venit cu mai multe propuneri de îmbunătățire a conceptului reformei în domeniul asistenței sociale!

Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) a participat la consultările publice organizate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale pe marginea conceptului reformei asistenței sociale „Restart”.

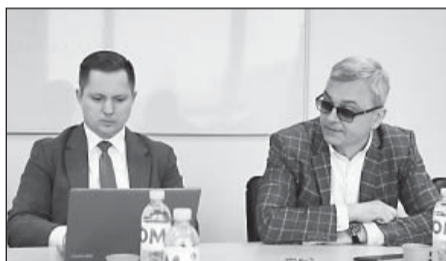
CALM și-a exprimat regretul în legătură cu faptul că APL nu au fost consultate în procesul de elaborare a acestui concept și astfel documentul conține mai multe lacune esențiale și, practic, nu oferă soluții la problemele esențiale de ordin social din comunități.

În conceptul reformei se propune crearea unor agenții teritoriale de asistență socială, în subordinea cărora vor fi direcțiile de asistență socială. Potrivit CALM, crearea unei noi structuri în sistemul de prestare a serviciilor sociale nu va soluționa problemele din domeniu, în condițiile în care și responsabilitatea pentru întreținerea acestui domeniu nu va fi asumată de către stat.

Ca prioritate, CALM a solicitat în document să fie specificat clar că această competență de asigurare a asistenței sociale este a statului, să fie stipulat clar cine va implementa reforma, căror autorități și ce atribuții le revin. „Astăzi, primarii sunt nevoiți să-și asume multiple responsabilități care nu-i vizează”, a explicat directorul executiv al CALM Viorel Furdul.

O altă propunere a CALM fost ca centrele și cantinele sociale care sunt create de APL să se regăsească în acest concept de reformă și statul să își asume finanțarea acestora, aceasta fiind o competență a statului.

Ajutorul social, impunerea unor

noi modele de cereri pentru acordarea acestui tip de suport și punerea unei poveri imense pe asistenții sociali în procesul de completare a acestor cereri au fost alte subiecte aduse de către CALM în atenția reprezentanților Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

În afară de acestea, CALM a solicitat includerea în document a unor prevederi clare de intervenție a instituțiilor responsabile în situații de

urgență pentru gestionarea centrelor de plasament pentru copiii din familiile vulnerabile, dar și pentru persoanele cu tulburări de sănătate mintală.

Primarii au atras atenția asupra faptului că în Republica Moldova nu există atât de multe centre de plasament sau de asistență pentru copiii în situații de risc sau pentru persoane cu tulburări de sănătate mintală. „Statul nu construiește alte centre, iar cele create de comuni-

tăți la Selemet, Ochiul Alb, Sărata Veche etc, cu susținerea financiară a donatorilor, cu infrastructura necesară, riscă să fie închise din lipsa resurselor financiare, măcar parțiale, a acestora, de către stat, deși acest tip de serviciu este extrem de necesar în localitățile noastre cu o populație preponderent bătrână și vulnerabilă”, a declarat președinta CALM, Tatiana Badan. Potrivit primarului de Selemet, Cimișlia, problema întreținerii centrelor sociale va fi abordată și în cadrul Comisiei Paritare.

Totodată, în conceptul acestei reforme este stipulat că foarte puține primării au angajat specialiști privind respectarea drepturilor copiilor. În acest sens, CALM a explicat că acești specialiști trebuie să fie salariați, iar în lipsa unei descentralizări financiare și fiscale, este imposibil de realizat acest obiectiv. În această ordine de idei a fost reiterat faptul că atunci când statul delegă cu competențe APL, este obligat să asigure APL și cu resursele financiare necesare pentru îndeplinirea acestora.

Salariile mizere ale asistenților sociali care sunt în subordinea direcțiilor de asistență socială, dar pentru activitatea cărora se cheltuie bani din bugetele APL, multiplele sarcini care le revin acestora, au fost, de asemenea, teme pe agenda ședinței de lucru.

„În majoritatea cazurilor, în situații de risc, primăriile împreună cu comisia multidisciplinară sunt în prima linie și caută soluții, iar direcțiile raionale de asistență socială nu intervin în măsura în care este necesar. Pe de o parte, există direcții de asistență socială cu foarte mulți angajați, pe de altă parte, noi trebuie să facem față multiplelor provocări cu care ne confruntăm în acest domeniu al asistenței sociale”, a afirmat președinta CALM.

CALM și-a exprimat speranța că acestea și alte propuneri menite să definească mai explicit competențele fiecărei părți vizate de reformă, dar și să soluționeze problemele cu care se confruntă primarii în implementarea măsurilor de asistență socială la nivel local se vor regăsi în conceptul noii reforme.

CALM către Ministerul Finanțelor: „Pentru a putea dezvolta comunitățile în anul 2023 este nevoie de continuitate, viziune și ca planul de acțiuni al Guvernului să prevadă măsuri concrete de descentralizare financiară!”

La 19 ianuarie a avut loc ședința grupului de lucru pentru descentralizare în domeniul financiar, cu participarea reprezentanților APL și ai Ministerului Finanțelor.

Directorul executiv al CALM, Viorel Furdui a atras atenția asupra faptului că proiectul planului de acțiuni al Guvernului nu prevede nicio acțiune în domeniul descentralizării financiare. „Am vorbit despre salarizarea necesară pentru a păstra funcționarii în APL, necesitatea soluționării problemelor privind evaluarea bunurilor imobiliare, oferirea posibilității APL de a face evaluarea provizorie a acestora, elaborarea regulamentelor în vederea aplicării taxelor pentru impozitul funciar și a celui pentru bunurile imobiliare, după excluderea plafonării acestora”, a declarat directorul executiv al CALM.

Aleșii locali au explicat că APL de nivelul I și chiar de nivelul II nu au cum să acopere din veniturile proprii majorarea de 1300 de lei propusă și aprobată de către Guvern și Parlament. Pentru satul Sireț, Strășeni, de exemplu, este nevoie de un milion de lei pentru a acoperi acest deficit, iar primarul Leonid Boaghi atrage aten-

ția că această sumă este exorbitant de mare. „Nu am primit un răspuns la acest subiect, însă ni s-a dat de înțeles că a fost exclusă plafonarea impozitului funciar și a celui pentru bunurile imobiliare. De asemenea, ni s-a spus că banii din Fondul rutier, doar pentru APL de nivelul I, ajung în bugetele locale din contul transferurilor cu destinație generală și ar putea fi utilizați inclusiv pentru a plăti aceste majorări. Credem că aceste inițiative nu vor soluționa problema”, a afirmat primarul de Sireț.

De asemenea, s-a atras atenția asupra faptului că din veniturile

proprie ale APL, în cele mai multe primării nu vor putea fi asigurate nici sporurile salariale în mărime de 40%. Leonid Boaghi a explicat că puține primării au asemenea resurse, iar legea nu prevede mecanisme clare de calculare a eficienței primăriilor angajații cărora ar merita sau nu aceste majorări.

Aleșii locali au propus să fie stabilită o cotă procentuală din impozitul pe venitul persoanelor fizice care să fie destinată bugetelor locale în unitățile administrativ-teritoriale unde locuiesc aceste persoane. Autoritățile publice locale au solicitat ca o cotă procentu-

ală din impozitul persoanelor juridice să ajungă în bugetele unităților administrativ-teritoriale, dar și să fie modificate titlurile 6 și 7 ale Codului Fiscal.

Subiectele abordate în cadrul grupului de lucru urmează a fi discutate în cel mai scurt timp, la următoarele ședințe, cu propuneri și modificări concrete care să se regăsească în Foaia de Parcurș și în Strategia reformei administrației publice.

Întrebat despre utilitatea reluării activității Comisiei Paritare și a Grupurilor de lucru pentru descentralizare, Leonid Boaghi a constatat că în ultimii 30 de ani nu prea au existat

discuții între reprezentanții APL și APC la capitolul finanțe.

„Acum există această deschidere, am fost auziți, dar nu știu dacă vom fi și ascultați. Am observat că există mai multă reticență din partea colegilor de la Ministerul de Finanțe la mai multe propuneri ale noastre. Totuși, dacă nu vom găsi soluții pentru a consolida bugetele locale, nu vom putea dezvolta comunitățile, deși miniștrii și secretarii de stat tot au undeva domiciliul și cred că sunt interesați să se dezvolte teritoriile unde s-au născut sau unde locuiesc astăzi.”

În contextul în care Executivul Îndeamnă primarii să fie solidari în aceste vremuri marcate de criză, primarul orașului Leova, Alexandru Bujorean, vicepreședinte al CALM, consideră că și veniturile care ajung în comunitățile locale ar trebui să fie repartizate într-un mod solidar. „Acolo unde nu este bază impozabilă și este nevoie de suport, evident că trebuie să se intervină cu transferuri de la bugetul de stat, iar acolo unde este activitate, inclusiv economică, trebuie să se permită ca o parte din aceste venituri să rămână în teritoriu”, a constatat Alexandru Bujorean.

Viorel Furdui la Comisia pentru Integrare Europeană: „Proiectul Strategiei de reformă a administrației publice conține lacune conceptuale importante! El necesită a fi redactat serios, consultat și îmbunătățit”

Directorul executiv al CALM, Viorel Furdui a participat la ședința Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană. În cadrul evenimentului din 11 ianuarie 2023 au fost prezentate recomandările MAIE de ajustare a acquis-ului comunitar ca urmare a completării chestionarului pentru țară candidat, dar și raportul de implementare a planului de acțiuni pentru implementarea măsurilor Comisiei Europene. Un subiect distinct a vizat implementarea angajamentului asumat la capitolul reformei Administrației Publice și creșterea capacităților.

Potrivit directorului executiv al CALM Viorel Furdui, proiectul Strategiei de reformă a administrației publice conține mai multe lacune de ordin conceptual, inclusiv la capitolul aplicării în practică a unor prevederi și trebuie îmbunătățit. În acest context, Viorel Furdui a propus ca înainte de a fi publicat pentru dezbateri publice, proiectul strategiei necesită a fi consultat în cadrul grupurilor de lucru pentru descentralizare sectorială din cadrul Comisiei Paritare, după care acest document să fie dezbătut în cadrul Comisiei Paritare și doar după aceste procese să fie prezentat pentru dezbateri.

Măsurile de comunicare și advocacy a

procesului de integrare europeană au fost, de asemenea, în atenția membrilor Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană.

Comisia Națională pentru Integrare Europeană a fost constituită în aprilie 2022, prin decretul Președintei Republicii Moldova, Maia Sandu, în vederea coordonării eforturilor de pregătire a realizării obiectivului național de integrare europeană. Congresul Autorităților Locale din Moldova este reprezentat în cadrul Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană de către directorul executiv al CALM, Viorel Furdui și primarul municipiului Cahul, vicepreședintele CALM, Nicolae Dandiș.

Sedința grupului de lucru pentru descentralizare în domeniul infrastructurii! Dialog constructiv, deschis și bine organizat!

La 19 ianuarie a avut loc ședința grupului de lucru sectorial pentru descentralizare în domeniul infrastructurii locale și a patrimoniului. La eveniment au participat reprezentanți ai CALM și ai Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

Primarii au rămas impresionați de buna organizarea a evenimentului. Alături de viceprim-ministrul, ministrul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Andrei Spănu, la ședință erau prezenți mai mulți șefi de direcții, alți responsabili de acest domeniu și toți erau pregătiți pentru dialogul cu aleșii locali.

Potrivit directorului executiv al CALM, Viorel Furdui, printre principalele subiecte abordate în cadrul evenimentului au fost dezvoltarea

locală și regională, problemele constatate în procesul de implementare a programului Satului European, perfecționarea mecanismului și regulamentul FNDRL, revederea atribuirii conceptului de poli de creștere a orașelor, crearea Agenției de Dezvoltare Regională Chișinău.

Emiterea certificatelor de urbanism și a autorizațiilor de construcții pentru obiectele de infrastructură națională, au fost alte teme în atenția membrilor acestui grup de lucru. Potrivit primarului municipiului Strășeni, Valentina Casian, vicepreședintă a CALM, s-a decis crearea unei entități a autorităților publice centrale cu atribuții în domeniul de profil, pentru a putea elibera aceste acte permissive. „Un alt subiect a vizat asigurarea tuturor localităților din țară cu planuri urbanistice și elaborarea unui program național ce ar susține acest deziderat.” Menționăm că, în acest sens, mai multe primării au depus proiecte în cadrul programului Satul European. Reprezentanții Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale au afirmat că acest proces va continua, astfel încât fiecare localitate să dețină un plan urbanistic.

Necesitatea participării reprezentanților CALM în cadrul Consiliului Fondului Rutier,

revizuirea mecanismului de calculare a taxelor pentru utilizarea drumurilor și alocarea mai multor tipuri de resurse pentru infrastructura drumurilor locale, rolul APL în instituirea și gestionarea rutelor de transport de pasageri au fost, de asemenea, subiecte în vizorul reprezentanților APL și APC.

Un alt subiect a vizat relația dintre APL și întreprinderile din sectorul energetic. „Avem mari probleme cu cei care își desfășoară activitatea în domeniul extinderii rețelelor edilitare. Observăm la nivel local o concurență nesănătoasă între diverse companii și ne este foarte complicat să punem în aplicare Legea 28. Am constatat că este bine să avem mai multe discuții la acest subiect ca să asigurăm o concurență sănătoasă. Totodată, ne dorim să nu fie afectate bunurile care sunt parte ale unității administrative-teritoriale”, a explicat Valentina Casian.

În ceea ce privește atribuirea statutului de poli de creștere unor orașe, vicepreședinta CALM a afirmat că este necesară o nouă evaluare. „Aceste localități au fost selectate în baza unor date statistice învechite și a unor studii efectuate zece ani în urmă. În ultima perioadă de timp în municipiul Strășeni se atestă o dezvoltare economică. Chiar în anul 2022,

în perioada în care la hotar avem acest război nedrept, în Strășeni a fost înregistrată cea mai mare investiție raportată la un loc de muncă, de circa 18 milioane de dolari. Au fost create 120 locuri de muncă în cadrul acestei companii, alte 460 locuri de muncă au fost create de către o altă companie. Sunt investitori care s-au stabilit în municipiul Strășeni chiar și în această perioadă complicată.” Menționăm că orașele care au acest statut de poli de creștere economică au posibilitatea să beneficieze de resurse financiare suplimentare, inclusiv în cadrul Programului Satul European.

Valentina Casian a constatat că primarii au primit răspuns la toate întrebările și și-a exprimat speranța că și de acum înainte va exista această comunicare între autoritățile locale și cele centrale. „Grupurile de lucru sectoriale pentru descentralizare sunt extrem de necesare și sper să întreprindem pași concreți în implementarea legii 435 privind descentralizarea care, până la momentul actual, a existat doar pe hârtie.”

Modificarea Codului transporturilor rutier dar și proiectul de lege privind codul urbanismului și construcțiilor sunt subiecte care vor fi discutate în cadrul următoarei ședințe ce va avea loc în luna martie.

Grupul de lucru pentru descentralizare în domeniul sănătății s-a întrunit într-o nouă ședință!

La 19 ianuarie a avut loc cea de-a doua ședință a grupului de lucru pentru descentralizare în domeniul sănătății. În deschiderea evenimentului, Ministra Ala Nemerenco a vorbit despre acțiunile întreprinse în vederea trecerii spitalelor raionale în gestiunea Ministerului Sănătății și a punctat problemele care au apărut în acest proces. Ala Nemerenco scos în evidență faptul că pentru a evita orice încălcare au fost angajați juriști care să monitorizeze acest proces și să se asigure că toate acțiunile sunt întreprinse în limitele legii.

Reprezentanții CALM au atras atenția la faptul că toate aceste pro-

ceduri legale trebuie abordate cu maximă seriozitate, astfel încât să nu apară conflicte între foștii și actualii fondatori ai spitalelor raionale. „Există credite care au fost luate de către Consiliile raionale pentru a finanța anumite proiecte în cadrul spitalelor raionale și care sunt achitate în continuare de către APL de nivelul

II. Totodată, aceste clădiri fac parte din patrimoniul Consiliilor raionale și nu pot fi trecute de la un proprietar la altul”, a explicat experta CALM Cătălina Scorțescu.

Vorbind despre gestiunea spitalelor, Ministra Sănătății a declarat că va fi o nouă abordare privind desemnarea membrilor ce vor repre-

zenta Consiliile de administrare. „Va fi o metodologie nouă, atât pentru spitale, cât și pentru instituțiile de medicină primară. „Pentru a eficientiza activitatea acestor structuri, în Consiliile de administrare nu vor mai fi doar persoane cu funcții de conducere în aceste spitale.” Astfel, se propune ca din Consiliile de Administrare să facă parte reprezentanții medicilor care nu au funcții de conducere, un medic din diasporă care activează într-un spital din țara în care s-a stabilit cu traiul, acesta se va conecta online la ședințe și se presupune că va veni cu o abordare nouă în ceea ce privește administrarea acestor instituții. De asemenea, în Consiliu se va regăsi un lider din comunitate și un reprezentant al Ministerului Sănătății.

Calitatea serviciilor medicale

acordate a fost, de asemenea, un subiect dezbătut în cadrul evenimentului. „Majoritatea populației deține o poliță de asigurare, cu toate acestea, foarte mulți cetățeni preferă să meargă la instituțiile private și trebuie să plătească bani, deși sunt asigurați. Totodată, în cazul instituțiilor de stat mai există plăți suplimentare”, a afirmat Cătălina Scorțescu. Potrivit reprezentanților Ministerului Sănătății, aceste subiecte sunt o prioritate și se va munci pentru ca să nu mai existe aceste plăți suplimentare, dar și calitatea serviciilor să crească în toate raioanele, astfel încât oamenii să nu mai fie nevoiți să vină la Chișinău pentru a se trata.

Gestiunea instituțiilor de medicină primară va fi un subiect al următoarelor ședințe ale acestui grup de lucru.

Gestionarea resurselor de apă, lichidarea gunoiștilor și reabilitarea pădurilor – subiecte pe agenda Ministerului Mediului și CALM!

Gestionarea resurselor de apă, revitalizarea râurilor interne, individualizarea terenurilor pentru extinderea și reabilitarea pădurilor, dar și ecologizarea localităților prin lichidarea gunoiștilor neautorizate au fost subiectele abordate în cadrul ședinței grupului de lucru sectorial pentru descentralizare în domeniul mediului, format din reprezentanți ai Ministerului Mediului și CALM.

Primara comunei Sărata Veche, Fălești, vicepreședintă a CALM, Maria Galiț a explicat că este nevoie de urgentarea procesului de stabilire a bazinelor acvatice care sunt proprietate a satelor. „De asemenea, este necesar de a elabora cadrul normativ în vederea implementării Legii 318 privind modificarea regimului juridic al bazinelor acvatice. Am solicitat să

fie revăzută hotărârea de Guvern privind regulamentele de exploatare a bazinelor acvatice. Ni s-a comunicat că din cele circa 800 de bazine acvatice existente în RM, doar 36 au regulamente de exploatare a acestor bunuri și Agenția Apele Moldovei solicită urgentarea proceselor de elaborare a acestor regulamente. Ne-am expus asupra faptului că sunt foarte puține întreprinderi care pot elabora aceste documente și pentru acestea solicităm niște prețuri exorbitante pe care cele mai multe APL nu și le pot permite. În acest context, am solicitat revizuirea tarifelor pentru elaborarea acestor seturi de acte.”

În același context s-a discutat despre necesitatea identificării bazinelor construite ilegal pe cursurile de apă și identificarea soluțiilor necesare, cum ar fi modificarea cadrului normativ pentru ca acestea să poată fi înregistrate sau stabilirea unor condiții mai accesibile pentru legalizarea acestora, fie

aducerea la starea inițială a acestor tipuri de construcții.

Un alt subiect abordat în cadrul ședinței a vizat clarificarea responsabilităților de gestionare și întreținere a segmentelor de râuri care traversează localitățile. Primarii au spus că multe dintre aceste râuri, practic, nu mai există, sunt înnămolite și necesită lucrări de reabilitare extrem de costisitoare, pentru care APL-urile nu au resurse. Reprezentantii Ministerului Mediului

au afirmat că primarii vor putea accesa proiecte pentru a realiza lucrările respective, prin intermediul Fondului Ecologic Național.

Totodată, reprezentanții CALM au vorbit despre necesitatea individualizării terenurilor pentru extinderea și reabilitarea pădurilor. „Am solicitat să fie urgentat procesul de înregistrare masivă deoarece, prin propriul exemplu, pot să vă spun că prin decizia Consiliului local am alocat un teren pentru împădurire,

dar Cancelaria de stat ne-a solicitat abrogarea acesteia, întrucât terenul respectiv nu este înregistrat în registrul bunurilor imobiliare. Am solicitat simplificarea procedurii de înregistrare a acestor terenuri, ca să putem măcar la primăvară sau la toamnă să realizăm campania de împădurire a acestui lot”, a explicat Maria Galiț.

În ceea ce privește lichidarea gunoiștilor neautorizate, este o problemă acută pentru toate comunitățile locale, gunoiștea de la Țânțăreni fiind singura din Republica Moldova cu autorizație de funcționare, restul sunt autorizate doar prin deciziile Consiliilor locale.

„Am solicitat să fie definitivat procesul de stabilire a gunoiștilor autorizate și să ni se propună soluții în acest sens. Totodată, deși în fiecare an avem acțiuni de lichidare a gunoiștilor, mai este nevoie de timp pentru a educa cetățenii în acest sens”, a afirmat vicepreședinta CALM.

CALM și Ministerul Educației încearcă să identifice soluții pentru eficientizarea activității unor instituții din teritoriu!

Membrii grupului de lucru pentru descentralizare în domeniul educației, format din reprezentanți ai CALM și Ministerului Educației, s-au reunit săptămâna trecută în cadrul unei ședințe.

Modificarea regulamentelor ce prevăd alegerea directorilor de grădinițe, gimnaziilor și licee a fost unul dintre subiectele abordate de participanții la eveniment. Primarul municipiului Edineț, vicepreședintele CALM, Constantin Cojocar, a fost de părere că este nevoie de schimbări în acest domeniu, deoarece acum, în mai multe localități, sunt aleși directorii acestor tipuri de instituții de către oameni fără de studii în domeniul pedagogic. „Am propus ca viitorii directori de liceu să participe la concurs în cadrul Ministerului Educației, directorii de gimnaziu să susțină concursul organizat de Consiliile raionale, iar viitorii directori de grădinițe să fie selectați de către APL de nivelul I.”

Constantin Cojocar a explicat că la Edineț există situații când directorii de liceu sau alți angajați de stat sunt selectați de către cei care nu ar susține examene similare. „Unii șefi ai direcțiilor raionale sau ai cabinetelor metodice de la Edineț, care fac parte din componența comisiei de concurs, au fost promovați în funcții, dar nu ar avea nicio șansă să treacă prin asemenea experiențe. De asemenea, de multe ori consilierii care au fost delegați în aceste comisii nu au studii pedagogice și atunci cum pot să se expună aceștia pe marginea activității unui sau alt liceu?”

Un alt subiect a vizat finanțarea grădinițelor la nivel local, acolo unde nu ajung resurse, dar și transportarea copiilor din primăriile mici și mai îndepărtate la instituțiile preșcolare din localități mai mari. „În cazul grădinițelor din satele mai mici, în condițiile în care banii sunt repartizați per capita, deseori nu ajung resurse pentru ca acestea să fie întreținute. Repartizarea banilor per capita crează insuficiență financiară în primăriile mici”, a afirmat Constantin Cojocar.

Primarul de Botnărești, vicepreședinte al CALM, Victor Gori, consideră că acest crite-

riu de finanțare per elev nu este corect nici în cazul instituțiilor școlare, deoarece unii directori pun accent pe cantitate, nu și pe calitatea studiilor sau confortul elevilor. „Trebuie să facem descentralizare financiară, să acordăm deplină autonomie nivelului I, inclusiv învățământul să fie în subordinea nivelului I de administrare, deoarece cum gestionează nivelul II acest domeniu este inacceptabil”, a menționat Victor Gori.

De asemenea, primarul de Botnărești este de părere că în cazul în care sunt optimizate două instituții școlare, este nevoie de a organiza un concurs și să rămână în funcții profesorii din instituția care nu a fost lichidată, dar cei care vor demonstra că sunt mai buni. „Impresia mea este că nu suntem auziți de către reprezentanții Ministerului Educației, se organizează aceste ședințe doar pentru ca mai apoi să se raporteze în cadrul Comisiei Paritare că dialogul între APL și APC a avut loc”, a conchis Victor Gori.

CALM a avut o întrevedere cu prim-ministrul desemnat, Dorin Recean!

Reprezentanți ai Biroului Executiv al Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), s-au întrunit la 13 februarie cu prim-ministrul desemnat, Dorin Recean.

Primarii au vorbit despre problemele cu care se confruntă autoritățile publice locale, necesitatea continuării dialogului instituționalizat în cadrul Comisiei Paritare și a grupurilor de lucru sectoriale. Perfecționarea mecanismului de dialog și consultare a inițiativelor legislative cu CALM, a fost un alt subiect abordat în cadrul întreprinderii.

Salariizarea în APL a fost o problemă prioritară expusă de primari la întrevederea cu Dorin Recean. „Am propus identificarea unui compromis în cazul majorării cu 1300 de lei a salariilor angajaților din APL, în contextul în care cele mai multe primării nu dispun de resursele necesare pentru a acoperi aceste costuri. O soluție ar fi achitarea eșalonată sau măcar 50% să fie din resursele bugetului de stat „, a explicat directorul executiv al CALM Viorel Furdul. O altă soluție a CALM a fost utilizarea celor 250 milioane de lei destinate amalgamării voluntare pentru compensarea creșterii salariale în APL. În afară de aceasta, primarii au vorbit despre necesitatea motivării adecvate a funcționarilor din APL, astfel încât în sistem să vină oameni pregătiți, iar cei existenți să nu plece.

Totodată, primarii au atras atenția la necesitatea examinării modalităților de creștere a bazei fiscale a APL, a descentralizării financiare, delimitării patrimoniului public și evaluării bunurilor imobiliare, instituirii poliției locale etc.

Strategia reformei administrative a fost, de asemenea, un subiect abordat în cadrul întreprinderii.

Președintele asociației primarilor din UTA Găgăuzia, primarul de Copceac, Oleg Garizan, a abordat mai multe probleme specifice ce vizează poliția locală, conlucrarea cu Inspectoratul Fiscal, dar și în ceea ce privește statutul unor agenți economici din teritoriu.

La rândul său, viceprimara municipiului Chișinău, Olga Ursu, a vorbit despre problemele specifice pentru capitală, inclusiv deficitul de 158 milioane lei apărut în bugetul municipal ca urmare a creșterii recente și unilaterale a salariilor bugetarilor cu 1300 lei, lipsa compensării adecvate a resurselor utilizate din bugetul municipal pentru asigurarea refugiaților, situațiile create în cazul finanțării pentru anumite lucrări investiționale din contul creditelor internaționale care sunt blocate din motive birocratice etc....

Potrivit prim-ministrului desemnat, se dorește ca puterea centrală și cea locală să muncească împreună pentru îndeplinirea priorităților și folosirea potențialului generat de integrarea europeană pentru dezvoltarea regională.

Primarii i-au urat succes viitorului Prim-ministru în procesul care urmează, inclusiv de formare a echipei guvernamentale, de la care toată societatea are așteptări mari.

La înălțime cu CALM!

„La Înălțime cu CALM” – o emisiune a Congresului Autorităților Locale destinată oamenilor și soluțiilor ce contribuie la dezvoltarea satelor!

„La Înălțime cu CALM” este emisiunea ce reflectă activitatea autorităților locale, dar și a oamenilor care contribuie la dezvoltarea comunităților. Activitatea CALM, modificările legislative, cât de mult avansăm sau regresăm la capitolul descentralizare, soluții ce ar permite dezvoltarea satelor noastre, oameni care sfințesc locul- toate acestea le aflați în cadrul emisiunii „La Înălțime cu CALM”. Vă invităm să ne audiați în fiecare zi de sâmbătă, de la ora 10.00, la postul de radio Eco Fm, pe frecvențele 97,6 MHz – Fălești; 100,2 MHz – Sângerei; 104,4 MHz – Anenii Noi; 98,5 – Ștefan Vodă; 88,9 MHz – Ungheni și în fiecare zi de duminică, de la ora 14.10, la postul de radio Jurnal Fm, pe frecvențele 107,9 – Edineț; 95,2 – Sângerei; 88,2 – Telenеști; 99,1 – Șoldănești; 91,2 – Rezina; 98,7 – Dubăsari; 100,1 – Chișinău.

Tot „La Înălțime cu CALM” suntem la Vocea Basarabiei, pe 71,57 MHz, Chișinău, 67,79 MHz, Soroca, 100,3 MHz, Glodeni, 101,0 MHz, Pelinia, 101,9 MHz, Taraclia, 103,8 MHz, Ștefan Vodă, 91,90 MHz, Căușeni, 101,9 MHz, Rezina, 103,1 MHz, Soroca, 106,7 MHz, Vulcănești, 104,4 MHz, Dondușeni, 102,3 MHz, Strășeni, 100,1 MHz, Ungheni.

OAMENII INFORMAȚI SUNT PUTERNICI!

Redacția
„Vocea autorităților locale”

Responsabil pentru ediție
secretariatul CALM

Adresa: str. Columna, 106A, Chișinău,
MD 2004, Republica Moldova,

Tel.: + (373 22) 223509
Fax: + (373 22) 223529
+ (373 22) 213235

www.calm.md
www.facebook.com/calm.md
info@calm.md